

STRAFFELOVRÅDETS BETÆNKNING

OM

PRIVATLIVETS
FRED

BETÆNKNING NR. 601

1971

INDHOLD

	Side
Indledning	5
I. De senere års diskussion af problemet	9
1. Den faglige debat	9
2. Den politiske debat i Danmark	10
3. Spørgsmålets behandling i Nordisk Råd	11
4. Spørgsmålets behandling i Europarådet	11
II. Det tekniske udstyr («spionudstyr»), og de gældende begrænsninger i radiolovgivningen	12
1. Aflytning	12
2. Beluring og billedoptagelser	13
3. Gældende restriktioner	13
4. Mulighederne for skærpede regler over for det tekniske udstyr	14
III. Fremmed ret	16
1. Norge	16
2. Sverige	19
3. Finland	21
4. England	22
5. Den tyske forbundsrepublik	22
6. Holland	22
7. USA	24
IV. Gældende straffebestemmelser og disses forhistorie	25
A. Beskyttelsen af brevhemmeligheden og private gemmer	25
B. Offentlig meddelelse om andres private forhold	27
C. Husfredskrænkelse	32
1. Straffelovens regler og motiver	32
2. Mark- og vejfredsloven	33
3. Politivedtægtsbestemmelser	33
4. Fortolkning	33
D. Husfredskrænkelse for at gøre sig bekendt med dokumenter m. v. (§ 264 a)	35
E. Fredskrænkelser i strid med tilhold	35
F. Krænkende meddelelser m. v. vedrørende afdøde personer	36
G. Vinkelskriverloven	36
H. Påtalereglerne	37
V. Fotografilovgivningen	38
VI. Gældende retligt værn hvilende på almindelige retsgrundsætninger	40
VII. Presseetiske regler	44
1. De gældende regler	44
2. Pressens egen vurdering af de presseetiske regler m. v.	45
3. Straffelovrådets vurdering	46
VIII. Straffelovrådets overvejelser og forslag om ændrede straffebestemmelser	48
1. Almindelige synspunkter	48
Aflytning	50
Udspejdnig (fotografering)	52

Andres udnyttelse af de oplysninger, der er fremkommet ved aflytning eller udspejdnig	54
Strafferammerne og påtalereglerne	56
2. Hovedpunkterne i de foreslåede udvidelser i straffebestemmelserne	56
3. Forslag til ændrede straffebestemmelser	57
4. Bemærkninger til de enkelte bestemmelser	57
IX. Straffelovrådets overvejelser og forslag om en udvidet beskyttelse i form af privat- retlig erstatning (godtgørelse) for ikke-økonomisk skade	64
I. De gældende regler	64
II. Spørgsmål om lovændring	67
III. Lovudkast med bemærkninger	72
X. Sammenfattende bemærkninger	75
Bilag til betænkningen:	
1. God presseskik ved omtale af straffesager	77
2. Regler for Dansk Pressenævn	81
3. Oversigt over retsreglerne om beskyttelsen af personlighedens og privatlivets fred i de vigtigste vestlige lande (udarbejdet af professor, dr. jur. A. Vinding Kruse)	82
Summary	90

INDLEDNING

Straffelovrådet blev nedsat ved justitsministeriets skrivelse af 3. oktober 1960.

I denne skrivelse udtales, at det påhviler rådet

1) efter justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivnings-spørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og

2) efter justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige lovsamarbejde.

Rådet har følgende sammensætning:

Folketingets ombudsmand, professor, dr. jur.

Stephan Hurwitz, formand,

professor, dr. jur. Knud Waaben, næstformand,

præsident for østre landsret Erik Andersen

og

rigsadvokat H. Olafsson.

I skrivelse af 12. maj 1967 anmodede justitsministeriet straffelovrådet om at overveje spørgsmålet om ændring af de gældende straffebestemmelser til beskyttelse af privatlivets fred. Man forudsatte fra ministeriets side, at de synspunkter, der havde fundet udtryk i direktiverne for den svenske komité angående forstærket integritetsbeskyttelse på personrettens område, der var nedsat i 1966, samt i den norske straffelovs § 145 a, som gennemførtes i 1958, ville indgå i rådets overvejelser.

Rådets sekretær, direktør for fængselsvæsenet L. Nordskov Nielsen har deltaget i behandlingen af kommissoriet, Sekretariatsar-

bejdet er forestået af kontorchef i justitsministeriet H. H. Brydenscholt med bistand af fuldmægtig i justitsministeriet J. Hermann.

I Nordisk Råd blev der i november 1966 fremsat et medlemsforslag (A 135/j), hvorefter Nordisk Råd skulle henstille til regeringerne, at man i tilslutning til den i Sverige iværksatte udredning angående forstærket integritetsbeskyttelse på personrettens område undersøgte mulighederne for etablering af ensartet nordisk lovgivning på området.

Forslaget, der endnu ikke er færdigbehandlet i Nordisk Råd, gav anledning til, at man på et nordisk justitsministtermøde i oktober 1967 besluttede, at behandlingen af de strafferetlige sider af problemet skulle koordineres ved direkte forhandlinger mellem den særlige svenske komité vedrørende integritetsbeskyttelse og det danske straffelovråd, medens Norge og Finland skulle følge arbejdet gennem observatører.

Efter en indledende gennemgang af problemerne stod det klart, at der på dette område - således som tilfældet også havde været, da rådet behandlede ansvaret for radio- og fjernsynsudsendelser (bet. nr. 487/1968) - var behov for en samlet overvejelse af, i hvilket omfang beskyttelsen burde bygge på strafferetlige regler, og i hvilket omfang man burde udnytte de muligheder, der lå i en udbygning af de erstatningsretlige regler.

Straffelovrådets kommissorium blev i overensstemmelse hermed udvidet ved justitsministeriets skrivelse af 6. maj 1968, idet rådet blev anmodet om også at overveje mulighederne for på dette område at give en udvidet beskyttelse i form af godtgørelse for ikke-økonomisk skade. Justitsmi-

nisteriet anmodede samtidig professor, dr. jur. A. Vinding Kruse og landsdommer H. Urne om at deltage i behandlingen af de erstatningsretlige spørgsmål.

I juni 1968 blev der i Nordisk Råd fremsat et ændringsforslag (A 135 Æ/j) til det ovenfor omtalte forslag. Efter ændringsforslaget skulle regeringerne opfordres til at undersøge mulighederne for en fællesnordisk lovgivning, der skulle give en almindelig erstatningsretlig beskyttelse af den enkeltes personlighed. Dette forslag mødte modstand fra de nordiske regeringers side. Det danske justitsministerium udtalte således i en skrivelse af 30. oktober 1968, at der allerede i dansk ret findes regler om godtgørelse for ikke-økonomiske skader i tilfælde, hvor der begås strafbare krænkelser af en andens fred og ære m. v., og at straffelovrådet var anmodet om også at overveje mulighederne for at udvide adgangen til at tilkende godtgørelse for ikke-økonomisk skade. Selv om ændringsforslaget således for så vidt var udtryk for synspunkter, der harmonerede med de reformbestræbelser, der var i gang i Danmark, måtte man udtale sig imod, at de erstatningsretlige sider af problemet vedrørende privatlivets fred på daværende tidspunkt søgtes løst gennem en fællesnordisk lovgivning. Man pegede bl. a. på de ret væsentlige forskelle, der er mellem de nordiske landes regler om erstatning for ikke-økonomisk skade, og fandt på forhånd grund til at frygte, at et forsøg på at skabe en fællesnordisk lovgivning ville støde på ganske betydelige vanskeligheder, der kunne bevirke en forsinkelse af det reformarbejde, der allerede var i gang.

De nordiske forhandlinger om emnet, som straffelovrådet har deltaget i, har derfor været koncentreret omkring straffebestemmelserne på området. Udover det sekretariatsmæssige samarbejde, der navnlig har bestået i udveksling af dokumenter, har der været afholdt to fællesnordiske møder, henholdsvis i Stockholm den 2. april 1968 og i København den 1. og 2. juni 1970.

Det nordiske samarbejde har været af væsentlig betydning ved indkredsningen af de

foreliggende problemer. Således har straffelovrådet i høj grad kunnet bygge på svenske undersøgelser og beskrivelser af det tekniske udstyr («spionudstyr»), der skal opstilles værn overfor.

Derimod er det ikke lykkedes at opstille et fællesnordisk forslag til beskyttelsesregler. Dette skyldes flere forhold. Det har, som det fremgår af det tidligere anførte, fra starten på det fællesnordiske arbejde været klart, at man under udvalgsarbejdet kun kunne sigte mod fælles straffebestemmelser. Medens man fra dansk side arbejdede på som supplement til straffebestemmelserne at opbygge et civilretligt værn, opfattede det svenske udvalg dette som liggende uden for sin opgave. Straffelovrådet måtte endvidere se det som sin opgave at foretage en samlet gennemgang af den eksisterende beskyttelse af privatlivets fred, og foreslå også sådanne ajourføringer og udbygninger af beskyttelsen på traditionelle områder som vedrørende f. eks. brevhemmeligheden og husfreden, som man fandt behov for. Fra svensk side har man derimod ment alene at burde koncentrere sig om opstilling af beskyttelsesregler over for det nye tekniske udstyr - d. v. s. aflytning og udspejdnings- og fotografering ved hjælp af avanceret teknisk apparatur. Straffelovrådet har yderligere set en fordel i at behandle de forskellige krænkelsemuligheder og beskyttelsesregler heroverfor i sammenhæng, medens man fra svensk side har fundet det hensigtsmæssigt at spalte behandlingen op, således at man i en delbetænkning, Skydd mot avlyssning (SOU 1970:47), der blev afgivet i efteråret 1970, alene har behandlet foranstaltninger rettet mod brugen af aflytnings- og indspilningsapparat; de øvrige spørgsmål, der er omfattet af den svenske komité's kommissorium, herunder spørgsmålet om beskyttelse mod filmoptagelse og fotografering, har man udskudt til senere behandling.

Selv ikke på det begrænsede område vedrørende opstilling af nye straffebestemmelser til beskyttelse mod aflytning, der er behandlet parallelt af straffelovrådet og den svenske komité, har det været muligt at

finde frem til fælles forslag. Som der nærmere redegøres for s. 50, har man fra svensk side foreslået beskyttelsen indskrænket til at omfatte aflytning, der foregår på områder, der i forvejen er beskyttet gennem reglerne om husfredskrænkelse, medens straffelovrådet har fundet behov for en videregående beskyttelse svarende til den allerede gældende bestemmelse i den norske straffelovs § 145 a.

Det er straffelovrådet bekendt, at de nordiske justitsministerier, der er holdt underrettet om forløbet af det fællesnordiske udvalgsarbejde, er enige om, at der, når nærværende betænkning foreligger, skal føres yderligere forhandlinger på departementsplan med henblik på en samordning af den kommende lovgivning. Mulighederne for at tilvejebringe grundlag for en fællesnordisk lovgivning på området er derfor ikke udtømt.

Udover de nordiske forhandlinger har straffelovrådet afholdt følgende møder med udenforstående:

Den 20. februar 1968 havde man et møde med bl. a. repræsentanter for Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet (kontorchef J. Lønborg, overkontrollør P. V. Larsen og afdelingsingeniør I. Hyldstrup Larsen). Man drøftede det eksisterende tekniske udstyr, der kan anvendes til krænkelse af privatlivets fred («spionudstyr»). Mødet omtales nærmere s. 14. Den fremstilling vedrørende det tekniske udstyr og de gældende begrænsninger i radiolovgivningen, der findes i kap. II, er udført i samarbejde med de pågældende repræsentanter for generaldirektoratet.

Den 18. marts 1969 afholdt straffelovrådet et møde med repræsentanter for Dansk presenævn (højesteretsdommer, dr. jur. Jørgen Trolle, chefredaktør Bent A. Koch, chefredaktør Asger Olsen, chefredaktør Hans Ris-høj og chefredaktør Ernst Prime), Danske Dagblades Fællesrepræsentation (chefredaktør Sv. Aage Lund og chefredaktør Terkel M. Terkelsen) og Dansk Journalistforbund (journalist Carsten Nielsen og advokat Jens Buhl). På mødet, der omtales nærmere s. 45 f

drøftede man, i hvilket omfang en udvidet beskyttelse af privatlivets fred kan bygges på presseetiske regler.

Den 21. december 1970 havde straffelovrådet et møde med repræsentanter for advokatstanden, der var udpeget af advokatrådet (advokat A. Graff, landsretssagfører Ernest Hartwig, landsretssagfører Erik Rasmussen og generalsekretær, advokat Poul Østergaard). Som det fremgår af det s. 62 anførte, har dette møde bl. a. været af betydning for udformningen af beskyttelsesregler over for krænkende meddelelser m. v. vedrørende afdøde.

Selv om straffelovrådet, som det fremgår af det tidligere anførte, har behandlet en betydelig videre problemkreds end den svenske komité, har man i et vist omfang måttet begrænse emnet. Dette skyldes navnlig, at en række problemer, der i og for sig har sammenhæng med spørgsmålet om beskyttelsen af den enkeltes privatliv og personlighedens integritet, allerede behandles af andre organer. Således behandles problemerne omkring EDB-registrering og andre former for registrering som nævnt s. 63 i et særligt udvalg. Af det s. 10 anførte fremgår det, at spørgsmålet om anvendelse af båndoptagelser som bevismiddel i retssager behandles af retsplejerådet. Det kan yderligere anføres, at der af justitsministeriet er nedsat et særligt udvalg, der behandler straffeprocessuelle spørgsmål; dette udvalg er også anmodet om at behandle spørgsmålet om anklagemyndighedens orientering af pressen, før sigtelse er rejst og forsvarer beskikket - et spørgsmål, som advokatrådet fremdrog under det ovenfor omtalte møde.

Da spørgsmål, der vedrører den enkelte borgers stilling i forhold til det offentlige, således behandles på anden måde, har straffelovrådet kunnet koncentrere sig om de tilfælde, hvor fremkomsten af det såkaldte spionudstyr giver private - eventuelt pressen - nye muligheder for på utilbørlig måde at blotlægge andre borgeres private forhold.

Resultatet af straffelovrådets overvejelser fremlægges i denne betænkning. Efter at kommissoriet blev udvidet til at omfatte også

det erstatningsretlige spørgsmål, har professor, dr. jur. A. Vinding Kruse og landsdommer H. Urne deltaget i rådets møder om emnet. Det har i det hele vist sig, at de strafferetlige og erstatningsretlige spørgsmål havde en sådan indbyrdes sammenhæng, at de har måttet overvejes og drøftes samlet.

Den foreliggende indstilling må derfor i sin helhed betragtes som afgivet af et - for den foreliggende sag - udvidet straffelovråd. Udtrykket »straffelovrådet« sigter således i denne betænkning såvel til rådets fire permanente medlemmer som til professor Vinding Kruse og landsdommer H. Urne.

København, januar 1971.

Erik Andersen. Stephan Hurwitz. A. Vinding Kruse. L. Nordskov Nielsen.

Formand

Sekretær

H. Olafsson. Henrik Urne. Knud Waaben.

Næstformand

H. H. Brydensholt.

I.

DE SENERE ÅRS DISKUSSION AF PROBLEMET

1. Den faglige debat.

I første halvdel af dette århundrede har de retlige problemer i forbindelse med beskyttelse af privatlivets fred ikke været genstand for større debat her i landet.

I de senere år har der derimod været en stigende opmærksomhed over for spørgsmålet. I 1960 blev privatlivets fred drøftet blandt en bredere kreds af jurister på det 22. nordiske juristmøde i Reykjavik. Spørgsmålet blev behandlet på grundlag af en redegørelse af Gunnar Thoroddsen. Redegørelsen indeholder en gennemgang af nordisk lovgivning vedrørende de klassiske former for fredskrænkelser og om aflytning og billedgengivelse. På det 24. nordiske juristmøde i Stockholm i 1966 blev spørgsmålet om retsbeskyttelse for personligheden og forholdet til massemediernes drøftet. Diskussionen blev ført på grundlag af en afhandling af Kurt Grönfors. Afhandlingen vedrører især privatlivets fred og omtaler de problemer, som den tekniske udvikling rejser. Endvidere beskæftiger forfatteren sig med sanktionsproblemerne i forbindelse med beskyttelsen af privatlivets fred og den retspolitiske afvejning af hensynet til på den ene side det enkelte individ og på den anden side massemediernes. Diskussionsdeltagerne var stort set enige om, at den eksisterende beskyttelse ikke var tilstrækkelig, men der var ikke enighed om, hvorvidt et effektivere værn for personligheden bedst kunne skabes gennem lovgivning eller ved et udenretligt normsystem.

Problemerne omkring retten til privatlivets fred har endvidere været drøftet på en konference i Stockholm i 1967 afholdt af den internationale juristkommission (ICJ). I konferencen deltog jurister fra en række for-

skellige lande. En retssammenlignende undersøgelse foretaget af Stig Strömholm var forud for konferencen udsendt af kommissionen. Konferencen behandlede såvel spørgsmålet om det offentliges indgreb i privatlivets fred som indgreb foretaget af private.

I udtalelser fra konferencen nævnes bl. a. følgende former for krænkelser af privatlivets fred, som lovgivningen burde yde beskyttelse mod:

- 1) Hemmelig lydoptagelse, fotografering og filmoptagelse af en person i private omgivelser eller i pinlige eller intime situationer.
- 2) Forsætlig aflytning af andres private telefonsamtaler uden de pågældendes samtykke.
- 3) Benyttelse af elektronisk udstyr eller andre apparater, som f. eks. hemmelige mikrofoner, til at aflytte telefonsamtaler og andre samtaler.
- 4) Benyttelse af oplysninger, fotografier eller optagelser som er skaffet til veje ved ulovlige midler.
- 5) Udnyttelse af en andens navn, identitet og billede uden den pågældendes samtykke.
- 6) Offentliggørelse af udtalelser eller synspunkter som urigtigt tilskrives en person eller offentliggørelse af hans udtalelser, synspunkter, navn eller billede i en sammenhæng, som placerer ham i »falsk lys«.

Konferencens deltagere henstillede, at alle lande ved lovgivning eller på anden måde træffer de nødvendige foranstaltninger til at beskytte privatlivets fred og giver bestemmelser om de fornødne civile retsmidler og strafferetlige sanktioner.

Ud over drøftelserne på disse møder har interessen omkring spørgsmålet om beskyt-

teisen af privatlivets fred givet sig udtryk i en række faglige artikler om emnet.

2. Den politiske debat i Danmark.

Også fra politisk side er der i de senere år vist en stigende interesse for problemet. I begyndelsen drejede debatten sig om det specielle spørgsmål om anvendelse af båndoptagelser som bevismidler og den risiko, der i forbindelse hermed bestod for, at båndoptagelser fik en sådan udbredelse, at privatlivets fred ville blive udsat for krænkelser. Der kan herom henvises til Folketingstidende 1960-61, sp. 4822, og 1961-62, sp. 1956, hvor der blev stillet spørgsmål til justitsministeren om dette problem. Ministeren oplyste, at spørgsmålet ville blive behandlet af retsplejerådet.

I folketingets betænkning om forslag til lov om ændring i lov om rettens pleje (Vidner m. v.) afgivet den 30. marts 1965 udtalte udvalget, at man var opmærksom på den fare, der kan være ved at lægge bevismateriale til grund, der så let kan forfalskes som båndoptagelser (Folketingstidende 1964-65, tillæg B, sp. 485).

Den 10. maj 1967 blev der i folketinget stillet spørgsmål til justitsministeren (Folketingstidende 1966-67, sp. 3979), om der ville blive fremsat lovforslag med det formål at beskytte befolkningen mod misbrug af båndoptagelser.

Justitsministeren svarede, at han i anledning af, at den svenske justitsminister i 1966 havde nedsat en komité til overvejelse af spørgsmålet om forstærket integritetsbeskyttelse på personrettens område, havde besluttet at anmode straffelovrådet om at se på spørgsmålet om ændring af gældende straffebestemmelser om krænkelser af privatlivets fred. Justitsministeren oplyste, at spørgsmålet endnu ikke var placeret på straffelovrådets arbejdsprogram.

Den 31. oktober 1967 blev der fremsat forslag til folketingsbeslutning om sikring af privatlivets fred og den enkelte borgers demokratiske rettigheder. I forslaget opfordres regeringen til at fremsætte lovforslag, der bl. a. fastsætter regler mod misbrug af elek-

troniske lytteapparater og båndoptagere og virksomheders aflytning af personalesamtaler (Folketingstidende 1967-68, tillæg A, sp. 1361).

Forslaget fik vedrørende disse spørgsmål almindelig tilslutning og sendtes i udvalg, der imidlertid ikke nåede at færdigbehandle problemerne. (Folketingstidende 1967-68, sp. 1276).

Den 29. februar 1968 fremsattes et nyt forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger til sikring af borgernes frihed og fred. I forslaget opfordres regeringen til at fremsætte lovforslag om bl. a. forbud mod enhver form for optagelse af tale eller billeder, der sker, uden at de berørte har kunnet være vidende om optagelsen, og kontrol med indførsel, fremstilling og salg af materiel, som vil kunne anvendes ved overtrædelse af dette forbud (Folketingstidende 1967-68, tillæg A, sp. 1207).

Også dette forslag henvistes til et udvalg, der imidlertid heller ikke nåede at færdigbehandle problemerne (Folketingstidende 1967-68, sp. 1547).

Den 8. maj 1968 stillede der følgende spørgsmål til justitsministeren (Folketingstidende 1967-68, sp. 2747):

»I anledning af en annonce i bladet »Populær Mekanik«, i hvilket et svensk firma reklamerede med salg af diverse spionaflytningsapparater, vil jeg gerne spørge ministeren, om regeringen hurtigt vil fremsætte lovforslag til fastlæggelse af strafansvar for personer, som benytter skjulte kameraer, mikrofoner, båndoptagere og lign. til at lure andre personers private forhold?«

Justitsministeren svarede, at man burde afvente udfaldet af straffelovrådets overvejelser, inden man tog stilling til, hvorledes disse problemer bedst kunne løses.

Endelig har justitsministeren som svar på et spørgsmål i folketinget den 2. december 1970 om, hvornår lovforslag kunne forventes, oplyst, at straffelovrådet stilede mod at afgive betænkning inden udgangen af 1970, og at lovforslag ville blive fremsat hurtigst muligt, efter at de interesserede myndigheder på sædvanlig måde havde været hørt.

3. Spørgsmålets behandling i Nordisk Råd.

I november 1966 stillede medlemmer af Nordisk Råd forslag om, at man i tilslutning til den i Sverige iværksatte undersøgelse vedrørende forstærket integritetsbeskyttelse på personrettens område, undersøgte mulighederne for etablering af ensartet nordisk lovgivning på dette område.

Forslaget førte til, at det danske straffelovråd blev anmodet om at samarbejde med den svenske komité, ligesom der blev udpeget observatører fra Finland og Norge til at følge arbejdet.

Der henvises i denne forbindelse til oplysningerne ovenfor s. 6 om de nordiske møder, der har været afholdt, og bemærkningerne s. 20f og 50 om den nu foreliggende svenske delbetænkning.

4. Spørgsmålets behandling i Europarådet.

Europarådet besluttede i 1968 at undersøge mulighederne for at forberede en rekommandation til regeringerne vedrørende privatlivets fred. Det bestemtes, at undersøgelsen skulle omfatte retten til privatlivets fred, dels i forhold til pressen og andre massekommu-

nikationsmidler, dels i forhold til det moderne tekniske udstyr. Det besluttedes at lade ekspertkomiteen for menneskerettighederne overveje, hvorvidt bestemmelserne i konventionen, specielt art. 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv, hjem og korrespondance, indeholder en tilstrækkelig beskyttelse, og om de nationale retssystemer opfylder konventionens krav. Endvidere skulle den europæiske kriminalkomité (ECCP) overveje, om de gældende strafferetlige bestemmelser er tilstrækkelige og i benægtende fald angive retningslinier for påkrævede ændringer. Endelig pålagdes det den europæiske komité for juridisk samarbejde (CCJ) at overveje de forfatningsretlige og privatretlige aspekter af problemet. Europarådets arbejde med disse spørgsmål er endnu ikke afsluttet .

På det 6. europæiske justitsministtermøde i Haag i maj 1970 blev der vedtaget en resolution om retten til privatlivets fred, hvor Europarådets ministerkomité opfordredes til at give disse spørgsmåls behandling prioritet og drage omsorg for, at de komiteer under Europarådet, som behandler problemerne, koordinerer deres arbejde.

II.

DET TEKNISKE UDSTYR („SPIONUDESTYR”), OG DE GÆLDENDE BEGRÆNSNINGER I RADIOLOVGIVNINGEN

Den tekniske udvikling har i høj grad øget mulighederne for krænkelse af privatlivets fred. I det følgende skal der kort redegøres for de tekniske indretninger, der kan tænkes anvendt til dette formål. I den svenske betænkning: Skydd mot avlyssning (SOU 1970:47) findes en mere udførlig gennemgang.

1. Aflytning.

a. Mikrofoner, radiosendere og båndoptagere.

Aflytning kan foretages ved hjælp af mikrofoner. En type er indrettet således, at mikrofonen skal være placeret i umiddelbar nærhed af lydilden. En anden type kan opfange lyd fra en fjernere lydkilde. Mikrofoner påvirkes af vibrationer i luften enten direkte fra lydgviveren eller gennem fast materiale. Mikrofoner kan f. eks. indsættes i en væg, således at lydbølger, der rammer væggen, kan aflyttes.

Mikrofoner strømforsynes f. eks. fra batteri, det almindelige elnet eller via telefonnettet.

Der fabrikeres mikrofoner, som er så små, at de kan camoufleres som manchetknapper, fyldepenne eller cigartændere.

Mikrofoner kan forbindes direkte til en radiosender i miniatureudgave. Radiosenderens udsendelser kan aflyttes på en modtager i nærheden. I almindelighed anvendes batteri som strømkilde til radiosendere, der anvendes til hemmelig aflytning. For at spare på batteriet og derved forøge radiosenderens anvendelsestid og for at vanskeliggøre afsløring kan senderen indrettes således, at den

automatisk sættes i gang ved lydpåvirkning eller ved radiosignal.

Den lyd, der opfanges af mikrofonen, kan i stedet for at transmitteres via radiobølger, blive transmitteret ved hjælp af en særlig ledning eller det almindelige elnet (eller telefonnettet, se senere). Senderen kan være forsynet med el-stik eller kan indbygges i f. eks. en almindelig vægkontakt. Selve aflytningen kan ske ved hovedtelefon, højttaler eller båndoptager, der tilsluttes den med mikrofonen forbundne ledning etc.

Endelig kan mikrofonen være anbragt sammen med en båndoptager. Båndoptagere kan fremstilles i meget lille størrelse og kan fungere næsten lydløst.

b. Telefoner.

Man kan aflytte telefonsamtaler ved at indkoble et aflytningsapparat på telefonnettets ledningsforbindelser eller ved i selve telefonen at indsætte et aflytningsapparat, der videresender det aflyttede gennem særlige trådforbindelser, gennem telefonnettet eller ved hjælp af en i telefonen skjult radiosender. En sådan radiosender behøver ikke selvstændig strømkilde, idet den kan udnytte energi fra telefonnettet.

Ved særlige foranstaltninger ved en telefon, og ved at anbringe en mikrofon, der er mere lydfølsom end den mikrofon, som telefoner normalt er udstyret med, er det muligt at benytte telefon som aflytningsapparat, selv når den ikke benyttes til samtale. Det er endvidere muligt ved hjælp af et andet telefonapparat at få kontakt med en sådan telefon, uden at denne afgiver signal. Det bliver herved muligt ved telefonopkald

at aflytte samtaler, der føres i det værelse, hvor telefonen er anbragt.

c. Andre lytteanordninger.

Det er muligt over længere afstande at foretage aflytning med et apparat, hvor lyden opfanges af en skærm, der er formet som et hulspejl, og hvor lyden derfor i forstærket form kan optages i skærmens brændpunkt.

Det kan også nævnes, at det teoretisk er muligt at foretage aflytning, der bygger på det forhold, at laserstråler kan bringes til at variere i takt med lydbølger. På denne måde er det teoretisk muligt at foretage aflytning, idet laserstrålerne kan rettes imod en genstand, f. eks. et vindue, der vibrerer på grund af lydbølgers påvirkning. Laserstrålerne reflekteres og opfanges i et modtagerapparat, hvor de påvirker en elektrisk strøm, hvis spændingsvariationer vil svare til laserstrålernes vibrationer og dermed til lydbølgerne. Denne teknik er dog endnu ikke gennemprøvet, og det er uklart, hvorvidt det vil være praktisk muligt at foretage aflytning på denne måde.

2. Beluring og billedoptagelse.

Filmoptagere er konstrueret i et sådant format, at det er muligt ubemærket at optage billeder på nært hold.

Ved at benytte teleobjektiv er det muligt at fotografere ansigtsudtryk på 600 meters afstand. TV-kameraer transmitterer det optagne billede ved hjælp af radiobølger eller ledning. Kameraerne består af en optikdel, en kontrolenhed og en strømkilde. Optikdelen kan være ned til 2-3 centimeter i diameter og 15 centimeter i længde. Kontrolenheden, der normalt er noget større, behøver ikke at være placeret i nærheden af optikdelen.

Ved hjælp af sådant elektronisk udstyr kan der fotografere eller foretages iagttagelser under dårlige lysforhold, idet et lyssvagt billede kan forstærkes væsentligt. Det er således muligt at forstærke lysstyrken så meget, at man i stjernelys kan gøre lige så tydelige iagttagelser som i dagslys.

I mørke kan fotografering foretages i infrarød belysning ved anvendelse af film, der er følsom over for infrarødt. Ligeledes kan direkte observationer foretages i mørke ved hjælp af elektronisk udstyr.

3. Gældende restriktioner.

Af det ovenfor nævnte tekniske udstyr er alene brugen af radio- og TV-sendere og dertil hørende modtagere samt laserapparat undergivet retlig regulering.

Efter § 1 i lov nr. 574 af 19. december 1969 om radiokommunikation må oprettelse og drift af anlæg af enhver art for radiokommunikation kun ske med tilladelse fra ministeren for offentlige arbejder. Dette gælder dog bl. a. ikke anlæg, der alene er indrettet til modtagning af radiospredning.

Ved radiokommunikation forstås enhver overføring, udsendelse eller modtagning af tegn, signaler, skrift, billeder, lyd eller efterretninger af enhver art ved hjælp af radiobølger.

Loven finder således også anvendelse på kommunikationsanlæg, der benytter sig af moduleret lys, inden for eller uden for det synlige spektrum.

Efter § 3 fastsætter ministeren for offentlige arbejder nærmere bestemmelse om vilkår for tilladelser samt om indretning og benyttelse af radioanlæg, hvortil der kræves tilladelse efter § 1.

Ministeren for offentlige arbejder kan forbyde eller fastsætte vilkår for fremstilling, indførsel, salg eller udlevering af radioanlæg, der ikke opfylder kravene i loven eller de i medfør af denne udfærdigede forskrifter, jfr. § 4.

Den, der uden tilladelse opretter eller driver et radioanlæg, til hvis oprettelse eller drift der kræves tilladelse efter § 1, straffes med bøde, jfr. § 7.

Nærmere bestemmelser om tilladelse til benyttelse af radioanlæg er for så vidt angår radiostationer i den bevægelige landtjeneste fastsat i ministeriet for offentlige arbejders bekendtgørelse nr. 200 af 4. juni 1965. Efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1 og 2, må

ingen station i den civile bevægelige landtjeneste oprettes eller drives uden tilladelse fra Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet. Generaldirektoratet kan meddele sådanne tilladelser enten som enkelttilladelse omfattende hvert enkelt anlæg eller hver bruger eller som generelle tilladelser omfattende hele kategorier eller grupper af anlæg.

Radiostationer må kun benyttes til sådan korrespondance, som er nævnt i den for vedkommende station gældende enkelttilladelse eller i de generelle tilladelser. Såfremt nogen anden korrespondance end denne opfanges, må den ikke gengives, meddeles til trediemand eller benyttes til noget som helst formål. Dens eksistens må end ikke røbes, jfr. bekendtgørelsens § 6, stk. 2, og § 7.

4. Mulighederne for skærpede regler over for det tekniske udstyr.

Den tekniske udvikling på dette område og de gældende restriktioner blev drøftet på et møde, som straffelovrådet den 20. februar 1968 havde med blandt andet repræsentanter for Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet.

Fjernsyn og telefon.

Internt fjernsyn bruges i firmaer til at overvåge produktionen ved automatiske processer. Så længe overførslerne sker via kabler, kræves ingen form for tilladelser. Der vil således ikke med henvisning til telelovgivningen kunne skrives ind over for evt. benyttelse af skjulte interne TV-anlæg, som vil kunne krænke privatlivets fred.

Telelovgivningen giver ej heller mulighed for at skride ind over for aflytningssystemer baseret på interne trådbundne mikrofonanlæg, som - hemmeligt eller kendt - giver f. eks. overordnede mulighed for at lytte ind på samtaler, andre fører.

Hemmelig telefonaflytning vil næppe kunne afsløres ved lytning på linien og kan derfor kun opdages ved gennemgribende eftersyn af ledningsnettet. Det er ikke praktisk muligt at gennemføre en regelmæssig kontrol og opdagelse vil derfor formentlig være ret tilfældig. Efter telefonselskabernes »takst-

vilkår« er det forbudt abonnenterne at gøre indgreb i ledningsnettet.

Radio.

Radiosendere kræver normalt særskilt tilladelse; dette gælder dog ikke de små sendere, der betegnes privatradioanlæg. For disse kræves imidlertid altid typegodkendelse. Spørgsmålet om godkendelse afgøres ud fra rent tekniske hensyn til, om den pågældende sender kan virke generende for andre radiotjenester.

Helt små sendere vil nok have vanskeligt ved at opfylde kravene til en stabil sendefrekvens. De »spionsendere«, man hidtil har været præsenteret for, har været af yderst simpel konstruktion, og ville af flere tekniske årsager ikke kunne have opnået godkendelse, selv om anvendelsesformålet havde været lovligt.

Det kan ikke bedømmes, i hvilket omfang »spionudstyr« findes her i landet. Politiet har dog så vidt vides ikke haft klager herover.

Ved den tidligere nævnte radiokommunikationslov er der givet ministeren for offentlige arbejder bemyndigelse til at forbyde eller fastsætte vilkår for fremstilling, indførsel, salg eller udlevering af radioanlæg, der ikke opfylder kravene i loven eller de i medfør af denne udfærdigede forskrifter.

Det ville for så vidt være ønskeligt at udstrække et sådant forbud til også at gælde byggesæt til sendere, men det bemærkedes, at de enkelte komponenter i et sådant byggesæt også kan benyttes til mange legale formål. En kontrol i salgsleddet af byggesæt eller færdigt udstyr ville næppe løse problemet med hensyn til beskyttelse af privatlivets fred, idet man formentlig kun kan fastsætte bestemmelser om materiellets indretning og tekniske kvalitet. Man vil ikke ved typegodkendelse kunne stille krav om f. eks. en bestemt størrelse af anlæggene, selv om man må regne med, at jo mindre, udstyret kan fremstilles, jo mere anvendeligt vil det blive til »spionage«. Heller ikke et vagt begreb som »egnethed til misbrug« vil være hensigtsmæssigt at arbejde med.

Konklusionen af drøftelserne var, at de samme elektriske komponenter, som anvendes til lovlige formål, også kan sammenbygges til »spionudstyr«, og at restriktioner i import og forhandlingsleddet derfor ikke kan komme på tale for så vidt angår de enkelte komponenter. For egentlige byggesæt og for færdige anlæg giver den gældende radiolovgivning visse muligheder for at skride ind over for forhandlerne i tilfælde, hvor sådant apparatur ikke vil kunne opfylde gældende tekniske bestemmelser. En effektiv kontrol

anses dog ikke gennemførlig på dette område.

Endelig fremgik det, at det med den fortsatte tekniske udvikling i stigende grad vil være muligt at fremstille »spionudstyr«, der fuldt ud opfylder gældende tekniske bestemmelser, og som udmærket vil kunne anvendes til helt legale formål.

Med hensyn til straffelovrådets vurdering af disse oplysninger henvises til bemærkningerne nedenfor s. 49.

III.

FREMMED RET

Den oversigt, der nedenfor gives over fremmed ret, hviler i et vist omfang på den fremstilling, den svenske integritetsskyddskomiteé har givet i komiteens betænkning fra september 1970 om »Skydd mot avlyssning«. I oversigten redegøres i første række for de retsregler, der beskytter mod anvendelsen af nyere teknisk udstyr.

1. Norge.

A. Strafferetlige regler.

I den norske straffelov findes følgende bestemmelser om privatlivets fred:

§ 145.

»Den, som uberettiget bryter brev eller andet lukket skrift eller baner sig adgang til en andens tillåede gjemmer eller medvirker hertil, straffes med bøter eller med fængsel indtil 6 måneder.

Voldes skade ved derigjennem erhvervet uberettiget kundskab, eller er forbrydelsen forøvet i hensigt at forskaffe nogen en uberettiget vinding, kan fængsel indtil 2 år anvendes.

Offentlig påtale finder ikke sted uden fornærmedes begjæring.«

§ 145 a.

»Med bøter eller fængsel indtil 6 måneder straffes den som

1. ved hjælp av hemmelig lytteapparat avlytter telefonsamtale eller annen samtale mellom andre, eller forhandlinger i lukket mote som han ikke selv deltar i, eller
2. ved hjælp av lydbånd eller annen teknisk innretning hemmelig gjør opptak av sam-

tale som foran nevnt eller av forhandling i lukket møte som han enten ikke selv deltar i, eller som han har skaffet seg adgang til ved falske foregivender eller ved å snike seg inn, eller

3. anbringer lytteapparat, lydbånd eller annen teknisk innretning i øyemed som foran nevnt.

Medvirkning straffes på samme måte.

Offentlig påtale finner bare sted, når det kreves av almene hensyn.«

§ 390.

»Med bøter eller fængsel inntil 3 måneder straffes den, som krenker privatlivets fred ved å gi offentlig meddelelse om personlige eller huslige forhold.

Offentlig påtale finner bare sted, når det begjæres av fornærmede og finnes påkrevet av almene hensyn.«

§ 390 a.

»Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred eller som medvirker hertil straffes med bøter eller fængsel inntil 6 måneder.

Offentlig påtale finner bare sted, når det begjæres av fornærmede og finnes påkrevet av almene hensyn.«

Bestemmelsen i § 145 a er innsatt i 1958 efter indstilling fra det norske straffelovråd. I straffelovrådets motiver til bestemmelsen anføres bl. a.:

Straffelovens § 145 har en generell bestemmelse om krenkelse av brevhemmeligheten, idet den setter straff for den som ube-

rettiget bryter brev eller annet lukket skrift. Loven beskytter derved den fortrolige meddelelse av tanker, følelser og opplysninger fra avsender til mottager. Forbudet mot krenkelse av brevhemmeligheten er gammelt, og det er godt innarbeidet i den almindelige retts- og moralbevissthet. Det betraktes i alminnelighet som en skammelig handling å bryte andres brev og derved bane seg adgang til en viten som bare er bestemt for brevets adressat. Det kan tilføyes at § 145 retter sig ikke bare mot den som bryter brev, men også mot den som bryter annet lukket skrift, f. eks. en annens forseglede dagbøker eller notater. Bestemmelsen retter seg også mot den, som baner seg adgang til en annens tillåste gjemmer, f. eks. for å undersøke de papirer som han har forvart der. Tankegangen er imidlertid i prinsippet den samme: Loven vil beskytte den enkelte mot at utenforstående trenger inn i hans private kunnskapssfære, men beskyttelsen er avhengig av at han selv ved tillukning eller nedlåsning har markert sin interesse i å avskjære utenforstående fra å skaffe seg del i innholdet.

§ 145 beskytter det skrevne ord mot innblikk fra uvedkommende. Den moderne teknikk har skapt behov for en strafferettslig beskyttelse også for den fortrolige utveksling av tanker, følelser og opplysninger som finner sted muntlig. Ved å koble et hemmelig lytteapparat til en annens telefonledning, eller installere et slikt apparat i hans kontor eller hans hjem, kan man utspionere hans forretningshemmeligheter eller hans intime private liv. Eller et politisk parti kan ved avlytting av et annet partis møter på en høyst uttaltende måte skaffe seg innblikk i drøftelser av fortrolig karakter.

Forslaget til ny § 145 a tar sikte på disse forhold. Mens § 145 om brevhemmeligheten inneholder den generelle begrensning i straffetruselen at handlingen skal være uberettiget, har man foretrukket å gi den nye paragraf en mer detaljert utforming som tar sikte på i konkret form å trekke opp grensene for bestemmelsens anvendelsesområde.

Rekkevidden av straffetruselen er begrenset ved kravet om at avlyttingen finner sted ved hemmelig lytteapparat. Bestemmelsen vil altså ikke ramme den uberettigede avlytting som kan finne sted ved et ordinært biapparat eller ved utnyttelse av en linjefeil eller ved at flere abonnenter er tilkoblet samme linje. Å kriminalisere alle slike forhold ville etter rådets mening føre alt for langt. Skal man få en sikker avgrensning av området for strafbarhet, bør man innskrenke seg til å ramme de tilfelle av avlytting som har fått en mer graverende karakter ved at det er brukt hemmelig lytteapparat. »Hemmelig« kan lytteapparat naturligvis være selv om det i og for seg er synlig, hvis dets funksjon er skjult. Ved avgj øreisen av hva som er hemmelig lytteapparat må den tekniske innretning betraktes som en enhet. Om man kobler seg inn på en annens telefonledning for å avlytte hans samtaler, er det avlytting ved »hemmelig lytteapparat« selv om ledningen blir tilkoblet gjerningsmannens egen ordinære telefon, slik at selve avlyttingen skjer gjennom denne.

Som oftest vil det vel være en fremmed telefon som avlyttes. Men utkastet vil også kunne ramme hemmelig avlytting av gjerningsmannens egen telefon. Således om en mann monterer hemmelig lytteapparat på sin egen telefon for å avlytte sin hustrus samtaler i hans fravær for å skaffe bevis for hennes formentlige utroskap.

Foranledningen til at spørsmålet om nye lovbestemmelser om avlytting og lydbandopptak ble tatt opp, var et angivelig forekommet tilfelle av avlytting av et lukket politisk møte. Når man først tar emnet opp til lovregulering, er det imidlertid ikke naturlig å begrense seg til dette tilfelle. Om vi tenker oss at et politisk parti innlegger hemmelig lytteapparat i en politisk motstanders privatleilighet for på denne måte å skaffe seg innblikk i de politiske konversasjoner som foregår i den indre krets, er det ingen grunn til å bedømme dette mildere enn om det er et politisk møte som avlyttes. Og det samme gjelder om det i stedet for politiske

er forretningsmessige eller rent private forhold som er gjenstand for avlytting.

Utkastets nr. 1 retter seg derfor ikke bare mot avlytting av telefonsamtaler, men generelt mot avlytting av samtale mellom andre eller forhandlinger i lukket møte som vedkommende ikke selv deltar i. Forutsetningen er på samme måte som ved telefonavlytting at avlyttingen skjer ved hemmelig lytteapparat. Det er ikke meningen å kriminalisere »lytting ved dørene«.

En deltager i en samtale eller et lukket møte rammes ikke av bestemmelsen om han arrangerer eller tillater at samtalen eller møtet avlyttes av tredjemann. Heller ikke tredjemann som foretar selve avlyttingen vil i et slikt tilfelle rammes, jfr. det som foran er sagt om avlytting av telefonsamtaler. Derimot utelukker det ikke bestemmelsen fra å komme til anvendelse at gjerningsmannen i og for seg hadde adgang til å være tilstede. Således vil det rammes om et medlem av et styre eller en klubb installerer hemmelig lytteapparat for å kunne utspionere hva som blir sagt i hans fravær.

Som nevnt i de alminnelige bemerkninger til utkastet er det ikke meningen å kriminalisere lydbandopptak som blir gjort av en av partene i en samtale eller en av deltakerne i et møte. Derimot rammes utkastet lydbandopptak som er ledd i eller forberedelse til en avlytting. En særlig bestemmelse om dette er foreslått i § 145 a nr. 2.

Et slikt opptak kan være beregnet utelukkende til gjerningsmannens eget bruk og altså være ledd i en indirekte avlytting. Men når lydbandopptak blir brukt, i stedet for eller ved siden av direkte avlytting, er det vel som regel fordi gjerningsmannen derved oppnår å oppbevare stoffet, slik at det kan gjøres tilgjengelig for andre og om nødvendig tjene som bevis. En avlytting som skjer ved hjelp av lydbandopptak, er derfor mer generende for den avlyttede enn en direkte avlytting uten opptak, og må betraktes som en kvalifisert form for avlytting.

I forhold til straffetruselen i nr. 1 om avlytting ville selve lydbandopptaket bare være

en forberedende handling til den senere avspilling. Først ved avspillingen skaffer gjerningsmannen seg kundskap om hva som er foregått i samtalen eller møtet. Når nr. 2 retter seg direkte mot opptaket, medfører det at bevis for at det er skjedd opptak er tilstrekkelig til domfellelse for fullbyrdet forbrytelse, selv om det ikke foreligger bevis for at opptaket er brukt. (Etter nr. 4 er for øvrig allerede anbringelsen av lytteapparat eller lydband i øyemed å foreta ulovlig avlytting eller opptak gjort til selvstendig straffbart forhold).

Straffetruselen i nr. 2 har for øvrig samme rekkevidde som nr. 1, det vil si den rammes bare opptak av telefonsamtale eller annen samtale, mellom andre, eller forhandlinger i lukket møte som gjerningsmannen selv ikke deltar i. Dette følger av henvisningen i nr. 2 til nr. 1. At opptaket skal være hemmelig, svarer til kravet om »hemmelig lytteapparat« i nr. 1. At et opptak som finner sted med partenes vitende ikke rammes av bestemmelsen, vil som regel følge allerede av at det i så fall foreligger straffriende samtykke. Men det kan tenkes at opptaket finner sted åpenlyst, men mot protest. Etter omstendighetene kan en slik krenkelse rammes av den nye bestemmelse om fredskrenkelser i straffelov § 390 a. Derimot rammes den ikke av utkastet til § 145 a. Det er krenkelse av en helt annen art enn de som denne bestemmelse har for øye.«

B. Erstatningsretlige regler.

Samtidig med innsættelsen af bestemmelsen i § 145 a i den norske straffelov, blev der i ikrafttrædelsesloven til straffeloven innsat følgende regel:

§ 19 a.

Har noen tilføyet en annen en ærekrenkelse eller krenket privatlivets fred, skal han, såfremt han har vist uaktsomhet eller vilkårene for straff er til stede yte erstatning for den litte skade og sådan erstatning for tap i fremtidig erhverv, som retten under hensyn til den utviste skyld og omstendighetene for øvrig finner billig. Han kan også pålegges å

betale slik oppreisning som retten finner billig.

Er krenkelsen forøvet i trykt skrift, og noen som har handlet i eierens eller utgivers tjeneste er ansvarlig etter første ledd, hefter også eier og utgiver for erstatningen. De kan også pålegges slik oppreisning som retten i forhold til dem finner billig.

I en dom som går ut på straff eller mortifikasjon, kan retten tilplikte domfelte å betale til fornærmede et beløp til kunngjøring av dommen. Det samme gjelder ved domfellelse etter straffelovens § 130.

C. Gældende begrænsninger i den norske radiofonilovgivning.

I § 1 i den norske telegraflov findes følgende bestemmelser:

»nr. 1. Ingen må, uten tillatelse av Kongen eller den han bestemmer og på vilkår som tillatelsen fastsetter:

- a) anlegge eller drive stasjoner eller innretninger til avsendelse eller mottagelse av meddelelser, toner, tegn, bilder og lignende ad elektrisk vei,
- b) eie eller være i besiddelse av, anlegge eller drive stasjoner, apparater eller innretninger - herunder antenner - til anvendelse eller mottagelse av meddelelser, toner, tegn, bilder og lignende ad radioelektrisk vei. Den som på lovlig måte er blitt eier eller besidder av apparat eller innretning som nevnt, skal dog også efter at meddelt tillatelse er utløpet, ha adgang til å eie eller besidde tingen, såfremt han på den måte som Kongen bestemmer gir erklæring om at han har tatt vekk antenne og satt bort apparatet, og ikke skal bruke eller holde opstillet apparat før ny tillatelse er gitt.

nr. 5. Kongen kan gi forskrifter om at tilvirkning, innførsel, salg eller annen overdragelse, utleie eller utlån av apparater m. v. som nevnt i punkt 1 b eller deler av eller tilbehør til slike apparater m. v. skal være forbudt uten særskilt tillatelse av den myndig-

het Kongen bestemmer. Der kan fastsettes vilkår for tillatelsene.

Kongen afgjør hva som skal forstås ved deler av eller tilbehør til apparater m. v.«

Overtrædelse af bestemmelsen straffes efter § 6 med bøde eller fængsel indtil 6 måneder.

Bestemmelsen i § 1, nr. 5, er indsat i 1961. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår, at den tilsigter at give mulighed for at føre kontrol med radioelektronisk udstyr, som kan frembyde fare for misbrug. I samferdselsdepartementets indstilling er det oplyst, at der i Norge sælges teknisk udstyr, som advarer om radarapparatur til hastighedskontrol, apparater der gør det muligt at aflytte politiets radiosamtaler og andet aflytningsudstyr.

Det er fra norsk side oplyst, at forskrifter af den art, som omtales i § 1, nr. 5, i telegrafloven, endnu ikke er blevet udfærdiget, men at der arbejdes herpå.

2. Sverige.

Den svenske brottsbalk inneholder i kap. 4 følgende bestemmelser, der vedrører privatlivets fred:

6§.

»Den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg, domes för hemfridsbrott till böter.

Intränger eller kvarstannar någon eljest obehörigen i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe, dömes för olaga intrång till böter.

Är brott som i första eller andra stycket sågs grovt, dömes till fängelse i högst två år.«

8§.

»Om någon olovligen bereder sig tillgång till meddelande, vilket såsom postförsändelse eller såsom telefonsamtal, telegram eller annat telemeddelande är under befordran genom allmän befordringsanstalt, dömes för

brytande av post- eller telehemlighet till böter eller fängelse i högst två år.«

9§.

»Den som, utan fall är för handen som i 8 § sägs, olovligen bryter brev eller telegram eller eljest bereder sig tillgång till något som förvaras förseglat eller under lås eller eljest tillslutet, dömes för intrång till böter eller fängelse i högst två år.«

Bestemmelserne indeholder gældende svensk rets hovedregler om den personlige integritet.

Særlige næringsretlige regler om teknisk apparatur findes ikke i Sverige bortset fra den svenske radiolovs regler om radiosendere. Om disse gælder, at de ikke må besiddes eller anvendes uden tilladelse fra televerket. Ved afgørelsen af, om tilladelse kan meddeles, skal efter reglerne i en kundgørelse fra 1967 tages hensyn dels til ansøgerens hensigt med at besidde og anvende senderen, dels til senderens tekniske konstruktion og kvalitet samt dens frekvensområde.

Undladelse af at indhente tilladelse fra televerket straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år. Endvidere vil radiosenderen kunne konfiskeres.

Regler, der beskytter erhvervshemmeligheder, findes i den svenske lov om illoyal konkurrence. De vigtigste bestemmelser er lovens §§ 3 og 5.

3§.

»I næringsverksamhet anställd person, som under den tid, tjänstavtalet är gällande, i avsikt att bereda sig eller annan fördel eller att göra skada, obehörigen använder sig av eller yppar fabrikationssätt, anordning, affärsförhållande eller annat, varom han under samma tid erhållit kännedom och som han vet utgöra en arbetsgivarens yrkeshemlighet, straffes med dagsböter eller med fängelse i högst ett år; ersatte ock uppkommen skada.

Lag samma vare, om någon i annat fall, i avsikt varom i första stycket formales, obehörigen använder sig av eller giver annan del av ritning, mönster, modell, schablon eller dylik teknisk förebild, som han för ut-

förande av arbete eller eljest för affärsändamål fått sig anförtrodd.«

5§.

»Om någon i avsikt, som omförmäles i 3 §, obehörigen använder sig av eller giver annan del av yrkeshemlighet eller i paragrafens andra stycke avsedd förebild, varom han vunnit kännedom genom honom lämnat meddelande av den i samma paragraf angivna art, varde, såframt han, då han mottog meddelandet, ägde kännedom om de förhållanden, som gjorde detsamma otillåtet, straffad på sätt i 3 § sägs ävensom förpliktad att gottgöra uppkommen skada.«

Bestemmelserne, der tager sigte på at straffe visse former for loyalitetsbrud, antages ikke at give en fuldstændig beskyttelse for arbejds- og erhvervslivet, og der er da også af den svenske komité, der i 1966 afgav betænkning om konkurrenceloven, foreslået en udvidelse af den gældende beskyttelse for erhvervshemmeligheder. Der kan i denne forbindelse henvises til bemærkningerne nedenfor s. 54 om den tilsvarende danske betænkning.

Den 4. august 1966 blev der i Sverige nedsat en komité til overvejelse af spørgsmålet om udvidet integritetsbeskyttelse på personrettens område.

Den svenske komité (integritetsskyddskommittén) har i september 1970 afgivet en delbetænkning om »Skydd mot avlyssning«.

Komiteen foreslår, at der i den svenske brottsbalk optages følgende ny bestemmelse om aflytning:

6 a §.

»Avlyssnar eller upptager någon medelst tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud vad som försiggår där annan har sin bostad, dömes, om gärningen sker utan dennes lov, för olovlig avlyssning till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som sägs i första stycket om bostad skall även gälla beträffande plats som avses i 6 § andra stycket, om gärningen sker utan lov av den som förfogar över platsen eller, där fråga är om arbetsplats, utan stöd i avtal mellan arbetsgivare och anställd.

Till böter eller fängelse i högst två år dömes den som inom bostad eller plats som avses i 6 § andra stycket olovligen anbringnar tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud.

Denna paragraf avser ej sammenträde eller annan sammankomst vartill allmänheten äger tillträde.«

Som det fremgår, er de foreslåede regler om beskyttelse mod aflytning knyttet til det gældende svenske bostadsbegreb. Beskyttelsen omfatter således f. eks. ikke samtaler, der føres mellem mennesker på gader og torve, eller anbringelse af aflytningsanordninger i biler. Der henvises til afsnittet nedenfor s. 50, hvor straffelovrådets bemærkninger til det svenske forslag findes.

Komiteen har endvidere foreslået den gældende kontrollovgivning om radiosendere ændret, først og fremmest således at televerkets tilladelse også skal foreligge ved anskaffelse af dele af radioer (byggsatser). Formålet med de foreslåede ændringer i radioloven er for så vidt ikke at mindske antallet af apparater, men at mindske antallet af ukontrollerede apparater. Man er samtidig klar over, at kontrolreglerne næppe vil være noget særligt effektivt middel ved bekæmpelse af ulovlig aflytning. Problemet er for dansk rets vedkommende behandlet ovenfor i kap. II og nedenfor s. 49.

Under hensyn til udviklingen på det tekniske område har den svenske komité endelig fremsat forslag til en almindelig lov om næringsretlige foranstaltninger angående integritetsfarlig apparatur bortset fra radiosendere, hvorom der gælder en særlig lov, jfr. ovenfor. Lovforslaget indeholder om det nævnte apparatur regler, der i det hele svarer til radiolovens regler om radiosendere. Det er derudover foreskrevet, at anden reklame for det omhandlede apparatur end skiltning tydeligt skal erindre om det ansvar efter brottsbalken, der kan være forbundet med brugen af apparaturet. Det er kongen, der træffer bestemmelse om, hvilket apparatur loven skal gælde for.

3. Finland.

Den finske straffelov indeholder følgende bestemmelser om privatlivets fred:

Kap. 38.

§8.

»Var som, utan att hava rätt därtill, öppnar annans tillslutna brev eller skrift eller förstör, undanskaffar eller undanhåller sådant brev eller sådan skrift eller förskaffar sig vetskaper om innehållet i telefonsamtal eller i telegram, som förmedlas av telefoninrättning eller telegrafverket, eller gör försök därtill, straffes med böter eller fängelse i högst ett ar.«

§9 a.

»Gör någon, som hör till personalen vid enskild inrättning, vilken bedriver allmän telegraf-, radio- eller telefontrafik, och som i sin tjänst förmedlar eller eljest tager befattning med telegram eller radiogram eller telefonsamtal, sig skyldig till sådan handling, som, förövad av tjänsteman, borde straffas enligt 40 kap. 15 eller 19 a § strafflagen, straffes med böter eller fängelse i högst två år, och varde, om brottet det förtjänar, tillika för viss tid eller för alltid förklarad oskicklig att handhava dylik tjänst.«

Kap. 40.

§14.

»Posttjänsteman, hvilken olofligen öppnar, förstör, undanskaffar eller undanhåller bref eller annat, som åt posten blifvit anförtrodt, eller hjälper eller uppsåtligen tillåter annan att begå sådan handling, straffes med fängelse i högst två år eller böter, och varde, der brottet det förthenar, tillika afsatt.«

§15.

»Telegraftjenestman, hvilken förfalskar, eller olofligen öppnar, förstör, undanskaffar eller undanhåller telegram eller för telegrafering åt inrättningen anförtrodd skrift, eller om innehållet utan lof underrättar tredje person, eller hjälper uppsåtligen tillåter annan att begå sådan handling, straffes med fängelse i högst två år eller böter, och varde, der brottet det förtjänar, tillika afsatt.«

Efter oplysninger fra de observatører, der som nævnt s. 5 har fulgt udvalgsarbejdet i Sverige og Danmark, er der ikke aktuelle bestræbelser i gang på en udbygning af disse regler.

4. England.

De vigtigste regler i engelsk ret til beskyttelse af privatlivet er reglerne om æreskrænkelser, indtrængen i privat område og generende adfærd. Reglerne, der gør det muligt for domstolene at tilkende skadeserstatning, skaber dog kun retsværn for adfærd, der falder inden for de klassiske former for freds- og æreskrænkelser, og er således ikke udtryk for, at der i England består et almindeligt værn for den enkeltes personlige integritet. Der findes heller ikke i England regler, der specielt beskytter mod beluring, fotografering, brug af båndoptagere, aflytningsapparater og benyttelse af billede.

Der er i den engelske lovgivning hjemmel til at forbyde fabrikation og import af radiosendere i det omfang, dette er påkrævet af frekvenstekniske grunde, og sådant forbud er i et vist omfang udstedt. Besiddelse og anvendelse af radiosendere kræver i øvrigt særlig tilladelse.

Der har i de senere år været gjort forsøg på at udvide beskyttelsen af privatlivets fred. I 1961 blev der således i overhuset fremsat et privat forslag til en almindelig lov om beskyttelse af privatlivets fred. Forslaget havde støtte hos et flertal af overhusets medlemmer, men blev trukket tilbage, da regeringen ikke ønskede at støtte det. I 1967 blev et tilsvarende forslag og et forslag om forbud mod telefonaflytning fremsat i underhuset. Ingen af disse forslag er endnu blevet vedtaget, og regeringen har ikke selv fremsat forslag til en lovgivning om privatlivets fred, men der arbejdes fortsat med problemerne.

5. Den tyske forbundsrepublik.

Støttet på almindelige grundregler om menneskets værdighed og ukrænkelighed i den vesttyske grundlov fra 1949 anerkendes i Vesttyskland en almindelig beskyttelse af

personligheden og privatlivets fred. Krænkelser af denne almindelige regel kan forfølges gennem erstatningssøgsmål. Domstolene er på dette grundlag blandt andet skredet ind over for udspionering med teknisk apparatur.

I den tyske straffelov findes bl. a. regler om husfredskrænkelser og krænkelser af brevhemmeligheden, som i det væsentlige svarer til de tilsvarende danske bestemmelser. Derudover blev der i 1968 i den tyske straffelov indført to ny lovregler til beskyttelse af privatlivets fred. Efter den ene straffes med fængsel indtil 6 måneder og/eller med bøde den, der uberettiget aflytter andens privat samtale ved hjælp af aflytningsapparat eller uberettiget indspiller andens privatsamtale på bånd og derigennem krænker hans privatliv. Den anden regel retter sig mod tjenestemænd og forbyder dem uberettiget at røbe hemmeligheder, som er betroet dem i embeds medfør, eller private oplysninger, som de har modtaget i tjenesten, og som berettiget eller uberettiget er indspillet på bånd eller opfattet ved hjælp af aflytningsapparat.

Der findes derudover i Bürgerliches Gesetzbuch regler, der på visse områder, der traditionelt henføres under privatlivets fred, giver en civilretlig beskyttelse af personlige rettigheder. Der findes således regler, der beskytter en person mod andres uberettigede anvendelse af hans slægtsnavn samt regler, der minder om bestemmelserne i § 15 i den danske ikrafttrædelseslov til straffeloven.

Der findes endvidere i Vesttyskland straffebestemmelser til beskyttelse af post- og telehemmeligheden, ligesom der er truffet forskellige næringsretlige forholdsregler mod aflytningsapparater. Forholdsreglerne gælder erhvervsmæssig fremstilling, salg og import af aflytningsapparater. Undtagelse kan gøres til bestemt formål, f. eks. videnskabelige undersøgelser.

6. Holland.

I gældende hollandsk ret findes straffebestemmelser, der beskytter såvel mod krænkelser af husfreden som mod krænkelser af post- og telehemmeligheden.

I slutningen af 1967 f remlagdes i det hollandske parlaments Andetkammer et lovforslag, der tog sigte på at skabe mere betryggende forholdsregler til sikring af privatlivets fred. Emnet har ifølge oplysning fra den danske ambassade i Haag været genstand for adskillige drøftelser, og det er først i efteråret 1970 lykkedes at nå til enighed om teksten til lovforslaget, der herefter er oversendt til Førstekammeret til endelig vedtagelse.

Behandlingen i Førstekammeret er i almindelighed af mere formel art, og da hovedlinierne i forslaget derfor ikke kan forventes ændret, skal der kort redegøres for de vigtigste punkter heri.

Den hollandske straffelovs artikel 139 a foreslås udformet således, at der fastsættes en maksimumstraf på 6 måneders fængsel eller bøde på 20.000 Hfl. (ca. 41.600 kr.) for den, der findes at have aflyttet eller optaget en samtale ført på privat område, når handlingen ikke sker efter anmodning fra en deltager i samtalen, eller vedkommende selv deltager i denne. Undtagelse herfra gøres for telefonsamtaler ført fra offentlig tilgængelige telefoner, samt i tilfælde hvor der benyttes et teknisk hjælpemiddel, som med indforståelse fra ejeren af det private område ikke er hemmeligt anbragt. Undtagelse gøres tillige i tilfælde af, at handlingen sker af hensyn til statens sikkerhed, hvor ministerpræsidenten, justitsministeren og indenrigsministeren i forening kan give chefen for sikkerhedstjenesten en speciel bemyndigelse for en periode af højst 3 måneders varighed. Strafferammene sænkes til henholdsvis fængsel i 3 måneder og bøde på 10.000 Hfl. (ca. 20.800 kr.), når handlingen vedrører samtaler ført uden for privat område (art. 139 b).

Forslagets artikel 139 c, der vedrører den egentlige telefonaflytning, fastsætter samme strafferamme som i artikel 139 a. Undtagelse gælder for så vidt angår samtaler ført ved trådløs telefoni samt i tilfælde, hvor enten telefonabonnten selv eller med dennes bemyndigelse en anden person foretager handlingen. Endvidere gøres der undtagelse på tilsvarende måde som i artikel 139 a i til-

fælde, hvor statens sikkerhed er berørt. Udover de tre tidligere nævnte ministre skal ved telefonaflytning tillige ministeren for offentlige arbejder give sit samtykke.

I forslagens artikel 139 d er hjemlet straf som i art. 139 a for den, der medvirker til den ulovlige handling ved at anbringe fornødne tekniske hjælpemidler.

Ifølge forslagens artikel 139 e straffes med samme straf som nævnt i § 139 a den, der i sin besiddelse har en genstand (d. v. s. lyd-bånd, grammofonplade), hvorfra der, efter hvad han ved eller burde vide, kan tages oplysninger indhentet ved ulovlig aflytning eller optagelse af samtaler. Ligeledes straffes den, der forsætligt videregiver sådanne oplysninger, eller som stiller en genstand som ovenfor omtalt til rådighed for andre. På tilsvarende måde straffes efter forslagens artikel 139 f den, der ved »en ved list eller kunstgreb skabt lejlighed« i en bolig eller et for offentligheden ikke tilgængeligt lokale forfærdiger en afbildning af en person, når dennes retmæssige interesser derved kan skades. Ligeledes straffes den, der er i besiddelse af en afbildning, som han ved eller burde vide er forfærdiget under disse omstændigheder. Hvis en sådan afbildning offentliggøres, hæves strafferammen for bødestraf til 100.000 Hfl. (ca. 208.000 kr.).

I en ny artikel i straffeloven (art. 441 a) hjemles der adgang til at straffe med fængsel i indtil 2 måneder eller bøde på indtil 400 Hfl. (ca. 830 kr.) den, der forhandler eller reklamerer for handel med genstande, der er egnet til at benyttes som teknisk hjælpemiddel ved hemmelig aflytning eller optagelse af samtaler.

Endelig er der i en ligeledes ny artikel (art. 441 b) givet adgang til at straffe den, der med et ikke tydeligt anbragt teknisk hjælpemiddel optager billeder af personer, der opholder sig i varehuse, supermarkeder, restauranter og lignende offentlig tilgængelige lokaler. (Candid-camera optagelser). Strafferammen er den samme som i forslagens art. 441 a, jfr. ovenfor. Man har ikke efter forslaget ville gøre det strafbart at foto-

grafere personer, der opholder sig i private haver.

7. USA.

I USA har særligt i dette århundrede udviklet sig et almindeligt værn for den personlige integritet, således at en såkaldt »right to privacy« nu må siges at være almindeligt anerkendt i amerikansk ret. Denne ret supplerer reglerne om æreskrænkelser og fredskrænkelser og retten til kommersielt at udnytte eget navn og billede.

Under hensyn til den trussel, som moderne aflytningsudstyr i dag udgør mod privatlivets fred, har kongressen i USA i juni 1968 ved loven »Omnibus Crime Control and Safe Streets Act« formuleret bestemmelser (»Wire interception and interception of oral communications.«), til værn mod aflytning.

Efter den nævnte lov straffes med bøde på indtil 10.000 dollars og/eller fængsel indtil 5 år den, der aflytter eller røber indholdet af telefonsamtaler og andre private samtaler,

den, der benytter elektronisk eller anden form for aflytningsudstyr, samt den, der gør brug af oplysninger indsamlet ved ulovlig aflytning.

På tilsvarende måde straffes den, der forsender, fabrikkerer, besidder, sælger eller annoncerer for sådant teknisk udstyr, der hovedsagelig kan benyttes til hemmelig aflytning.

Det tekniske udstyr, der er anvendt i strid med bestemmelserne, kan konfiskeres.

Endvidere er der i loven fastsat regler, der hjemler den, der er blevet forurettet gennem ulovlig aflytning, krav på erstatning.

Samtidig med de ovennævnte ændringer er der gennem ændring af Communication Act fra 1935 givet bestemmelser, der pålægger personer, der er beskæftiget med kommunikationsvirksomhed, tavshedspligt.

Endelig er der ved 1968-loven - Omnibus Crime Control and Safe Streets Act - nedsat en »National Commission for the Review of Federal and State Laws Relating to Wire-tapping and Electronic Surveillance«.

IV.

GÆLDENDE STRAFFEBESTEMMELSER OG DISSES FORHISTORIE

A. Beskyttelse af brevhemmeligheden og private gemmer.

1. Reglernes formulering og motiver.

De gældende bestemmelser om beskyttelse af brevhemmeligheden og private gemmer findes i straffelovens § 263, stk. 1, nr. 1 og 2. Bestemmelserne lyder således:

»§ 263. Med bøde eller hæfte straffes den, som krænker nogens fred,

- 1) ved at bryde brev eller i øvrigt skaffe sig nogen til en anden rettet lukket meddelelse eller unddrage nogen en sådan,
- 2) ved uden rimelig grund at skaffe sig adgang til en andens gemmer.«

I straffeloven af 1866 fandtes alene følgende bestemmelse vedrørende brevhemmeligheden (§ 222):

»Med samme straf (bøde indtil 200 Rd eller simpelt fængsel indtil 3 mdr.) anses den, der gør brud på brevhemmeligheden.«

I straffelovsudkastet af 1912 (U 1) var bestemmelsen formuleret således:

»§ 260. Den, der krænker nogens fred

- 1) ved uberettiget at bryde brev eller anden lukket skriftlig eller trykt meddelelse eller ved at skaffe sig adgang til en andens gemmer,
- 2) ved uberettiget at forskaffe sig nogen til en anden rettet meddelelse, eller ved at tilintetgøre eller på anden måde unddrage nogen en sådan, eller
- 3)
straffes med bøde indtil 600 kr. eller simpelt fængsel indtil 3 mdr.

«.

Af motiverne til nr. 1 (s. 237) fremgik det bl. a., at det skulle være en forudsætning for at anvende bestemmelsen, at handlingen var foretaget for at få kendskab til indholdet af en lukket meddelelse, der var rettet til en anden, eller for at få kendskab til indholdet af en andens gemmer. »At dette har været hensigten, må antages, med mindre den sigtede kan godtgøre, at det ikke forholder sig således.«

Det omtaltes endvidere, at den foretagne handling skulle være uberettiget. Om denne betingelse var opfyldt måtte bero på domstolens skøn, »men at de hyppigt forekomne tilfælde, hvor en person modtager et brev, der ikke er bestemt til ham, og uden nærmere undersøgelse bryder det, ikke rammes af bestemmelsen, selv om personen ved at se nærmere efter ville have opdaget fejltagelsen, turde være utvivlsomt efter affattelsen, jfr. § 39 (forsætsbestemmelsen).«

Bestemmelsen i nr. 2 sigtede mod beskyttelse af retten for adressaten til at komme i besiddelse af og forblive uantastet i besiddelse af meddelelser, hvad enten de var skriftlige eller mundtlige. Som eksempel nævnes telefonmeddelelser. Bestemmelsen om unddragelse af en meddelelse skulle kunne anvendes på en ansat, der fra en forretnings arkiv udtog og beholdt en skrivelse, som han ingen ret havde til, uanset hvilken brug han ville gøre af skrivelsen. Det anførtes, at den nødvendige begrænsning lå i, at handlingen skulle være uberettiget og derfor måtte siges at være en fredskrænkelse, og i at forholdet var undergivet privat påtale.

I Torps straffelovsudkast af 1917 (U II) havde bestemmelsen følgende formulering:
»§ 236. Med bøde eller simpelt fængsel i

indtil 6 mdr. straffes den, som krænker nogen s fred

1) ved at bryde brev eller i øvrigt forskaffe sig nogen til en anden rettet lukket meddelelse eller unddrage nogen en sådan eller ved at skaffe sig adgang til en andens gemmer, «.

Af motiverne (s. 225) fremgår det, at der efter forfatterens mening nærmest var tale om redaktionelle ændringer, og at der blot tilsigtedes en simplificering ved at sammentrage bestemmelserne. At ordet »uberegtiget« var udeladt, begrundes med, at dette selvfølgelige forbehold allerede var angivet med ordene: »den, som krænker nogens fred« i paragraffens indledning.

Straffelovsudkastet af 1923 (U III) indeholdt i § 238, stk. 1, nr. 1 og 2, en bestemmelse, der bortset fra, at man havde udskilt det forhold at skaffe sig adgang til en andens gemmer som et selvstændigt nr. 2, var enslydende med Torps udkast.

I straffelovsforslaget, der fremsattes i 1924 (F 1) var bestemmelsen, der fandtes i § 261, stk. 1, nr. 1 og 2, uændret i forhold til udkastet fra 1923. I motiverne (s. 124) nævnes, at man under krænkelse af en persons ret til at komme i besiddelse af lukkede meddelelser, der var bestemt til ham, kunne henføre unddragelse af telegrammer.

Straffelovsforslagene fra 1928 (F II) og 1929 (F III) var på disse punkter uændrede i forhold til det første forslag. I 1929-forslaget fandtes bestemmelsen i § 261. Det folketingsudvalg, der behandlede dette lovforslag, foreslog imidlertid en ændring af bestemmelsen i stk. 1, nr. 2, således at ordlyden blev: »ved uden rimelig grund at skaffe sig adgang til en andens gemmer«. I udvalgets betænkning (s. 31) anføres ingen begrundelse for den skete begrænsning af området for bestemmelsen. Med den anførte formulering indgik bestemmelsen som § 263, stk. 1, nr. 1 og 2, i straffeloven af 1930, og der er ikke senere sket ændringer.

2. Fortolkning.

Bestemmelserne giver på flere punkter anledning til fortolkningstvivl.

a. Med hensyn til bestemmelsen i nr. 1 er det således tvivlsomt, om gerningsmanden skal have haft forsæt til at gøre sig bekendt med indholdet af det brev han bryder, eller den lukkede meddelelse, han tilegner sig. *Hurwitz*, spec.del, s. 298, antager ikke, at et sådant videregående forsæt kræves, medens *Krabbe*, s. 598, om end uden tvivl mener det kræves.

Et krav om et videregående forsæt har ikke støtte i bestemmelsens ordlyd, og efter straffelovrådets opfattelse taler de vanskeligheder, der vil være forbundet med at bevise et sådant forsæt, imod at opstille kravet.

b. Man har også i teorien diskuteret, hvorvidt det er en betingelse, at en meddelelse, der tilegnes, på gerningstidspunktet skal være lukket, eller om det er tilstrækkeligt, at meddelelsen i sin tid er tilgået adressaten som lukket. Ordlyden tyder nærmest på, at meddelelsen skal være lukket på gerningstidspunktet, men såvel *Krabbe*, s. 598, som *Hurwitz*, spec.del, s. 298, antager, at det er tilstrækkeligt, at meddelelsen bærer præg af oprindelig at være tilsendt adressaten i lukket stand. På linie hermed er dommen i U. 1937, s. 836 0, hvor en redaktør blev straffet for at have offentliggjort et brev, han havde fået i hænde i åben tilstand, idet han var klar over, at brevet oprindelig var sendt til en anden i lukket forsendelse.

Straffelovrådet finder, at bestemmelsen bør have dette videregående indhold. Der er en klar interesse i at kunne beskytte brevhemmeligheden også efter, at adressaten selv har gjort sig bekendt med indholdet. På den anden side vil der i denne situation oftere være behov for anvendelse af det almindelige forbehold, der ligger i udtrykket »krænker nogens fred«, jfr. ovenfor. Såfremt adressaten efter at have gjort sig bekendt med indholdet lader meddelelsen ligge frit fremme på en sådan måde, at andre, der normalt færdes på stedet, uden vanskelighed kan se indholdet, vil dette efter omstændighederne kunne ses som en tilkendegivelse af, at han ikke i forhold til dem lægger

vægt på at bevare indholdet for sig selv. Anderledes kan forholdet derimod stille sig, såfremt den, der gør sig bekendt med brevet, ikke hører til den kreds, der kunne påregnes at færdes på stedet.

e. Det er antaget, at bestemmelsen kun omfatter den, der selv krænker brevhemmeligheden ved at bryde eller tage brevet, eller som medvirker til en sådan handling f. eks. ved at tilskynde den umiddelbare gerningsmand.

Det forhold, at en person, der ikke har medansvar for den oprindelige krænkelse, tager imod et brudt brev og eventuelt lader indholdet gå videre til uvedkommende, skulle herefter falde uden for bestemmelsens gerningsindhold, jfr. *Hurwitz*, spec.del, s. 299, og *Krabbe*, s. 598, men cfr. formentlig dommen i U 1937, s. 836 0. Udenfor bestemmelsen må herefter også falde tilfælde, hvor en person, der er uden medansvar for det oprindelige brud på brevhemmeligheden, uden at få brevet i hænde skaffer sig oplysning om, hvad brevet har indeholdt, og eventuelt udnytter denne viden.

Efter straffelovrådets opfattelse må det dog anses for noget tvivlsomt, hvor langt den gældende straffebestemmelse rækker. Der er derfor under alle omstændigheder trang til en præcisering, jfr. herom rådets forslag s. 58.

d. Ved dommen i U. 1940, s. 156 0, er aflytning af telefonsamtaler ved tilslutning af en hemmelig lytteanordning straffet efter analogien af § 263, stk. 1, nr. 1. Under hensyn til den tilbageholdenhed over for analogislutninger fra straffebestemmelser, der på grundlag af straffelovens § 1 må udvises, er rigtigheden af denne afgørelse måske noget tvivlsom. Fortolkningen har dog en vis historisk støtte, jfr. bemærkningerne ovenfor under 1 vedrørende straffelovsudkastet af 1912.

Hurwitz, spec.del, s. 298, nævner, at det må anses for tvivlsomt, om aflytning gennem tilfældig fejlindkobling på fremmed telefonforbindelse eller ved misbrug af partstelefon o. lign. vil kunne rammes af samme analogi.

Den nævnte tilbageholdenhed over for analogislutninger taler efter straffelovrådets opfattelse imod en sådan udvidet anvendelse af bestemmelsen.

e. Det forekommer tvivlsomt, hvilken selvstændig betydning den særlige begrænsning »uden rimelig grund«, der under folketingsbehandlingen er indsat i reglen i § 263, stk. 1, nr. 2, har ved siden af den almindelige begrænsning, der ligger i udtrykket »krænker nogens fred«. Som nævnt ovenfor under 1 vedrørende straffelovsudkastet af 1917, har man i motiverne antaget, at dette sidste udtryk overflødiggjorde udtrykket »uberettiget«, der fandtes i det første udkast. På denne baggrund må den særlige begrænsning i nr. 2 nærmest anses for overflødig.

B. Offentlig meddelelse om andres private forhold.

1. Reglernes formulering og motiver.

De gældende bestemmelser findes i straffelovens § 263, stk. 1, nr. 3 og 4:

»§ 263. Med bøde eller hæfte straffes den, som krænker nogen fred

- 1)
- 2)
- 3) ved offentlig meddelelse om nogens rent private forhold,
- 4) ved offentlig meddelelse om andre privatlivet tilhørende forhold, som med rimelig grund kan forlanges unddraget offentligheden.«

I straffeloven af 1866 fandtes den tilsvarende bestemmelse i § 220:

»Den, der ved offentlige meddelelser om personlige og huslige forhold krænker privatlivets fred, straffes med bøder fra 10 til 100 Rd. eller med simpelt fængsel indtil 3 måneder.«

I straffelovsudkastet af 1912 fandtes bestemmelsen i § 260:

- 3) ved uberettiget at give offentlig meddelelse om personlige, huslige eller andre privatlivet tilhørende forhold.

Der findes (s. 238 f.) følgende fyldige motiver til denne bestemmelse:

»... Om et vist Forhold henhører under Privatlivet eller ej, maa Domstolene afgøre, og Bedømmelsen heraf vil skifte med de skiftende Tider og Forhold. At de rent personlige og huslige Forhold altid bør beskyttes mod at gives offentlig til Pris, er utvivlsomt. Med hensyn til andre Forhold som f. Eks. Erhvervs- og Formueforhold vil Spørgsmaalets Afgørelse bero paa mange forskellige Omstændigheder. De nugældende Skattelove vise, at Formueforholdene i Almindelighed maa henregnes til Privatlivets Forhold, saa at en offentlig Omtale af dem i Reglen vil være uberettiget; men et udtrykkeligt eller stiltiende Samtykke vil kunne gøre Omtalen berettiget. Hvad Erhvervsforholdene angaar staar Sagen saaledes, at mange Sider af Erhvervsforholdene vedkomme Offentligheden, hvad Lovgivningen om Haandværks- og Fabrikdrift, Bagerier, Gæstgiverier, Fiskeri, Jagt, Landbrug, Rederivirksomhed, Forhyring, Sønæring, Livsforsikringsvirksomhed o. s. v., o. s. v. viser. Offentlige Meddelelser om saadanne forhold ere naturligvis ikke i Strid med Paragrafen, der kun rammer de Tilfælde, hvor det er de private Sider af Erhvervsvirksomheden, der berøres. Som ovenfor sagt vil ikke blot Lovgivningsbestemmelserne vise Vej, men ogsaa den til enhver Tid herskende offentlige Opinion vil nødvendigvis faa Indflydelse paa, hvad der bør beskærmes som henhørende til Privatlivets Fred, og Domstolene ville i disse Tilfælde, som i saa mange andre blive de Organer, hvorigennem den offentlige Mening faar sit Udtryk.«

I straffelovsudkastet af 1917 fandtes bestemmelsen i § 236:

»2) ved offentlig meddelelse om privatlivet tilhørende forhold af personlig, huslig eller lignende art.«

I motiverne (s. 225) bemærkes, at det i nærmere tilslutning til 1866-lovens § 220 var fastslået, at kun meddelelse om privatlivet tilhørende forhold var strafbar.

Straffelovsudkastet af 1923 havde i § 238 følgende bestemmelse:

»3) ved offentlig meddelelse om privatlivet tilhørende forhold, som med rimelig grund kan forlanges unddraget offentligheden.«

I motiverne (sp. 355 f.) henvises til, at 1866-lovens § 220 havde fået en meget udstrakt anvendelse. En begrænsning til personlige og huslige forhold kunne dog ikke opretholdes, da visse forretningsmæssige

forhold utvivlsomt kunne have krav på en tilsvarende beskyttelse, men man havde med indsættelse af betingelsen om, at der skulle være rimelig grund til at udelukke offentlig omtale, ment at kunne opnå, at der på dette område vistest varsomhed med at indskrænke ytringsfriheden. Bestemmelsens karakter af en retlig standard fremhæves på ny: »At angive ved en Lovbestemmelse, hvor Grænsen her rettelig bør drages, lader sig vistnok ikke gøre. Skiftende Tidens Opfattelse, Skik og Brug og den særlige Lovgivnings Indhold vil foruden selve Meddelelsens Form og Formaal være bestemmende i saa Henseende.«

1923-udkastet gik uændret igen i de forskellige straffelovsforslag og fandtes også i den vedtagne straffelov af 1930.

Ved straffelovsændringen af 1939 blev bestemmelsen spaltet op og fik den formulering, der gælder i dag.

Ved opspaltningen opnåede man, at betingelsen »som med rimelig grund kan forlanges unddraget offentligheden« ikke kom til at gælde for så vidt angik meddelelser om rent private hjemlige forhold. Det hedder i motiverne (Rigsdagstidende 1938-39, tillæg A, sp. 3780 f.):

»... Hvor det drejer sig om en Persons Privatliv i snævrere Forstand, saaledes f. Eks. hans rent huslige Forhold, maa den Begrænsning, der ligger i Ordene »krænker nogens Fred« være tilstrækkelig til at angive, at Straf kun kan anvendes, hvor en Person med rimelig Grund kan føle sig forulempet i en eller anden Henseende ved Meddelelsen. Den nævnte Begrænsning fastslaar tilstrækkelig tydeligt, at rigtige Meddelelser om Personalia, der efter almindelig Opfattelse ikke kan anses som krænkende for nogens Fred, ikke kan rammes af Straf, medmindre der foreligger særlige Omstændigheder. Foreligger der imidlertid efter almindelig Opfattelse en Fredskrænkelse, bør Straf kunne anvendes ganske uden hensyn til, om det er den ene eller den anden Persons rent private Forhold, der prisgives. Den nugældende Begrænsning kan let blive et Smuthul, hvorigennem de mest snedige kan unddrage sig Straffen for deres Afsløringer af Privatliv eller et Middel til Forplumring af Sagen mod Gerningsmanden.

Bestemmelsen i Straffeloven om Krænkelse af Privatlivets Fred kommer imidlertid ikke alene til Anvendelse paa huslige og andre rent personlige Forhold, men ogsaa paa adskillige andre Privatlivets tilhørende Forhold, saaledes paa Arbejds- og

Forretningsforhold, private Foreningers indre Anliggender m. v., hvor det kan være rigtigt ved Afgørelsen af, hvorvidt en Meddelelse skal kunne rammes af Straf, at tage med i Betragtning, om den paagældende Meddelelse med rimelig Grund kan forlanges unddraget Offentligheden.«.

Ved fremsættelse af forslaget var nr. 3 affattet noget bredere end i den vedtagne lov, idet man anvendte udtrykket »nogens huslige eller andre rent personlige forhold«. Denne vide beskrivelse vakte imidlertid betænkelighed; således anførte Danske Dagblades Fællesrepræsentation (Rigsdagstidende 1938-39, tillæg B, s. 774):

»Bestemmelsen kan i sin vidtrækkende formulering få konsekvenser, der ikke kan overskues, f. eks. vil al omtale af arbejdsgiveres behandling af deres folk i hvert tilfælde - for så vidt angår tjenestefolk - falde ind under bestemmelsen; karikaturer, causerier og mange personelle notitser vil kunne give anledning til retssager under påstand om, at den pågældende med henvisning til denne bestemmelse har følt sin fred krænket, fordi bestemmelsen ved ikke at have nogen reservation kan opfattes som et absolut forbud . . .«.

Kritikken førte til, at justitsministeren over for folketingsudvalget foreslog det kritiserede udtryk ændret til »rent private hjemlige forhold«. Folketingsudvalgets flertal tiltrådte dette ændringsforslag, idet man herved mente at have imødekommet betænkelighederne (Rigsdagstidende 1938-39, tillæg B, s. 738).

2. Fortolkning.

a. Hvad der nærmere ligger i udtrykket »offentlig meddelelse«, kan næppe siges i en enkelt sætning. Som eksempler på klare tilfælde kan nævnes meddelelser i pressen, udsendelser i radio og fjernsyn og omtale på almindelige, offentlige møder. Når man kommer udenfor disse klare tilfælde, må der foretages en samlet vurdering af udbredelsens karakter. Som momenter, der eventuelt kan indgå i en sådan afvejning, kan nævnes: *om* der alene er sket udbredelse til personer, der i forvejen havde forbindelse med meddeleren, eller til en i forhold til denne ukendt kreds, *om* modtagerkredsen var lille eller stor, og *om* der ved udbredelsen var tale om en faglig begrænsning. Der henvises

i øvrigt til *Krabbe*, s. 601, med henvisninger til praksis. *Hurwitz*, spec.del, s. 306, nævner, at det ved afgørelsen af, om foreningsmøder er offentlige eller private, vil kunne være af afgørende betydning, om forbud mod pressereferat er tilkendegivet.

Vedrørende æresfornærmelser - hvor straffelovens § 267, stk. 1, bruger udtrykket »udbrede« - er der i teori og praksis enighed om, at der i en fortrolig kreds må være adgang til uden risiko for strafansvar at referere, hvad man har hørt sige om en anden, jfr. *Krabbe*, s. 614, med henvisninger til praksis, og *Hurwitz*, spec. del, s. 348. I modsætning til *Krabbe* går *Hurwitz* det skridt videre, at også selvstændige udtalelser uden strafisiko må kunne fremsættes i familiekredsen m. v., når man har stolet på, at udtalelsen ikke vil blive givet videre. Uanset den nævnte tvivl med hensyn til § 267, stk. 1, må det i hvert fald antages, at sådanne private udtalelser falder udenfor § 263, der anvender det snævrere udtryk »offentlig meddelelse«.

Oplysningsbureauers meddelelser til klienter om privatpersoners økonomiske eller personlige forhold antages at falde uden for området for § 263, jfr. *Krabbe*, s. 601, og *Hurwitz*, spec.del, s. 306.

Sker offentliggørelsen i et her i riget trykt periodisk skrift, må de særlige ansvarsregler i presselovens § 6 komme til anvendelse.

b. Det antages, at forhold, der efter deres karakter tilhører privatlivet, kan være blevet offentlig fremdraget på en sådan måde, at videre offentlig gengivelse bliver berettiget, jfr. *Hurwitz*, spec.del, s. 303. Det nævnes, at dette har særlig praktisk betydning med henblik på pressens adgang til at bringe referater af retssager.

1° For så vidt angår referatet af *retssager*, er det af betydning, at der i retsplejelovens § 31 findes regler om forbud mod referat af forhandlingerne i lukkede retsmøder og om rettens adgang til helt eller delvis at forbyde referat af forhandlingerne i straffesager. Af betydning er også reglen om, at det er forbudt at fotografere eller tegne i retssalen

under et retsmøde, medmindre dommeren i det enkelte tilfælde giver tilladelse hertil. Retsplejelovens § 31 indeholder bestemmelser, hvorefter overtrædelse af disse forbud straffes med bøde.

Det følger af det almindelige princip om retsplejens offentlighed, at referatforbud altid må have undtagelsens karakter.

I ægteskabs- og faderskabsager foregår retsmoderne for lukkede døre, således at offentlig gengivelse af retsforhandlingerne herved er forbudt, og ved offentliggørelse af domme må navn, stilling og bopæl på nogen af de i dommen nævnte personer ikke gives, jfr. retsplejelovens § 453, stk. 2, og § 456 o, stk. 2. Efter disse bestemmelser straffes overtrædelser med bøde eller under skærpene omstændigheder med hæfte eller med fængsel indtil 6 måneder.

Også med hensyn til andre særlige sager kan der under bødestraf meddeles referatforbud, jfr. retsplejelovens § 467, stk. 2, (sager om umyndiggørelse og lavværgemål) eller forbud mod offentliggørelse af navn m. v., jfr. retsplejelovens § 473 (prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse).

Det er imidlertid givet, at der også i tilfælde, hvor der ikke er grundlag for, at retten fastsætter et helt eller delvist referatforbud, ofte i forbindelse med retssager vil fremkomme oplysninger om enkeltheder, hvis offentliggørelse kan indebære en urimelig krænkelse af de berørte personer.

Pressen har haft forståelse for dette. I de presseetiske regler for god presseskik ved omtalen af straffesager (gengivet i bilag 1, nedenfor s. 77 ff), der er udarbejdet af Danske Dagblades Fællesrepræsentation, hedder det da også i pkt. 3:

»Reportagen i alle dens faser og former må ske under rimelig hensyntagen til, at der ikke tilføjes nogen - herunder den ved lovovertrædelsen forurettede part, vidner og sigtede - krænkelse eller ulempe, der ikke er nødvendig af hensyn til den samfundsmæssige interesse i, at offentligheden bliver holdt underrettet. Megen varsomhed skal udvises ved nævnelse af den krænkedes navn, ikke mindst i sædelighedssager.

Finder der i et retsmøde angreb sted på anmelderen, den krænkede, vidner eller på udenforstående personer, bør der ved eventuelt referat

udvises særlig varsomhed, fordi disse normalt ikke har lejlighed til at imødegå angrebet.

Privatlivets fred bør i det hele respekteres i videst muligt omfang.

Særlig skal det søges undgået, at pressen ved sin reportage om udtagne stævninger, indgivne politianmeldelser og lignende fremmer et skandaliserings- eller afpresningsformål.

En sigtets eller domfældts slægtskabsforhold - specielt hans slægtskab med kendte personer - bør ikke fremdrages, ligesom fremhævelse af nationalitet, race, politisk parti eller lignende ikke bør ske, for så vidt det intet har med sagen at gøre.«.

Der bør også nævnes, at der findes særlige bestemmelser, der sigter mod at undgå omtale af enkeltheder i sædelighedssager, i gengivelse af mentalerklæringer og omtale af selvmord.

I de publiceringsregler, der er fastsat for Danmarks Radios nyhedstjeneste (gengivet i straffelovsrådets betænkning om ansvaret for radio- og fjernsynsudsendelser, nr. 487-1968, s. 41 ff.), findes følgende bestemmelse i pkt. 4:

»Privatlivets fred skal respekteres. Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse. Det videst mulige hensyn til medmennesket er en journalistisk forudsætning . . .«.

Også i publiceringsreglerne findes detaljerede bestemmelser vedrørende behandlingen af retsstoffet.

Der findes så vidt ses ingen trykte domme, der belyser, om straffelovens § 263 vil kunne anvendes over for korrekte referater af retssager. På baggrund af de positive bestemmelser i retsplejeloven om begrænsninger i adgangen til referat af de typer af retssager, hvor krænkelse af privatlivets fred oftest kan forekomme, må det imidlertid antages, at man i praksis vil være yderst tilbageholdende med anvendelse af straffelovens § 263. Denne antagelse harmonerer med, at udbredelse af *ærekrænkende* udtryk i forbindelse med retsreferater - der ikke går ud over de under retssagen anvendte udtryk - antages at være ansvarsfri, jfr. *Krabbe*, s. 615, og *Hurwitz*, spec.del, s. 349, med yderligere henvisninger. Der kan om spørgsmålet også henvises til *Frøbert*, *Pressen og retsplejen*, s. 170 ff.

2° Ved referater af udtalelser, der er fremsat for en større offentlighed - ved *foreningsmøder eller offentlige møder*, antager *Rasting*, *Presseret*, s. 32 f., at der kun gælder en ret begrænset ansvarsfrihed.

Hurwitz, spec.del, s. 306, finder dog, at *Rasting* går for vidt i retning af at antage ansvar for (loyalt) referat af sådanne udtalelser.

Spørgsmålet er beslægtet med problemet vedrørende pressens ansvar for referat af *ærekrænkende* udtalelser fremsat på offentlige møder o. lign. Her antager *Krabbe*, s. 615, at referat af sådanne udtalelser, der på forhånd er givet til pris for almenheden, ikke kan indebære overtrædelse af injurie-lovgivningen.

Problemet har foreligget i dommen i U. 1959, side 763 H, hvor et dagblad blev dømt for at have refereret groft ærefornærende sigtelser, der var fremsat dels på en erhvervsforenings møde med ca. 400 deltagere, dels på en politisk forenings landskursus, som var besøgt af 20-30 personer. Det er i præmisserne anført, at bladets overskrifter gik ud over, hvad der kunne betegnes som et objektivt referat.

Problemet var også fremme i dommen i U. 1934, s. 1130, hvor der skete frifindelse for gengivelse af en resolution med fornærmelser mod politiet, der var vedtaget på et stort offentligt møde. Der henvistes imidlertid udtrykkeligt i dommen til, at den vedtagne resolution havde en vis samfundsmæssig interesse.

Rasting, *Presseretten*, s. 60 ff., antager at kun retsreferater og folketingsreferater med ærekrænkende udtryk uden videre kan offentliggøres ansvarsfrit, medens der i øvrigt må kræves en samfundsmæssig interesse i offentliggørelsen. En sådan interesse må imidlertid i almindelighed anses tilstrækkelig begrundet allerede i den omstændighed, at en beskyldning er fremsat over for en vid offentlighed.

Som det vil ses, har der i hvert fald hos nogle juridiske forfattere været en tendens til snarere at ville lade referater af ytringer, der indeholdt krænkelse af privatlivet, fal-

de ind under straffebestemmelserne end gengivelse af injurierende udtalelser. Der er efter straffelovrådets opfattelse næppe grund til generelt at vurdere disse forhold forskelligt. Medens der som tidligere nævnt er enighed om, at loyale retsreferater og folketingsreferater - hvor der gælder en lovreguleret offentlighed - er ansvarsfri, er det tvivlsomt, i hvilket omfang der herudover vil være ansvarsfrihed ved referater. Vurderingen må dog formentlig foretages på grundlag af princippet i § 263, stk. 2, og § 269 (»berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv«). Selv i de tilfælde, hvor der kan henvises til en almindelig samfundsmæssig interesse i offentliggørelsen, bør der givetvis lægges vægt på referatets opsætning og loyale indhold ved afgørelsen af, om straffrihed kan statures.

c. Ikke blot skriftlige ytringer, men efter omstændighederne også *billedgengivelser* vil som krænkende privatlivets fred kunne falde ind under § 263. Da fortolkningsproblemet her i første række er knyttet til, i hvilket omfang der kan indtræde civilretlig beskyttelse, medens der kun i sjældnere tilfælde vil kunne blive tale om et strafansvar, behandles spørgsmålet samlet nedenfor s. 40 ff.

d. Har de, hvis privatliv blotlægges gennem meddelelsen, meddelt samtykke hertil, antages dette at fritage for ansvar, jfr. *Hurwitz*, spec.del, s. 307. Her som andre steder i strafferetten, hvor der lægges vægt på et meddelt samtykke, må man dog forudsætte, at den, der giver samtykket, har haft den fornødne habilitet til at bedømme rækkevidden af sin handling. Det antages, at der ved ordinære pressemeddelelser og billedgengivelser i vidt omfang må kunne regnes med stiltiende samtykke til publikation fra den pågældendes side.

e. *Hurwitz*, spec.del, s. 302, antager i modsætning til *Krabbe*, s. 601, at bestemmelserne i § 263, stk. 1, nr. 3-4, også kan anvendes over for udtalelser om afdøde, specielt om selvmord og de nærmere omstæn-

digheder i forbindelse hermed. Krabbes for-
tolkning har støtte i motivudtalelser i U II,
s. 229 og U III, s. 364. Dette spørgsmål be-
handles nedenfor s. 36, 62 og 71.

C. Husfredskrænkelser.

1. Straffelovens regler og motiver.

De gældende almindelige bestemmelser om
beskyttelse af husfreden findes i straffelo-
vens § 264:

»§ 264. Den, som krænker husfreden ved at
trænge sig ind i fremmed hus, husrum eller
skib eller på andet ikke frit tilgængeligt
sted, straffes med bøde eller hæfte.

Stk. 2. På samme måde straffes den, som
vægrer sig ved på opfordring at forlade
fremmed grund.

Stk. 3. Har handlingen voldt betydelig for-
styrrelse af beboernes fred, eller er den for-
øvet af nogen bevæbnet eller af flere i for-
ening eller forbundet med vold på person
eller trusel om sådan, eller har den skyldige
tidligere for nogen med forsætlig vold på
person eller gods forbunden forbrydelse væ-
ret dømt til frihedsstraf, kan straffen stige
til fængsel i 1 år.«

Straffeloven af 1866 havde følgende be-
stemmelse:

»§ 221. Den, der krænker husfreden ved
uberettiget at trænge sig ind i en andens bo-
lig eller vægre sig ved på opfordring at for-
lade samme, straffes med bøde indtil 200
Rd. eller simpelt fængsel indtil 3 mdr.«

I straffelovsforslaget af 1912 var bestem-
melsen formuleret således:

»§ 262. Med Bøde eller simpelt Fængsel
indtil 6 Maaneder straffes den, der uberet-
tiget trænger eller sniger sig ind i en andens
Bolik, paa hans Grund eller andet Sted for
hans lovlige Virksomhed, eller som vægrer
sig ved paa Opfordring at forlade sadant
Sted eller paa anden Maade krænker Hus-
freden.

Har Handlingen voldt betydelig Forstyr-
relse af Beboernes Nattero, eller er den for-
øvet af nogen bevæbnet eller af flere i Flok
eller forbundet med voldsom eller truende

Adfærd, eller findes Personen jævnlig at
have forbrudt sig mod Husfreden, eller er
han tidligere straffet for nogen Forbrydelse
af voldsom Art mod Person eller Gods, kan
Straffen stige til . . .«.

I motiverne (s. 240) udtaltes det, at be-
stemmelsen - bortset fra den noget udfør-
ligere beskrivelse — i alt væsentligt svarede
til den hidtidige bestemmelse i 1866-loven.
Om stk. 2 hed det blot, at der fastsattes hø-
jere straf, dels når handlingen havde for-
årsaget særlig generende forstyrrelse, dels
hvor den havde vakt begrundet frygt for an-
vendelse af vold.

I *Torps straffelovsudkast* af 1917 havde
bestemmelsen følgende formulering:

»§ 237. Den, som trænger sig ind i frem-
med Hus, Husrum eller Skib, paa indhegnet
Grund eller andet ikke frit tilgængeligt Sted,
eller som vægrer sig ved paa Opfordring at
forlade saadant Sted, straffes for Krænkel-
se af Husfreden med Bøde eller simpelt Fæng-
sel i indtil 6 Maaneder.

Har Handlingen voldt betydelig Forstyr-
relse af Beboernes Fred, eller er den forøvet
af nogen bevæbnet eller af flere i Forening
eller forbundet med Vold eller Trusel om
Vold, eller har den skyldige tidligere for
nogen med forsætlig Vold paa Person eller
Gods forbunden Forbrydelse været dømt til
Frihedsstraf, kan Straffen stige til . . .«.

Af motiverne (s. 225) fremgik, at ud-
trykkene »hus, husrum« var foretrukket
frem for det tidligere forslags »bolig« og
»sted for lovlig virksomhed« for at fastslå,
at også f. eks. indtrængen på trappegangen
i et etagehus eller i et rum bestemt til offent-
lig tjeneste var omfattet. På den anden side
burde ikke enhver indtrængen på fremmed
grund rammes; forudsætningen måtte være,
at den var afspærret eller i øvrigt ikke frit
tilgængelig. Skib blev medtaget i opregnin-
gen efter norsk forbillede. Det antoges,
at det ikke var nødvendigt at medtage ind-
snigen, hvorved man f. eks. ville ramme
den, der for at få natophold lister sig ind i
et skur eller på et loft.

I straffelovsudkastet af 1923 spaltede

man bestemmelsens stk. 1 op i to bestemmelser, der var formuleret således:

»§239. Den, som krænker Husfreden ved at trænge sig ind i fremmed Hus, Husrum eller Skib, eller paa andet ikke frit tilgængeligt Sted, straffes med Bøde eller Hæfte indtil 6 Maaneder.

Stk. 2. Paa samme Maade straffes den, der vægrer sig ved paa Opfordring at forlade fremmed Grund.«.

Bestemmelsens stk. 3 var enslydende med stk. 2 i Torps udkast.

Ved den skete opspaltning opnåede man, at også vægring ved på opfordring at forlade en fremmed grund, hvor denne grund er frit tilgængelig, blev omfattet af straffebestemmelsen.

Bortset fra en enkelt redaktionel ændring af stk. 3 gik bestemmelsen herefter uændret igen i de forskellige straffelovsforslag og i den vedtagne straffelov af 1930. I 1965 skete formelle konsekvensændringer af angivelsen af strafferammen i stk. 1 og 3, men bestemmelsen er i øvrigt ikke revideret efter 1930.

2. Mark- og vejfredsloven.

Lov nr. 107 af 31. marts 1953 om mark- og vejfred, som ændret ved lov nr. 84 af 25. marts 1961 og lov nr. 242 af 7. juni 1963, indeholder bestemmelser, der beskytter specielt over for fremmede husdyrs indtrængen på en ejendom. Af særlig interesse i den her behandlede sammenhæng er imidlertid bestemmelsen i § 17, hvorefter den, som uden ejerens tilladelse eller anden hjemmel, færdes på anden mands grund, eller som færdes på en privat vej, hvor det ved færdselstavle eller andet lovligt opslag er tilkendegivet, at færdsel eller færdsel af den pågældende art er forbudt, straffes med bøde.

3. Politivedtægsbestemmelser.

I politivedtægt for København af 21. november 1967 findes følgende bestemmelser:

»§ 10. Det er forbudt uden fyldestgørende grund at banke på porte, døre eller vinduer,

ringe på port- eller dørklokke eller foretage lignende handlinger, der er egnet til at forstyrre beboerne.

Stk. 2. Personlige henvendelser om salg af varer eller om optagelse af bestillinger eller lignende henvendelser må ikke finde sted, når forbud herimod er opslået af ejendommens ejer eller lejlighedens indehaver.

§ 18. Uvedkommende må ikke tage ophold på trapper, i porte, i indgange eller opgange til huse, i kælder- eller loftsrum, i ubeboede huse eller lejligheder, i gårde, haver eller udhuse, på byggepladser, i køretøjer, jernbanevogne eller fartøjer.«.

Enslydende bestemmelser findes i § 10, stk. 1 og 2, og § 16 i den normalpolitivedtægt, der i september 1968 er udsendt af justitsministeriet, og som vil danne mønster for politivedtægterne uden for København.

Tidligere politivedtægter har indeholdt lignende bestemmelser.

4. Fortolkning.

a. Udtrykket »krænker husfreden«, der anvendes i § 264, stk. 1, har nærmest karakter af en almindelig forbeholdsklausul i lighed med udtrykket »krænker nogens fred« i § 263, stk. 1. I U II, s. 225, karakteriseres udtrykket som en »denominatio a potiori«. Som man senere skal vende tilbage til, synes udtrykket imidlertid at bringe en unødvendig uklarhed ind i bestemmelsen; der opstår ikke ved husfredskrænkelser noget afvejningsspørgsmål af samme vanskelige karakter, som i visse relationer gør sig gældende ved fredskrænkelserne i § 263. Ved husfredskrænkelser er der alene behov for at udtrykke, at der i bestemte situationer kan foreligge særlig hjemmel til at trænge sig ind i andres boliger m. v. Sådan særlig hjemmel kan findes i strafferetsplejen eller i særlovgivningens bestemmelser om myndighedsret til at foretage tilsyn o. s. v., eller det kan f. eks. dreje sig om ejeres adgang til udlejede lokaliteter med hjemmel i lejelovgivningen. Foreligger der ikke en sådan særlig hjemmel til en sket indtrængen, kan det

formentlig ikke forekomme, at ansvarsfrihed statueres under henvisning til begrænsningen »krænker husfreden«.

b. Det er antaget, at der i udtrykket »trænger sig ind i« må lægges, at der ved handlingen skal være overvundet en vis fysisk modstand, således at den blotte indtrængen i lokaliteten ikke kan ramme efter bestemmelsen, jfr. *Hurwitz*, spec.del s. 308 f., men cfr. *Krabbe*, s. 604. Fortolkningen har støtte i motivudtalelserne, jfr. ovenfor under 1 vedrørende straffelovsudkastet af 1917. Der er i teorien enighed om, at bestemmelsen ikke kan anvendes på personer, der åbent - men på en ikke pågående måde — indfinder sig i et bestemt ærinde, selv om dette er ulovligt som f. eks. betleri.

Efter straffelovrådets opfattelse er det ikke muligt mere præcist at udtale sig om, hvilken overvindelse af fysisk modstand der skal ligge i gerningsmandens handling for at henføre den under straffebestemmelsen, uden samtidig at tage i betragtning hvilken nærmere lokalitet det drejer sig om. Fortolkningen må ske i sammenhæng med det anvendte udtryk »fremmed hus, husrum eller skib eller på andet ikke frit tilgængeligt sted.«

Er der tale om lejligheder eller private beboelseshuse, må det formentlig være tilstrækkeligt, at den fremmede er gået ind uden at have noget ærinde til beboerne. Det samme må gælde, hvor den pågældende skaffer sig adgang under urigtig foregivelse af at have et retmæssigt ærinde, medens den reelle begrundelse er en sådan, at vedkommende ikke kunne forvente at blive indladt, jfr. herved dommene i U 1956, s. 158 0 og J.D. 1957, s. 85 om privatdetektivs virksomhed. Dette harmonerer med, at sådanne handlinger ikke vil kunne rammes efter politivedtægten.

Er den pågældende søgt ind i private haver, i kælder- eller loftsrum eller i udhuse - altså på steder, som kun den pågældende ejer eller lejer er berettiget til at benytte - må man formentlig på baggrund af de ovenfor nævnte motivudtalelser lægge vægt på, om lokaliteten har været aflukket på en

sådan måde, at det ikke umiddelbart har været muligt at gå ind. Er der tale om opbrud af døre, indstigning gennem vinduer, klatren over hegn el. lign., vil det være rimeligt at anvende straffelovens bestemmelse, medens det i tilfælde, hvor der har været umiddelbar adgangsmulighed for alle og enhver, vil være muligt at anvende politivedtægternes ordensbestemmelser. Lignende synspunkter kan formentlig anlægges på den, der søger ind på værksteds- og fabriksområder og byggepladser.

Drejer det sig endelig om steder som trappeopgange og gårde til sådanne ejendomme, der er beregnet til fælles benyttelse for et større antal beboere, vil en uvedkommendes tilstedeværelse - selv om adgangen er skaffet på en usædvanlig måde — hyppigst have karakter af en ordensforseelse, der bør behandles efter politivedtægten. Kun hvor der er tale om opbrud af døre o. lign., synes anvendelsen af straffelovsbestemmelsen rimeligt begrundet.

Vægrer den pågældende sig ved efter opfordring at forlade stedet, vil forholdet altid være omfattet af § 264, stk. 2. Eksistensen af denne supplerende regel vil naturligvis i en række praktiske tilfælde bevirke, at tvivl om udstrækningen af bestemmelsen i stk. 1 ikke får afgørende betydning.

Der findes kun få trykte domme om overtrædelse af § 264. Dette hænger sammen med, at langt de fleste husfredskrænkelser finder sted som led i andre forbrydelser, navnlig tyveri. Hertil kommer, at overtrædelsen er undergivet privat påtale, jfr. nedenfor (afsnit H). Bestemmelsen er bl.a. anvendt i tilfælde, hvor mænd er trængt ind til sovende kvinder gennem åbentstående vinduer. De jævnligt forekommende tilfælde, hvor subsistensløse findes sovende på trappeopgange eller lofter i beboelsesejendomme, behandles i praksis som overtrædelse af politivedtægten.

c. Efter bestemmelsen i stk. 3 kan en højere strafferamme på fængsel i op til 1 år anvendes, såfremt de handlinger, der er omfattet af stk. 1 eller stk. 2, er udført under de nærmere angivne omstændigheder, der er

egnet til at virke særlig generende eller provokerende. Denne bestemmelse er anvendt på privatdetektiver, der for at skaffe beviser vedrørende en ægtefælles utroskab, har skaffet sig adgang til lejligheder, jfr. U. 1956, s. 158 0 og J.D. 1957, s. 85.

D. *Husfredskrænkelser for at gøre sig bekendt med dokumenter m. v.* (§264 a).

1. *Reglens formulering og motiver.*

a. Ved straffelovsændringen af 1939 indføjedes følgende nye bestemmelse:

»§ 264 a. Den, der skaffer sig adgang til fremmed hus eller husrum, herunder offentlige eller private kontorer, forretninger, fabrikker o. lign., med det formål at tilegne sig dokumenter, forretningsbøger o. lign. eller at gøre sig bekendt med disses indhold, straffes med fængsel indtil 1 år eller under formildende omstændigheder med hæfte. Har handlingen haft karakter af indbrud, eller er den planlagt af en organisation, eller har den været forbundet med vold på person, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.«.

Af motiverne (Rigsdagstidende 1938—39, tillæg A, sp. 3781 f.) fremgår, at bestemmelsen var foranlediget af, at tilhængere af yderligtgående politiske partier var brudt ind i andre partiers kontorlokaler og havde fjernet dokumenter. Forholdene kunne »selv om der foreligger, hvad man i almindelighed forstår ved indbrud«, ikke rammes som tyveri på grund af manglende berigelseshensigt. Derimod kunne man anvende § 263, stk. 1, nr. 2, og § 264 samt efter omstændighederne § 291, stk. 1, om hærværk. Den højeste strammeramme, der herved kunne komme i betragtning, var fængsel i indtil 1 år. Man fandt det påkrævet med en højere strafferamme over for de mest hensynsløse retsbrud af denne art og ønskede samtidig en straffebestemmelse, der i højere grad end § 264 tog sigte på sådanne handlinger, der ikke alene indeholdt en grov krænkelse af husfreden, men tillige en uberettiget indtrængen i andres privathemmeligheder. Det fremhævedes, at bestemmelsen også skulle

kunne anvendes på krænkelse, der ikke var af politisk karakter, f. eks. på tilegnelse på tilsvarende måde af fortrolige oplysninger om en forretnings indre forhold m. m.

2. *Fortolkning.*

a. Der findes ingen trykte domme, der anvender bestemmelsen, og den er kun kort omtalt i den juridiske teori, jfr. *Krabbe*, s. 604, og *Hurwitz*, spec.del, s. 309.

b. Efter bestemmelsens motiver må det antages, at den - selv om formuleringen afviger betydeligt fra § 264 - alene tager sigte på handlinger, der som husfredskrænkelser ville kunne henføres under gerningsindholdet i § 264, stk. 1. Uden for bestemmelsen vil herefter falde tilfælde, hvor den pågældendes ophold på kontoret eller fabrikken m. v. ikke i sig selv betegner et retsbrud. Noget tvivlsomt er det formentlig om tilfælde, hvor adgang opnås på grund af svigagtige oplysninger om ærindet, er dækket af bestemmelsen. Dette må dog antages, jfr. herved dommen i U. 1956, s. 158 0, hvor § 264, stk. 3, fandtes anvendelig over for en sådan handling.

c. Selv om skib ikke udtrykkeligt er nævnt her - således som tilfældet er i § 264, stk. 1 - må undersøgelse af skibspapirer m. v., der befinder sig f. eks. i kaptajnens kahyt, være dækket af udtrykket »private kontorer . . . o. lign.«

d. Under udtrykket »dokumenter, forretningsbøger o. lign.«, kan næppe antages at falde undersøgelse eller fotografering af maskiner o. lign. i forbindelse med industriel spionage.

E. *Fredskrænkelser i strid med tilhold.*

I straffelovens kap. 27 findes forskellige andre bestemmelser, der tager sigte på at værne det enkelte individs eller en særlig befolkningsgruppes fred. I den her behandlede sammenhæng har det kun interesse at nævne § 265:

»Den, der krænker nogens fred ved trods forud af politiet given advarsel at trænge ind

på ham, forfølge ham med skriftlige henvendelser eller på anden lignende måde forulempe ham, straffes med bøde eller hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 måneder. En af politiet meddelt advarsel har gyldighed for 5 år.«

Bestemmelsen var fremme i forbindelse med straffelovsændringen i 1965, hvor reglen i sidste pkt. blev indsat.

Bestemmelsen har virket godt i praksis, og straffelovrådet har ikke fundet grundlag for nu at foreslå nogen yderligere ændring. Der kan om bestemmelsen henvises til *Waaben*, NTFK 1962, s. 193.

F. Krænkende meddelelser m. v. vedrørende afdøde personer.

Spørgsmålet er nævnt ovenfor s. 31.

Straffeloven indeholder i § 274 følgende bestemmelse vedrørende ærefornærmende udtalelser mod afdøde personer:

»Den, som fremsætter eller udbreder ærefornærmende udtalelser mod en afdød, straffes med bøde eller, hvis bagvaskelse foreligger, med hæfte.

Stk. 2. Ærefornærmende udtalelser, der fremsættes mod nogen 20 år efter hans død, kan kun påtales, når den i § 268¹⁾ nævnte betingelse foreligger.«

Der findes derimod ingen bestemmelse om udbredelse af privatlivskrænkende meddelelser eller billeder vedrørende en afdød. *Krabbe*, s. 601, antager herefter, at de gældende bestemmelser i straffelovens § 263, stk. 1, nr. 3 og 4, der er gengivet ovenfor s. 27, ikke kan anvendes over for offentlige meddelelser om en af døds forhold. Antagelsen har bl. a. støtte i en dom, J.D. 1937 s. 90, angående offentliggørelse af de nærmere omstændigheder ved et selvmord. *Hurwitz*, spec.del s. 302, finder imidlertid antagelsen tvivlsom; offentlige meddelelser om afdøde, specielt om selvmord og de nærmere omstændigheder i forbindelse hermed, kan virke som endog grove krænkelse af privatlivet og bør efter forholdets natur kunne på-

0 Bestemmelsen vedrører bagvaskelse.

tales af de pårørende. *Hurwitz* finder ikke, at det er nødvendigt at drage en modsætningslutning fra § 274, derimod antages det at følge af analogien af § 274, stk. 2, at påtale ikke kan finde sted, når det deri nævnte åremål (20 år) er hengået, før udtalelsen fremsættes.

Spørgsmålet om offentlig omtale af omstændighederne omkring et selvmord har for nylig været behandlet af pressenævnet, jfr. *Juristen* 1969, s. 437.

Spørgsmålet om indførelsen af en udtrykkelig straffebestemmelse til beskyttelse mod sådan offentlig omtale behandles nedenfor s. 62.

G. Vinkelskriverloven.

Også udenfor straffeloven findes der (udover de tidligere omtalte regler i politivedtægter og mark- og vejfredsloven) bestemmelser, der yder en vis beskyttelse af den enkeltes fred. Det skal således nævnes, at der i lov nr. 63 af 3. marts 1948 om ydelse af juridisk bistand samt om incasso- og detektivvirksomhed m. v. (Vinkelskriverloven) er givet nogle regler, der bl. a. omfatter incassobureauer, oplysningsbureauer, detektivbureauer og ægteskabsbureauer. Der er dog ikke ved loven opstillet begrænsninger med hensyn til den virksomhed, de pågældende bureauer må drive, således heller ikke med hensyn til hvilke oplysninger der må indsamles og videregives. Derimod findes der en regel om, at »dersom det på grund af foreliggende oplysninger om en persons økonomiske forhold eller hans borgelige vandel, særlig i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art, må anses for betænkeligt, at han driver eller deltager i virksomhed af omhandlede art, kan adgangen hertil frakendes ham« Loven indeholder yderligere bestemmelse om, at politiet kan kræve sig forelagt bestemt angivne oplysninger om driften af virksomhederne samt stille nærmere angivne krav om bogføring.

Specielt oplysningsbureauernes virksomhed har i de senere år gentagne gange været

fremme i den offentlige debat. Man skal imidlertid ikke her komme ind på spørgsmålet, idet justitsministeriet i efteråret 1970 her nedsat et særligt udvalg, der skal behandle registrering og videregivelse af oplysninger.

H. *Påtalereglerne.*

Overtrædelse af §§ 263, stk. 1, 264 og 265, er som udgangspunkt undergivet privat påtale. For så vidt angår §§ 264 og 265 kan offentlig påtale dog ske, når den forurettede begærer det. Tiltale for overtrædelse af

mark- og vej fredslovens § 17 er også betinget af en begæring. § 264 a er undergivet almindelig offentlig påtale. Det samme gælder overtrædelse af de nævnte politivedtægtsbestemmelser.

Efter retsplejelovens § 719, stk. 2, tilkommer beføjelsen til privat påtale og fremsættelse af begæring om offentlig påtale den forurettede. Når den forurettede er død, eller når en mod en afdød rettet handling er strafbar, tilkommer retten til privat påtale eller til at begære offentlig påtale den afdødes ægtefælle, børn eller søskende.

V.

FOTOGRAFILOVGIVNINGEN

1. Den norske fotografilov fra 1960 indeholder i § 15 en almindelig regel om retten til eget billede:

»Personfotografier kan, uden hensyn til om billedet er undergivet eneret i henhold til denne lov, alene gengives, udstilles offentligt eller på anden måde gøres tilgængeligt for almenheden med den afbillede persons samtykke. Fotografen kan dog udstille billedet i reklameøjemed for sin virksomhed, såfremt den afbillede ikke forbyder dette.

Uden den afbilledes samtykke kan følgende fotografier gengives og vises offentligt.

1. Portrætter af aktuel og almen interesse.
2. Billeder, hvor den afbillede person alene spiller en tilfældig rolle i forhold til det, der er hovedindholdet i billedet.
3. Billeder, som forestiller forsamlinger, optog i det fri og forhold og begivenheder af almen interesse.«

Den tidligere norske fotografilov fra 1909 indeholdt en tilsvarende regel, jfr. *Andenæs*, *Avhandlinger og foredrag*, 1962, s. 382 ff. *Andenæs* nævner, at man i den nedenfor omtalte nordiske komitébetænkning fra 1951 foreslog den norske bestemmelse ophævet. Han finder, at en sådan ændring ville være et tilbageskridt, og som det fremgår, blev resultatet da også, at man i den nye norske lov opretholdt reglen. Den norske bestemmelse havde ganske vist aldrig været påberåbt i en retssag, men dette skyldtes efter *Andenæs'* opfattelse bl. a., at reaktionsmuligheden kun var privat påtalt straffesag (bøde). I stedet for at slette beskyttelsen burde man tværtimod styrke reaktionsmulighederne ved at give den krænkede krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Ved § 16 i den norske fotografilov af 1960 blev påtalereglerne ændret, således at overtrædelser er undergivet betinget offentlig påtale (offentlig påtale kan alene finde sted på den krænkedes begæring, eller når almene hensyn gør det påkrævet). Derimod er der ikke givet nogen speciel regel om godtgørelse for ikke-økonomisk skade. Med hensyn til den almindelige norske regel om godtgørelse for krænkelse af privatlivets fred henvises til afsnittet s. 18.

2. Fotografilovgivningen i de nordiske lande hviler på et fællesnordisk udvalgsarbejde, idet der i 1951 blev afgivet en betænkning (nr. 24/1951) med et nordisk udkast til lov om retten til fotografiske billeder. Dette udkast indeholdt ingen almindelig regel om retten til eget billede, men blot en regulering af forholdet i de tilfælde, hvor den portrætterede selv har afgivet bestilling på billedet (et fotografisk billede udført efter bestilling må ikke fremstilles i flere eksemplarer eller gøres tilgængeligt for almenheden uden bestillerens samtykke. Fotografen kan dog udstille billedet på sædvanlig måde i reklameøjemed, såfremt bestilleren ikke forbyder det). Synspunktet var det, at fotografilovgivningen byggede på almindelige immaterielretlige principper - beskyttelsen af fremstillernes eneret - og at man ikke burde bryde dette grundsynspunkt ved indsættelse af en regel om retten til eget billede, der bygger på ganske andre motiver.

3. I den gældende danske fotografilov (lov nr. 157 af 31. maj 1961 om retten til fotografiske billeder) har man fulgt det fællesnordiske oplæg, og loven indeholder således ikke en regel som den omtalte norske.

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at der ikke i gældende dansk ret findes regler, der i et vist omfang beskytter retten til eget billede.

Inden for næringslovgivningen findes således en bestemmelse i varemærkelovens § 14, stk. 1, nr. 4, hvorefter et varemærke ikke må registreres, såfremt mærket indeholder noget, der er egnet til at opfattes som en anden mands portræt, og det ikke drejer sig om forlængst afdøde personer. Også konkurrencelovens § 9 kan nævnes i denne forbindelse.

I øvrigt kan der med hensyn til beskyt-

telsen i gældende dansk ret henvises til bemærkningerne, s. 40 og 64.

4. Straffelovrådet har ikke fundet det hensigtsmæssigt at foreslå spørgsmålet om retten til eget billede reguleret i den danske fotografilov. Spørgsmålet hører hjemme i en større problemsammenhæng om beskyttelsen af privatlivets fred, og man har derfor fundet det mest formålstjenligt at behandle også beskyttelsessystemet i sammenhæng. Med hensyn til forslagene om et strafferetligt værn over for fotografering henvises til bemærkningerne s. 52, medens den foreslåede udvidede civile beskyttelse behandles s. 72.

VI.

GÆLDENDE RETLIGT VÆRN HVILENDE PÅ ALMINDELIGE RETSGRUNDSÆTNINGER

Det er almindeligt antaget, at der i dansk ret gælder en beskyttelse af personligheden og privatlivets fred, der bygger på almindelige retsgrundsætninger og således rækker ud over den beskyttelse, der kan bygges på specielle lovregler.

De handlinger, der tænkes på i forbindelse med *beskyttelse af personligheden*, er navnlig anvendelse af en privatpersons navn, billede, stemme, f. eks. i en litterær eller scenisk fremstilling; der kan også være tale om tilfælde, hvor en persons levned eller egenskaber på genkendelig måde anvendes som model. Det er et fællestræk ved disse tilfælde, at sider af en privatperson anvendes af en anden, uden at denne har fået den fornødne tilladelse. Krænkelsen kan siges at bestå i, at egenskaber og træk ved en privatperson, som umiddelbart kan iagttages af den, der kommer i kontakt med den pågældende, gøres til et mere eller mindre offentligt anliggende.

I modsætning hertil kan man tale om beskyttelse af privatlivets fred, når der sættes grænser over for blotlæggelse af forhold, der ikke er umiddelbart tilgængelige for andre, der kommer i forbindelse med den pågældende.

Som eksempel på områder, der ikke falder ind under de gældende straffebestemmelser, men hvor en beskyttelse, der bygger på en almindelig retsgrundsætning kan blive aktuel, kan nævnes systematisk indsamling af oplysninger vedrørende en anden, skygning for at få et bestemt forhold oplyst, forfølgning med henvendelser m. v.

De sanktionsmuligheder, der kan komme

på tale i tilfælde, hvor der på grundlag af en almindelig retsgrundsætning statueres retsstridighed, er i første række forbud, jfr. retsplejelovens § 646, stk. 1, og 650. Det vil sige, at den krænkede kan få retsmyndighedernes bistand til at få bragt forholdet til ophør. I det omfang, der ved den retsstridige handling er tilføjet den krænkede et økonomisk tab, kan dette kræves erstattet efter almindelige erstatningsretlige regler. Derimod kan der ikke i disse tilfælde fås nogen godtgørelse for en ikke-økonomisk skade. Godtgørelse for tort o. l. antages kun at kunne tilkendes på grundlag af en særlig lovhjemmel, jfr. ikrafttrædelseslovens § 15. Der kan blive tale om at anvende straf over for gerningsmanden på grundlag af den tidligere omtalte bestemmelse i straffelovens § 265.

Der kan bl. a. henvises til *Borum*, Personretten, s. 3, *Hurwitz*, spec.del, s. 296, og *Koktvedgaard*, Forhandlingerne ved det 24. nordiske juristmøde i Stockholm 1966, s. 279. Spørgsmålet har specielt været behandlet med henblik på beskyttelse mod billedgengivelse, jfr. navnlig *Torben Lund*, Billedkunsten i retlig belysning, 1944, s. 308, *Richard*, Juristen 1947, s. 205, *Rasting*, Presseretten 1951, s. 112, *Torben Lund*, Festskrift til Poul Andersen, 1958, s. 268, og *Spleth*, Ugeskrift for Retsvæsen, 1965 B, s. 227.

I norsk ret antages at gælde en tilsvarende beskyttelse, der bygger på almindelige retsgrundsætninger, jfr. *Andenæs*, TfR, 1956, s. 369 (optrykt i *Avhandling* og foredrag, 1962, s. 378). Spørgsmålet har i øvrigt på

nordisk basis været behandlet på det 22. nordiske juristmøde i Reykjavik i 1960 og det 24. nordiske juristmøde i Stockholm i 1966.

Dansk praksis på området er sparsom.

Det er dog i flere domme fastslået, at det er retsstridigt i litteratur, film o. s. v. at benytte et navn på en sådan måde, at det med rimelighed kan sættes i forbindelse med en bestemt bærer af dette navn, jfr. henvisningerne hos *Borum*, Personretten, s. 8 f. Endvidere findes flere domme, der belyser spørgsmålet om beskyttelse mod billedgengivelse.

I *U 1916*, s. 729 0 blev det fastslået af en person, der en tidlig morgen var kaldt til et hospital, hvor en af hans pårørende var blevet indlagt, og som, da han indfandt sig uden at have givet sig tid til at klæde sig ordentlig på, blev fotograferet af en pressefotograf, havde været berettiget til at forlange pladen udleveret, og - da fotografen nægtede dette - som sket at knuse fotografiapparatet. Sagen drejede sig om et erstatningskrav, som avisen, der ejede det pågældende fotografiapparat, anlagde mod den fotograferede. Det udtaltes i dommen, at han truedes af et retsstridigt indgreb i sit privatlivs fred, og at han havde haft ret til på den skete måde at søge at afværge det ved fotograferingen forberedte retsbrud.

U 1965, s. 126 H: En fjernsynsproducent købte af et pressebureau forskellige billeder, herunder et billede fra en dansk film (temaet havde også været anvendt i en dansk fjernsynsserie) med en kendt skuespiller maskeret som klovn. Billedet blev uden navneangivelse eller kommentarer brugt i annoncer m. v. for en bestemt fjernsynsmodel, hvor det var indfældet i skærmen. Selskabet ophørte straks med at benytte billedet, da skuespilleren protesterede. Det fandtes at følge af almindelige retsgrundsætninger, at en sådan anvendelse af en persons billede uden hans tilladelse var uberettiget, og under hensyn til den økonomiske værdi, der for skuespilleren var knyttet til anvendelse af hans billede i reklameøjemed, døm-

tes producenten til at betale en skønsmæssig fastsat erstatning på 3.000 kr.

Dommen er kommenteret af *Spleth* i *U 1965 B*, s. 227. Det anføres, at der i teorien har været nogen tilbøjelighed til at antage, at personer af en vis offentlig interesse må finde sig i, at deres billeder offentliggøres, og at *Torben Lund* har givet udtryk for, at benyttelsen af et filmbillede af en skuespiller er tilladelig, medens et privat billede af en skuespiller ikke må offentliggøres uden den pågældendes samtykke. Disse synspunkter kunne ikke føre til beskyttelse for skuespilleren i det foreliggende tilfælde. Billedet var optaget med hjemmel i kontrakten med filmselskabet, og meningen var, at det skulle offentliggøres i pressen. Figurer fra filmen var også i anden forbindelse med den pågældende skuespillers tilladelse anvendt i reklameøjemed. Der kunne således ikke være noget krænkende for skuespilleren i den anvendelse, der var gjort af billedet. Højesteret antog imidlertid, at den økonomiske interesse, skuespilleren havde i at kunne udnytte billedets reklameværdi, var beskyttet. Af dommen kan således ikke udledes noget almindeligt om retsstillingen med hensyn til offentliggørelse i pressen af billeder af skuespillere eller andre kendte personer. Der kan heller ikke siges at være taget stilling til spørgsmålet om lovligheden af i reklameøjemed at anvende et billede af en ukendt person, hvor der ikke bliver tale om at udnytte billedets genkendelsesværdi. Der henvises i denne forbindelse til, at den internationale reklamekodeks, jfr. *U 1961 B*, s. 169, forbyder i reklamer at anvende billeder af bestemte, levende personer uden tilladelse, men Dansk Salgs- og Reklameforbund havde i en erklæring udtalt, at dette kun gjaldt, når publikum kunne genkende en bestemt person i billedet.

Uanset, at der således ikke ved dommen er taget stilling til spørgsmålet om retsstridighed i tilfælde, hvor der ikke foreligger en økonomisk interesse, finder *Spleth* det dog på grundlag af præmissernes udformning nærliggende at antage, at man også vil statuere retsstedighed i andre tilfælde, hvor en

person, der ikke ønsker det, har fået sit billede anvendt i reklameøjemed.

U 1969, s. 233 0. Sagen vedrørte en fjernsynsudsendelse om kvindelig kriminalitet, der bl. a. behandlede prostitution. I en scene af et aftenmilieu på Vesterbro i København, der var taget med skjult kamera, så man bl. a. sagsøgerinden, der var prostitueret, i samtale med en anden kvinde. Sagsøgerinden var ikke gjort bekendt med optagelsen, og hun havde heller ikke givet samtykke til udsendelsen. Hun påstod Danmarks Radio tilpligtet at anerkende, at den pågældende sekvens af udsendelsen var retsstridig i forhold til hende, samt dømt til at betale hende et erstatningsbeløb for tort. Radioen gjorde gældende, at der ikke var sket nogen krænkelse af privatlivets fred. Hun havde faldt sig på offentlig gade og udsatte sig derfor for at komme med på billeder og film, som optages på steder, hvor prostituerede holder til. Man havde ment at have fremstillet billederne så slørede, at de pågældende ikke kunne genkendes af andre end af kredsen af kolleger, kunder og bekendte fra kvarteret, der alle i forvejen kendte hendes erhverv. Udsendelsen var endvidere meget positiv i forhold til de prostituerede. Der havde ikke fra radioens side været forsæt til at krænke sagsøgerinden. Herefter kunne der ikke foreligge overtrædelse af straffelovens § 263, stk. 1, nr. 4, eller i øvrigt nogen strafbar krænkelse af sagsøgerindens person eller hendes fred eller ære, og betingelserne for tilkendelse af erstatning for tort efter ikrafttrædelsesloven til straffelovens § 15 var herefter ikke til stede. Underretten lagde til grund, at personer, som ikke i forvejen var bekendt med, at sagsøgerinden færdedes som prostitueret i det pågældende kvarter, ikke havde haft mulighed for at genkende hende i udsendelsen. Under disse omstændigheder fandt retten ikke, at radioen havde gjort sig skyldig i et forhold der kunne henføres under straffelovens § 263, stk. 1, nr. 4, eller i øvrigt i noget retsstridigt forhold, og der skete frifindelse. Landsretten lagde derimod til grund, at også personer, der var ube-

kendt med, at hun var prostitueret, over for hende havde givet udtryk for, at de mente at have kunnet genkende hende. Da der ikke forelå udtrykkeligt eller stiltiende samtykke til udsendelsen, fandt man, at der ved udsendelsen var sket en offentlig meddelelse om forhold tilhørende sagsøgerindens privatliv, som med rimelig grund kunne forlanges unddraget offentligheden, jfr. straffelovens § 263, stk. 1, nr. 4, og at udsendelsen således havde været retsstridig i forhold til hende. Efter billedernes mørke og slørede karakter kunne det imidlertid ikke fastslås, at der forelå en forsætlig krænkelse af appellantinden, og hendes krav om erstatning for tort, der ikke kunne støttes på andet grundlag end bestemmelsen i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, kunne derfor ikke tages til følge. Derimod fik sagsøgerinden medhold i en subsidær påstand om, at optagelserne ikke kunne genudsendes uden hendes samtykke.

Som det vil ses, gik man i den sidste dom så vidt, at man henførte forholdet under straffelovens gerningsindhold, således at der ikke blev lejlighed til at tage stilling til, i hvilket omfang der herudover på grundlag af almindelige retsgrundsætninger kan statueres retsstridighed ved billedgengivelser. At domstolene har mulighed herfor, fremgår imidlertid af de tidligere nævnte afgørelser.

Det ligger herefter klart, at dansk ret anerkender en beskyttelse af privatlivsområdet, der går ud over, hvad der kan udledes af de positive lovregler. Ud over navnebeskyttelsen og beskyttelsen mod visse billedgengivelser har man i teorien antaget, at reglen kan få betydning ved anvendelsen af levende personer som forbillede i fiktionslitteratur, film o. s. v. Spørgsmålet kan også komme frem i tilfælde, hvor der ikke er tale om offentliggørelse, men derimod om gengivelser af billeder og stemmer m. v., der alene anvendes som underholdning i en privat kreds. *Andenæs*, Avhandlinger og foredrag, s. 406, finder det således klart, at den, der erfarer, at en optagelse af en samtale eller selskabsscene med ham som deltager spilles som underholdning, har ret til at

kræve optagelsen udleveret eller tilintetgjort.

Hvor den nærmere grænse går på de enkelte områder, kan derimod ikke fastslås i en generel sætning.

Der har i den nordiske juridiske teori været enighed om, at de hensyn, der indgår i afvejningen af, hvor beskyttelsen skal sætte ind, er så forskelligartet, at opstilling af faste regler med henblik på en udtømmende regulering af forholdet vil være uhensigtsmæssig. I hvert fald indtil videre må afvejningen i vidt omfang overlades til domstolenes konkrete bedømmelse, således som det i Danmark og Norge sker i øjeblikket gennem antagelsen af et værn for personligheden og privatlivets fred byggede på almindelige retsgrundsætninger.

Derimod har man gennemgående stillet sig tvivlende overfor, at sanktionssystemet er tilstrækkeligt effektivt i de tilfælde, hvor domstolene udenfor det lovregulerede område statuerer retsstridighed.

Det almindelige retsmiddel er som tidligere nævnt forbud mod den krænkende

handling, men da krænkelsen normalt vil være sket på det tidspunkt, hvor den krænkede bliver opmærksom på forholdet, er sanktionen ikke effektiv. Som illustration af retsbeskyttelsens svaghed kan nævnes, at det medhold, den prostituerede i fjernsynsdommen fik i påstanden om, at der ikke måtte ske genudsendelse, var uden reelt indhold, idet det under sagen var oplyst, at fjernsynet ingen planer havde om en sådan genudsendelse.

Den mulighed, den krænkede har for på grundlag af almindelige erstatningsretlige regler at få økonomiske tab dækket, er uden større praktisk betydning på dette område, hvor der typisk vil være tale om en ikke-økonomisk skade. Som nærmere omtalt nedenfor s. 67 vil der kunne skabes en hensigtsmæssig reaktionsmulighed ved at give ikraftrædelseslovens § 15 et videre indhold, således at der bliver mulighed for i de omhandlede tilfælde at tilkende den krænkede en økonomisk godtgørelse også for den tilføjede tort m. v.

VII.

PRESSEETISKE REGLER

7. De gældende regler.

Danske Dagblades Fællesrepræsentation har i 1960 vedtaget regler for god presseskik ved omtale af straffesager. Reglerne - der er gengivet i *Juristen*, 1965, s. 353, og optaget som bilag 1 til denne betænkning - indeholder bl. a. bestemmelser om, at der ved referat af straffesager skal tages rimeligt hensyn til, at der ikke bør tilføjes personer krænkelse eller ulempe, der ikke er nødvendiggjort af samfundsmæssige hensyn, og at privatlivets fred bør beskyttes i videst muligt omfang. Der skal ved indsamling og gengivelse af billedmateriale udvises særlig hensynsfuldhed og takt. Berigtigelse af forkerte oplysninger skal straks finde sted, når begæring herom fremsættes af nogen deri interesseret person eller myndighed. Berigtigelse skal endvidere finde sted på bladets initiativ, hvis og så snart bladet selv bliver opmærksom på fejl af betydning i de bragte meddelelser.

I 1964 blev der af Danske Dagblades Fællesrepræsentation nedsat et pressenævn. Nævnet består af tre faglige repræsentanter og en jurist, der er nævnets formand. Medlemmerne udpeges af Danske Dagblades Fællesrepræsentation. Alene repræsentanter for redaktører kan være faglig medlem af nævnet. Journalisterne er ikke repræsenteret, og Dansk Journalistforbund anerkender ikke nævnets autoritet.

Nævnets opgave er at afgøre, hvorvidt der ved omtale af straffesager er sket tilsidesættelse af de presseetiske regler. Nævnets kompetence blev i 1968 udvidet til også at omfatte sager uden for den egentlige kriminalreportage, i det omfang de presseetiske regler, der var opstillet vedrørende kriminal-

reportagen, kunne anses for overtrådt. Reglerne for pressenævnets virksomhed er optaget som bilag 2 til denne betænkning.

Nævnet kan behandle klage fremsat af den, der føler sig forulempet ved et dagblads omtale af en sag, hvor den pågældende selv er impliceret. Fremsættes klagen af trediemand, kan nævnet kun tage sagen op, hvis den er af væsentlig betydning. Nævnet har ikke kompetence til at tage sager op på eget initiativ.

Bliver klagen realitetsbehandlet, skal den forelægges det indklagede blad til skriftlig udtalelse.

Nævnet kan alene give udtryk for misbilligelse og har ikke kompetence til at fastsætte egentlige sanktioner for overtrædelse af de presseetiske regler. Det indklagede blad er forpligtet til at offentliggøre nævnets afgørelse uden efterskrift, med mindre afgørelsen fuldt ud giver bladet medhold.

Det presseetiske system er nærmere behandlet af *Frøbert*, Anonymitet og ansvar i presseretten s. 206-215 (Presseetik og pressens selvjustits). Pressenævnet udsender halvårsberetninger, der offentliggøres i *Juristen* (1965, s. 375 og s. 535, 1966, s. 224, 1968 s. 249 og s. 453, 1969 s. 435 og 1970 s. 294 og s. 478).

Danske Dagblades Fællesrepræsentation har nedsat et udvalg, der for tiden overvejer ændringer i de gældende presseetiske regler, jfr. nedenfor.

De presseetiske regler og pressenævnet gælder ikke for Danmarks Radio's virksomhed. Radioen har imidlertid selvstændigt formuleret et sæt presseetiske regler, jfr. straffelovsrådets betænkning om ansvaret for

radio- og fjernsynsudsendelser (nr. 487/1968 s. 16).

2. *Pressens egen vurdering af de presseetiske regler m. v.*

Som nævnt ovenfor s. 9 har man i den faglige diskussion været inde på muligheden af, i væsentlig grad at bygge den nødvendige beskyttelse af privatlivets fred på udenretlige normsystemer, specielt udvidede presseetiske regler.

For at få et grundlag for at vurdere denne mulighed afholdt straffelovrådet den 18. marts 1969 et møde med repræsentanter for pressenævnet, Danske Dagblades Fællesrepræsentation og Dansk Journalistforbund. Deltagerne er nævnt s. 7.

Fra Fællesrepræsentationens side redegjorde man for den i 1968 skete udvidelse af pressenævnets kompetence; de væsentligste ændringer er, at nævnet nu kan behandle sager på grundlag af klager fra trediemand, og at der er blevet mulighed for at behandle sager uden for den egentlige kriminalreportage, jfr. de nye kompetenceregler pkt. 1. Pressenævnets virksomhed skal fortsat baseres på de vedtagne regler for god presseskik. Man har imidlertid været opmærksom på, at de skete ændringer med hensyn til nævnets kompetence gjorde en revision af de presseetiske regler ønskelig, og der er af Danske Dagblades Fællesrepræsentation nedsat et udvalg, der skal gennemgå reglerne og eventuelt foreslå ændringer.

Man overvejer ikke at give pressenævnet kompetence til at tage sager op på eget initiativ.

En del redaktører har den indstilling, at det ville være mere skadeligt end gavnligt for de krænkede, hvis pressenævnet af egen drift kunne rejse sager, idet der herved kunne opstå yderligere omtale af forhold, som den krænkede med rimelighed ønsker unddraget offentligheden.

Fra journalistforbundets side fremhævede man, at journalisterne aldrig har anerkendt den eksisterende ordning, og altså heller ikke anerkender pressenævnets autoritet. Der blev redegjort for de forhandlinger, der var

ført i slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne, for at udgivere og journalister i fællesskab kunne finde en ordning, begge parter kunne støtte. Journalisterne havde krævet ligelig repræsentation i forhold til redaktørerne i nævnet. Fællesrepræsentationen havde imidlertid fastholdt, at de presseretligt ansvarlige - redaktørerne - måtte have overvægt. Journalisterne kunne endvidere ikke anerkende indskrænkningen i de presseetiske regler til kun at omfatte kriminalreportagen; man ønskede regler, der også dækkede andre sagsområder. Journalisterne anså de nu af Fællesrepræsentationen alene opstillede presseetiske regler som et fortræffeligt arbejdsredskab inden for kriminalreportagen, idet de havde karakter af kodificering af en almindelig herskende etik på dette område, men fandt ikke i disse begrænsede regler et svar på samfundets krav til en ordning på hele presseområdet, og man har ikke kunnet tilslutte sig denne ufuldstændige løsning.

Man havde også været uenige om retten til offentliggørelse af dissenser. Journalisterne ønskede en sådan ret, medens Fællesrepræsentationen havde ment, at dette ville anfægte nævnets autoritet.

Fra såvel redaktør- som journalistside oplystes, at man ikke havde overvejet indførelse af et egentligt sanktionssystem for overtrædelser af de presseetiske regler. Man var af den opfattelse, at en misbilligelse fra nævnet var tilstrækkelig.

Der var ingen aktuelle bestræbelser i gang for at udbygge den gældende ordning, så den udover dagspressen kom til at dække f. eks. ugeblade og distriktsblade.

Det oplystes endvidere, at man, ikke så nogen praktisk mulighed for at modvirke udbredelsen af det såkaldte spionudstyr gennem en indbyrdes aftale om ikke at optage reklamer for disse apparater.

Fra straffelovrådets side pegede man på den noget uklare formulering, pkt. 1 i de nye pressenævnetsregler havde fået. Reglen måtte forstås således, at der var mulighed for behandling af sager, der faldt uden for den egentlige kriminalreportage, i det omfang en

af de presseetiske regler, der var opstillet vedrørende kriminalreportagen, kunne anses for overtrådt. Man rejste spørgsmål om en klargøring af reglen i forbindelse med den gennemgang af selve de presseetiske regler, der efter det oplyste var iværksat af Fællesrepræsentationen, og om man eventuelt kunne ændre titlen på de presseetiske regler, så de ikke kun fremtræder som omhandlende »pressens behandling af straffesager«.

Fællesrepræsentationen ville overveje disse spørgsmål.

Pressenævnets formand oplyste, at man i nævnet i et vist omfang havde behandlet sager, hvor det var evident, at injurielovgivningen var overtrådt. Han fandt det rigtigt, at de presseetiske regler således til dels dækkede forhold, som i forvejen var dækket af retsregler, til dels omfattede forhold, der lå uden for den retlige normering. Overlappningens betydning lå i, at den krænkede fik mulighed for en hurtig behandling, men så til gengæld gav afkald på en retlig reaktion.

Man havde ikke i pressenævnet kendskab til noget tilfælde, hvor en sag, der havde været behandlet af nævnet, senere var blevet indbragt for domstolene. Man kunne derfor gå ud fra, at det ikke var forekommet.

Sammenfattende gav man fra Fællesrepræsentationens side udtryk for, at man tillagde ordningen stor pædagogisk betydning, idet pressen altid måtte arbejde med bevidstheden om, at der findes et presseetisk organ.

Journalistforbundet kunne derimod ikke dele denne positive vurdering, da reglernes snævre område og nævnets sammensætning har bevirket, at journalisterne ikke har anerkendt den eksisterende ordning.

3. *Straffelovrådets vurdering.*

En beskyttelse af privatlivets fred gennem presseetiske regler frembyder betydelige fordele sammenlignet med en almindelig retlig regulering. Systemet kan virke smidigere og hurtigere; pressenævnets behandling kan foregå med udgangspunkt i en formløs klage fra den, der føler sig krænkede, og juridisk bistand for de implicerede er ikke påkrævet.

Hertil kommer, at en krænkede, der viger tilbage for den yderligere belastning, en retssag vedrørende en sket privatlivskrænkelser kan betyde, ikke vil have tilsvarende betænkeligheder ved at sende en klage til pressenævnet.

Det må imidlertid erkendes, at det presseetiske system, som det indtil nu er udformet her i landet, er behæftet med en række svagheder, der reducerer systemets betydning:

1°. De presseetiske regler er udformet med henblik på politireportagen. Efter at pressenævnets kompetence er udvidet, således at man også kan behandle privatlivskrænkelser, der sker uden for politireportagen, er udformningen af reglerne ikke længere dækkende. Pressen er, som det fremgår af det ovenfor anførte, selv indstillet på at gennemføre en revision, der vil imødekomme dette kritikpunkt.

2°. De presseetiske regler er fastsat af Danske Dagblades Fællesrepræsentation og dækker det store flertal af dagblade. Der er som tidligere nævnt givet tilsvarende regler for Danmarks Radio. Derimod er andre periodiske skrifter - f. eks. ugeblade og distriktsblade - ikke omfattet af reglerne.

3°. En anden afgørende begrænsning i det gældende presseetiske system ligger i det forhold, at det alene er udgiverne, der anerkender pressenævnets kompetence, medens journaliststanden som ovenfor nævnt afviser den gældende ordning.

4°. Endelig må det nævnes, at det presseetiske system kun i begrænset omfang vil kunne fungere som alternativ til almindelige retsregler, så længe den eneste sanktionsmulighed består i pressenævnets misbilligelse af en eventuel overtrædelse. Det ville være klart utilfredsstillende, såfremt man ved alvorligere krænkelse skulle nøjes med den reaktion, der ligger i en nævnstilkendegivelse.

Straffelovrådet mener at burde fremhæve de muligheder, der ligger i en udbygning af det presseetiske system på de nævnte punkter. Selv om en fremtidig udvikling af et

sådant system ikke kunne føre til ændring af de lovbestemmelser, der nu foreslås opstillet til værn om privatlivets fred - bl. a. fordi det langt fra er således, at en krænkelse kun kan ske gennem pressen - måtte man regne

med, at en udbygning af det presseetiske system ville indskrænke behovet for anvendelsen af de almindelige retsregler i forhold til pressen.

VIII.

STRAFFELOVRÅDETS OVERVEJELSER OG FORSLAG OM ÆNDRERE STRAFFEBESTEMMELSER

Almindelige synspunkter.

I kap. IV er redegjort for de gældende straffebestemmelser på dette område, og man har gjort opmærksom på nogle konkrete punkter, hvor bestemmelserne giver anledning til fortolkningstvív. Samtidig er det fremhævet, at straffebestemmelserne gennem anvendelse af udtryk som »krænker nogens fred«, »uden rimelig grund« o.s.v. bevidst er udformet med et noget ubestemt gerningsindhold, hvis nærmere fastlæggelse er overladt domstolene under hensyn til den til enhver tid gældende opfattelse.

I kap. II. er redegjort for de trusler mod den enkeltes uforstyrrede privatliv, som den nye teknik vedrørende fjernfotografering og aflytningsudstyr m. v. indebærer.

Det er herefter klart, at den gældende lovgivning på visse områder mangler adækvate bestemmelser som følge af, at man på det tidspunkt, da bestemmelserne blev udformet, ikke havde mulighed for at forudse den tekniske udvikling. Der tænkes her på forhold som aflytning af andres telefonsamtaler eller lukkede forhandlinger og detailfotografering over store afstande. Der er efter straffelovrådets opfattelse et utvívlsomt behov for, at disse huller i lovgivningen dækkes. En sådan lovrevision vil nærmest have karakter af en ajourføring af bestemmelserne og forudsætter ikke ændret vurdering af de grundsynspunkter, der ligger bag den gældende straffelovgivning. I forbindelse med en sådan ajour-

føring vil det være naturligt at foretage justeringer af de gældende bestemmelser for så vidt muligt at løse de tvívsspørgsmål, der i praksis er opstået ved fortolkning af bestemmelserne.

Straffelovrådet har yderligere overvejet, om det var muligt at udforme en mere generel grundsætning om beskyttelse af privatlivets fred sanktioneret med straf.

Imod en sådan generel udvidelse af det strafbare område kan imidlertid anføres væsentlige indvendinger.

Som ovenfor nævnt har allerede de gældende straffebestemmelser måttet udformes med et noget ubestemt gerningsindhold. Man kunne nok gennem et ændret ordvalg markere, at der fremtidig ved den afvejning, domstolene skal foretage ved fastlæggelsen af det strafbare område, skal lægges større vægt på hensynet til den enkeltes uforstyrrede udfoldelse af sit privatliv og tilsvarende mindre vægt på de modstående hensyn - der ofte vil berøre pressens forhold, jfr. nedenfor - men man vil ikke kunne komme udenom, at der på området er væsentlige modstående hensyn, og at der under alle omstændigheder i den konkrete sag må foretages en afvejning på grundlag af en vagt formuleret norm. Straffelovrådet har i anden forbindelse¹⁾ udtalt sig om de principielle betæneligheder, der er forbundet med upræcise regler inden for straffelovgivningen. Det er bl. a. anført, at betænelig-

¹⁾ Straffelovrådets betænkning om straf for pornografi (nr. 435/1966) s. 54 ff.

hederne ved et upræcist straffekriterium svækkes noget, hvis man kan hævde, at de pågældende under alle omstændigheder befinder sig på et grænseområde, hvor deres adfærd misbilliges, og hvor de derfor må være forberedt på at blive mødt med retlige sanktioner. Synspunkter af denne art fører til, at det område, der kriminaliseres gennem en upræcis gerningsbeskrivelse, holdes så snævert som muligt; udvides området, vil man samtidig nærme sig handlinger, der ikke er forbundet med nogen klar, almindelig misbilligelse i befolkningen.

Hertil kommer den principielle betragtning, at man i det hele på områder, hvor ansvarsskærpelse drøftes, bør overveje, om den ønskede skærpelse kan opnås gennem civilretlige retsforfølgninger - uden skærpelse af de strafferetlige regler, jfr. herved straffelovrådets udtalelse i betænkningen om ansvaret for radio- og fjernsynsudsendinger (nr. 487/1968) s. 21, og nedenfor kap. IX.

Ud fra disse hovedsynspunkter er det straffelovrådets opfattelse, at straffebestemmelserne på dette område fortsat alene skal udformes med henblik på handlinger, der efter deres art *typisk* vil fremstå som så alvorlige indgreb i privatlivets fred, at det vil være rigtigt at modvirke dem gennem straf. Hvor det derimod drejer sig om handlingstyper, der vel *kan* rumme overgreb mod privatlivet, men som dog typisk må erkendes som forsvarlige, bør den nærmere grænse-udredning overlades til en civilretlig eller eventuel presseetisk bedømmelse.

Hvad specielt angår det nye tekniske udstyr, hvis frie salg, som der nærmere er redegjort for i kap. II, utvivlsomt vil indebære en almindelig risiko for krænkelse af den enkelte borgers privatliv, har man overvejet, hvorledes de straffebestemmelser, der her er behov for, nærmere kan udformes.

Mest konsekvent ville det være, såfremt der kunne udstedes et almindeligt forbud mod indførsel, fabrikation og handel med sådant udstyr. Som det imidlertid fremgår af den tidligere fremstilling, må man efter de foreliggende oplysninger gå ud fra, at de enkelte komponenter, der indgår i dette ud-

styr, har en sådan legitim udbredelse, at et almindeligt forbud mod disse ikke kan komme på tale, og at sammensætningen af lytteapparater o. s. v. ved hjælp af disse komponenter er en så enkelt sag, at et forbud mod udnyttelse af de pågældende komponenter til fremstilling af »spionudstyr« vil være ganske ineffektivt. Hertil kommer de meget betydelige afgrænsningsvanskeligheder, en sådan forbudsregel ville føre ud i. Et almindeligt forbud mod dette udstyr vil derfor næppe være praktisk gennemførligt.

Man har også overvejet, om det skulle være muligt at udforme en regel om, at man ved salg af dette udstyr skulle kræve, at modtageren var i besiddelse af en særlig tilladelse. Efter de foreliggende oplysninger kan rådet heller ikke anse denne vej for farbar. Ikke alene på det optiske område, men også på det elektroniske, har de her omhandlede apparater en så udbredt legitim anvendelse, at en licensordning dels ville være forbundet med helt uforholdsmæssige administrative vanskeligheder, dels alligevel ikke kunne hindre, at der kom så mange apparater ud blandt befolkningen, at beskyttelsen mod misbrug blev illusorisk. Hertil kommer det ovenfor nævnte forhold, at man forholdsvis let selv kunne fremstille dette udstyr på grundlag af komponenter, der ville være frit omsættelige.

Man har endelig overvejet, om det skulle være muligt at modvirke udbredelsen af det særlige »spionudstyr« gennem restriktioner over for annonceringen af disse indretninger. Der kan herom henvises til bemærkningerne s. 45.

Selv om det skulle kunne lade sig gøre at begrænse annonceringen, er det imidlertid klart, at man ikke herigennem vil have opnået nogen sikkerhed for, at disse apparater ikke vinder udbredelse i befolkningen.

På denne baggrund må straffelovrådet nå til den opfattelse, at straffebestemmelserne på dette område må rette sig mod den uberegtigede anvendelse af disse apparater og udnyttelsen af det herved fremkomne - og ikke mod apparaternes indførelse, fremstilling eller udbredelse.

Det er klart, at fremkomsten af det nye tekniske udstyr har gjort anvendelsen af straffebestemmelserne mere aktuel, således at bestemmelserne har fået væsentlig større samfundsmæssig betydning, end tilfældet oprindeligt har været. Den større samfundsmæssige interesse har også afspejlet sig i den betydelige offentlige debat om spørgsmålet, jfr. kap. I. Den mindre vægt man oprindeligt har lagt på straffebestemmelserne til beskyttelse af privatlivets fred, har givet sig udtryk i, dels at strafferammen gennemgående er beskeden - bøde eller hæfte - dels at de krænkede normalt er henvist til selv at forfølge eventuelle overtrædelser, idet disse er undergivet privat påtale.

Bortset fra en ajourføring af de allerede gældende straffebestemmelser med henblik på at klargøre disses rækkevidde og en forhøjelse af strafferammerne m. v., jfr. nedenfor s. 56, er det efter straffelovrådets opfattelse nødvendigt at gennemføre nye straffebestemmelser til beskyttelse over for to former for krænkelsesmuligheder, som den tekniske udvikling har aktualiseret. Det drejer sig dels om aflytning med skjulte apparater, dels om udspejdningsmuligheder med optiske instrumenter. Endvidere bør der sikres beskyttelse mod andres udnyttelse af de oplysninger, der er fremkommet ved den ulovlige virksomhed.

Aflytning.

De tekniske muligheder for foretagelse af skjult aflytning og optagelse er beskrevet ovenfor s. 12.

Det er s. 16 omtalt, at man i 1958 i Norge gennemførte en ny straffebestemmelse, der yder beskyttelse mod forskellige former for hemmelig aflytning.

Den svenske komité, der behandler disse problemer, har, som det fremgår af det s. 20 anførte, også foreslået indført et strafferetligt værn mod aflytning, men kun på områder, der i forvejen er beskyttet gennem reglerne om husfredskrænkelse. Begrænsninger i det svenske forslag medfører bl. a., at den, der disponerer over en bestemt lokalitet, lovligt kan foretage hemmelig aflytning af besøgende, og at placering af aflyt-

ningsanordninger i f. eks. andres biler vil falde udenfor det strafbares område. Det samme gælder aflytning af aktiviteter, der ikke har karakter af samtale med andre.

Man har i strafelovrådet indgående drøftet de fra svensk side foreslåede begrænsninger i straffereglens rækkevidde. Det svenske synspunkt kan udtrykkes således, at man kun skal yde beskyttelse over for aflytningsformer, som den enkelte samfundsborger ikke har nogen mulighed for at indrette sig efter. Man må sikres adgang til at føre en fortrolig samtale på sine egne lokaliteter, medens borgerne omvendt må finde sig i, at samtaler m. v. udenfor deres egne private områder lovligt kan aflyttes. Straffelovrådet kan ikke tilslutte sig dette synspunkt. Man må efter rådets opfattelse tage sit udgangspunkt i, at den enkelte borger bør beskyttes mod alle former for aflytning, der ligger udenfor, hvad han faktisk regner med muligheden af at blive udsat for, og som han derfor ikke er på vagt overfor. Der er ingen tvivl om, at befolkningen i almindelighed går ud fra, at der kan tales fortroligt også uden for hjemmets fire vægge - i biler, i parker o. s. v., og strafferegierne bør værne denne opfattelse. Der findes ingen legitime modhensyn, der kan føre til et andet resultat.

Når det i den svenske betænkning (s. 68) er oplyst, at der f. eks. foregår visse ornitologiske lydoptagelser i naturen, må det bemærkes, at en strafferegel, der rammer uberegtiget hemmelig aflytning af andres samtale, ikke kan antages at skabe nogen vanskelighed for sådanne studier. Straffebestemmelsen vil blot være til hinder for, at aflytningsudstyret forsætligt rettes mod andre mennesker, eller at en optagelse fortsættes, hvis ornitologen uforsætligt har opfanget andres samtale.

Straffelovrådet er opmærksom på, at optagelsesmuligheden for aflytningsanordninger udenfor hjemmet vil være begrænset. Dette bør dog ikke føre til, at man opgiver at yde beskyttelse. Afgrænsningen af det strafbare område bør principielt ske ud fra en vurdering af, hvilke handlinger der som

strafværdige bør modarbejdes gennem straffebestemmelser, og ikke under hensyn til større eller mindre opdagelsesmulighed - når der ikke er tale om handlinger, der er almindeligt forekommende, og hvor manglende retsforfølgelsesmulighed derfor kan gå ud over respekten for retssystemet. Hertil kommer imidlertid, at man næppe kan sige, at muligheden for at afsløre aflytningsanordninger i f. eks. biler er ringere end opdagelsesmuligheden over for aflytningsanordninger i boliger m. v. Og selv om muligheden for at afsløre selve aflytningen er begrænset, har strafferegien dog sin utvivlsomme betydning ved at vanskeliggøre en senere udnyttelse af de opnåede informationer, idet informationernes fremkomst kan afsløre den skete aflytning.

Straffelovrådets synspunkt fører i og for sig til, at den samfundsmæssige beskyttelse bør omfatte ikke alene andres samtale, men også sikre mod aflytning af andre menneskelige aktiviteter. Der kan være tale om intime handlinger, hvor det i det omfang, de kan henføres til en bestemt person, kan være overordentligt krænkende for den pågældende, at andre foretager aflytning og eventuel optagelse af lyden. På den anden side er det utvivlsomt samtalen mellem andre, hvor interessen i et værn typisk vil være størst, og hvor også uvedkommendes interesse i at krænke interessen vil være størst. For at opnå den fornødne klarhed i straffebestemmelsens rækkevidde, har straffelovrådet derfor - på linie med den gældende norske bestemmelse - foretrukket at indskrænke straffebestemmelsen til kun at omfatte samtale eller forhandlinger mellem andre. Når man har ment at kunne gøre denne begrænsning, hænger det sammen med, at man ved siden af strafferegierne foreslår en mere omfattende erstatningsretlig beskyttelse på dette område, jfr. nedenfor kap. IX. Den interesse, der er i at kunne beskytte andre menneskelige aktiviteter end samtaler og forhandlinger mod hemmelig aflytning, vil mest hensigtsmæssigt kunne ske gennem en vagere formuleret godtgørelsesbestemmelse, hvor domstolene får mulighed for i det enkelte tilfælde at fore-

tage en vurdering af handlingen. Der er således grund til at fremhæve, at straffelovrådets forslag om at begrænse strafferegien til hemmelig aflytning af andres samtale eller forhandlinger ikke er ensbetydende med, at andre menneskelige aktiviteter levnes uden beskyttelse.

Det anførte hovedsynspunkt, hvorefter samfundets enkelte borgere bør beskyttes mod uventede former for aflytning, kan ikke føre til selvstændig kriminalisering af f. eks. lytten ved døre og vinduer, som altid er forekommet, og hvor en straffebestemmelse ikke kunne forventes at blive effektiv. Bestemmelsen må derfor knyttes til anvendelsen af aflytningsapparater.

Et særligt spørgsmål er, om en strafferegel mod hemmelig aflytning udover at beskytte andres samtaler og forhandlinger bør udstrækkes til også at beskytte de øvrige deltagere i samtalen eller forhandlingen mod, at en af deltagerne uden deres indforståelse foretager båndoptagelse af samtalen eller forhandlingen. Problemstillingen er her en ganske anden, end hvor der er tale om hemmelig aflytning af samtale mellem andre. Beskyttelsesinteressen er ikke den samme, idet optagelsen ikke indebærer andet, end at de oplysninger, den talende selv ønsker at give modtageren, bliver fastholdt. Desuden kan der være en legitim interesse i at benytte en sådan optagelsesteknik, f. eks. hvor den pågældende ønsker at kunne fastholde, hvad han selv har sagt.

Spørgsmålet blev drøftet i forarbejderne til den gældende norske straffebestemmelse vedrørende aflytning og er også behandlet af den svenske komité. Både i Norge og Sverige er resultatet blevet, at den her behandlede form for ensidig optagelse af samtaler bør holdes udenfor straffebestemmelserne.

Straffelovrådet deler denne opfattelse. Betæneligheden ved ensidige optagelser knytter sig måske ikke så meget til det forhold, at den anden part ville udtale sig forsigtigere, hvis han vidste, at udtalelsen blev optaget, som til det forhold, at en båndoptagelse kan forfalskes på en meget overbevisende måde, således at faren for misbrug er nærliggende,

jfr. også de ovenfor s. 10 refererede spørgsmål i Folketinget. Dette sidste forhold bør imidlertid ikke føre til et generelt forbud med hensyn til anvendelsen af ensidige båndoptagelser, men derimod til forsigtighed med hensyn til anvendelse af sådanne optagelser som bevismiddel, jfr. herved U 1967 s. 863 (V). Netop på baggrund af spørgsmålets sammenhæng med båndoptagelsers anvendelse som bevismiddel er det forståeligt, at man i kollegiale regler for advokater har fastsat, at optagelser, der ikke på forhånd er meddelt den anden part, ikke må finde sted.

Rådet finder herefter ikke grundlag for at foreslå en straffebestemmelse vedrørende ensidige optagelser af den omhandlede karakter. Man skal ikke komme nærmere ind på spørgsmålet om sådanne optagelsers anvendelse som bevismiddel, idet dette spørgsmål er forelagt retsplejerådet.

Udspejdnings (fotografering).

Medens man som anført ovenfor i Norge har gennemført en særlig straffebestemmelse vedrørende hemmelig aflytning, har man ikke nogen tilsvarende bestemmelse vedrørende hemmelig udspejdnings eller fotografering. Den svenske komité har, som det fremgår af det ovenfor s. 20 anførte, i en delbetænkning foreslået bestemmelser vedrørende aflytning, medens man endnu ikke har taget stilling til beskyttelse over for den optiske teknik.

Med hensyn til udviklingen indenfor den optiske teknik og den trussel, denne indebærer, henvises til fremstillingen ovenfor s. 13.

Straffelovrådet mener, at man ved vurderingen af, i hvilket omfang der bør indføres straffebestemmelser til værn over for den optiske teknik, bør anlægge samme grundsynspunkt som med hensyn til aflytning. Udgangspunktet bør være, at befolkningen skal beskyttes over for former for udspionering, som man ikke er indstillet på at tage sig i agt for. Kun i det omfang, der kan påvises overvejende, legitime modhensyn, bør

beskyttelsen indsnævres i forhold til det nævnte udgangspunkt.

I modsætning til aflytningsinstrumenter er optiske instrumenter som kikkerter og fotoudstyr ganske almindelige i befolkningen, hvor de finder udbredt anvendelse også til hobbyprægede aktiviteter i naturen. Dette bevirker, at folk, der færdes på steder, hvor også andre frit kan komme, er indstillet på, at der kan være personer med kikkerter eller fotografiapparater på samme sted, og de vil naturligt indrette deres adfærd ud fra denne viden. Det optiske udstyrs udbredte anvendelse til legitime forhold bevirker også, at der er det åbenbare modhensyn over for fastsættelse af grænser for den hidtidige anvendelse, at overtrædelser vil blive ganske almindelige med den deraf følgende negative virkning for respekten over for straffesystemet.

Straffelovrådet finder det derfor nødvendigt, at den almindelige beskyttelse, der ydes den enkelte mod andres udspejdnings ved hjælp af optiske instrumenter, begrænses til lokaliteter, der ikke er frit tilgængelige for andre. Herudover er der imidlertid behov for en særlig straffebestemmelse, der rammer den videre udbredelse af fotografier optaget, medens den pågældende befandt sig udenfor det private område - på et sted, hvor han altså for så vidt måtte være forberedt på fotografering - men hvor den fotograferede situation er af en sådan karakter, at en udbredelse af billedet ville virke urimeligt krænkende. Der henvises herom til bemærkningerne nedenfor.

Det er ikke rådets tanke, at den almindelige beskyttelsesregel alene knyttes til den overtrædelse, uvedkommende begår ved at krænke husfreden ved indtrængen på andres lokaliteter. Det er meningen, at personer, der befinder sig på privat område, skal kunne optræde beskyttet også mod udspejdnings, der foretages fra et sted, der ligger udenfor det private område, altså uden at der samtidig foreligger en husfredskrænkelser. Det må yderligere tages i betragtning, at den krænkelse, der typisk kan blive tale om ved fotografering, er af alvorligere karakter end den,

som udspejning med kikkert normalt vil indebære. Anvendelse af kikkert spænder over forhold, der på den ene side kan ligge meget nær det, der foregår ved betragtning med det blotte øje, men på den anden side kan række over i anvendelse af specialudstyr, der muliggør opfattelse af ganske små detaljer - f. eks. læsning af breve - over betydelige afstande. Når der er tale om anvendelse af kikkert, må straffebestemmelsen derfor udformes således, at der bliver mulighed for at foretage en nærmere vurdering af strafværdigheden på grundlag af den enkelte sags konkrete omstændigheder. Ved fotografering kan der derimod ved anvendelse af en simpel teknik fastholdes scener fra andres privatliv, og der vil være behov for ved en straffebestemmelse principielt at yde beskyttelse mod al form for fotografering af personer i private omgivelser, hvortil der ikke er givet tilladelse. En bestemmelse udformet i overensstemmelse med det anførte er optaget som § 264 a i det udkast, der findes s. 57.

Som tidligere nævnt er der ved siden af den almindelige beskyttelsesregel mod fotografering af personer, der befinder sig på privat område, behov for en supplerende regel, der rammer den videre udbredelse af visse billeder, der er taget, medens personer befinder sig udenfor det beskyttede område. Der tænkes dels på optagelser af situationer, der allerede efter den gældende regel i § 263, stk. 1, nr. 3 og 4, jfr. ovenfor s. 27, på grund af deres meget private forhold vil være beskyttet mod offentlig udbredelse, dels på billeder af den type, der af og til er forekommet i pressen, f. eks. hvor en person, der har været udsat for en trafikulykke, er afbildet med klæderne i stærk uorden. Straffelovrådet er opmærksom på, at man på dette område må lægge stor vægt på det modstående hensyn til nyhedsmidlernes virksomhed. Der kan derfor ikke være tale om at fastsætte noget vidtrækkende strafferetligt værn. Hovedsynspunktet må i overensstemmelse med det ovenfor anførte være, at personer, der befinder sig udenfor det hjemlige område, må være forberedt på at kunne blive fotograferede, og at optagelsen kan

blive brugt af pressen, uden at der bør være plads for nogen diskussion af, hvorvidt offentligheden havde nogen berettiget interesse i at se optagelsen. På den anden side vil det næppe være rigtigt at foretage afvejningen af pressens interesse i frit at kunne bruge billeder over for den enkeltes interesse i beskyttelse mod at se sig udstillet offentligt således, at pressens interesse i enhver situation skal have overvægt. I de grelleste tilfælde, hvor det på forhånd er klart, at den pågældende vil føle sig overordentlig generet ved en offentliggørelse af hans billede i den ekstraordinære situation, bør der gives den pågældende et værn. Straffelovrådet har overvejet, i hvilket omfang dette værn vil kunne gives i form af den nedenfor i kap. IX omhandlede udbygning af de civilretlige regler. Det er hensigten, at den udvidede erstatningsretlige beskyttelse skal få et meget væsentligt virkefelt netop på et område som det her omhandlede, hvor afvejningen af de modstående hensyn normalt må ske i lyset af den konkrete sag. Alligevel har man ment, at der i særlige tilfælde burde være plads for også den markering af samfundets misbilligende holdning, som en straffebestemmelse indebærer. Man har herved tænkt på tilfælde, hvor den private, uden at han selv har haft nogen direkte indflydelse på det, er bragt i den pågældende situation - således, som tilfældet vil være i det tidligere omtalte eksempel med trafikulykken. Hvor den pågældende selv har bragt sig i den ekstraordinære situation, bør der, selv om vedkommende ikke har tænkt på muligheden af fotografering, i almindelighed ikke blive tale om anvendelse af straffebestemmelsen, men eventuelt af den civilretlige beskyttelse. Et eksempel af sidstnævnte karakter har foreligget, hvor en person, der dyrkede nøgenbadning på en øde strand, uden at vide det er blevet fotograferet med teleobjektiv, og billedet derefter er offentliggjort på en sådan måde, at identiteten fremgik.

En regel i overensstemmelse med det anførte findes i det udarbejdede udkasts § 264 c.

Andres udnyttelse af de oplysninger, der er fremkommet ved aflytning eller udspejdnings.

Som nævnt ovenfor s. 27 har den gældende strafferegel om krænkelse af brevhemmeligheden m. v. givet anledning til fortolkningstvivil med hensyn til rækkevidden i forhold til den, der ikke selv medvirker til den oprindelige krænkelse, men senere udnytter oplysninger, der er fremkommet gennem lovovertrædelsen.

Tilsvarende problemer rejser sig med hensyn til rækkevidden af straffebestemmelser vedrørende aflytning og udspejdnings over for senere udnyttelse af fremkomne informationer m. v.

Der er efter straffelovrådets opfattelse et klart behov for, at straffebestemmelserne omfatter også de her omhandlede efterfølgende handlinger.

En sådan regel vil bevismæssigt være en fordel, idet det ofte vil være den efterfølgende udnyttelse, der kan afsløres, medens det kan være vanskeligt at godtgøre en eventuel medvirken fra udnytters side til den oprindelige overtrædelse, selv om en sådan medvirken reelt har været til stede. Afgørende er imidlertid, at man også i tilfælde, hvor en sådan skjult medvirken ikke har været til stede, har behov for at kunne ramme udnytters, idet det ofte vil være den senere udnyttelse af de indsamlede informationer, der vil indebære den væsentligste krænkelse. Dette er åbenbart med hensyn til industriel spionage, men også med hensyn til almindelige privatlivskrænkelser vil det regelmæssigt være den videre udbredelse af f. eks. den aflyttede samtale eller det optagne fotografi, der indebærer den mest følelige krænkelse.

I det omfang, der ikke i allerede gældende lovbestemmelser er sat værn imod udnyttelse af oplysninger opnået på uretmæssig måde, bør der derfor opstilles et sådant værn gennem de nye straffebestemmelser.

Problemet er som nævnt af særlig betydning med hensyn til beskyttelse af erhvervshemmeligheder. I betænkningen om en ny konkurrencelov (nr. 416/1966) er i kapitel

6 redegjort for de gældende regler om forretnings- og driftshemmeligheder. Reglerne bygger på § 11 i den gældende konkurrencelov, der er sålydende:

»Den, der ved ubeføjet at benytte eller give meddelelse til andre om sin nuværende eller tidligere principals eller kompagnons forretnings- eller driftshemmeligheder, forsætligt krænker et kontraktligt tillidsforhold, i kraft af hvilket disse hemmeligheder er kommet til hans kundskab, straffes med bøder, under skærpene omstændigheder med hæfte indtil 6 måneder. Straffrihed indtræder dog, hvis kontraktforholdet er ophørt for mere end 3 år siden.«

Det udtales i den nævnte betænkning (s. 33), at »konkurrencelovens § 11 giver en svagere beskyttelse end de fleste af de tilsvarende bestemmelser i udenlandsk ret, idet den kun beskytter hemmelighederne i forhold til en begrænset kreds af medarbejdere, nemlig sådanne som en særlig troskabspligt påhviler. Den konkurrent, der udnytter den ansattes diskretionsbrud, kan ikke gøres ansvarlig, medmindre der foreligger medvirken, til trods for at det er konkurrentens udnyttelse, der gør forseelsen farlig. Heri ligger navnlig, at en *efterfølgende* udnyttelse af et hemmelighedsbrud ikke kan rammes efter denne regel. Endelig yder konkurrencelovens § 11 ingen beskyttelse mod, at virksomheden udforskes enten af dens egne ansatte eller af fremmede med det formål at opnå kendskab til eller rådighed over dens hemmeligheder.«

Der var mellem de nordiske udvalg, der arbejdede parallelt med konkurrencelovgivningen, i princippet enighed om at foreslå straf for industrispionage, og at hemmeligholdelsespligt skulle påhvile alle medarbejdere i en virksomhed. Der var ligeledes enighed om, at der burde være strafansvar for den erhvervsdrivende, der benytter hemmeligheder, hvorom han har modtaget meddelelse i strid med spionageforbudet.

På grundlag af betænkningen er der fremsat forslag til en ny konkurrencelov, senest den 7. marts 1968. Forslaget indeholdt i §§ 3 og 4 straffebestemmelser vedrørende indu-

striel spionage, ansattes hemmeligholdelsespligt og andre erhvervsdrivendes benyttelse erhvervshemmeligheder, der var kommet frem ved overtrædelse af bestemmelserne.

Lovforslaget er imidlertid af andre grunde ikke blevet gennemført, og dele af konkurrenceloven indgår nu i den emnekreds, den senere nedsatte forbrugerkommission skal behandle.

Selv om de foreslåede bestemmelser i konkurrenceloven var blevet gennemført, kunne man ikke hævde, at problemet omkring den senere udnyttelse af informationer m. v., der oprindeligt var fremskaffet på ulovlig måde, ville være løst. Konkurrencelovsforslaget gav kun beskyttelse af erhvervshemmeligheder, ikke af f. eks. politiske partiers optegnelser eller af rent private forhold; straffebestemmelsen ville kunne ramme erhvervsvirksomheder, ikke alle nyhedsmidler; hertil kom, at overtrædelser kun ville kunne straffes med bøde, og at de ville være undergivet privat påtale.

Uanset, at konkurrencelovsforslagets bestemmelse om industriel spionage rakte videre, fremgik det dog af betænkningen, at man særligt havde de tilfælde for øje, hvor tilegnelsen af oplysninger foretages af personer, der har lovlig adgang til virksomheden.

Det synes rimeligt at bygge videre på den antagelse, at man indenfor konkurrencelovgivningen gør op med udnyttelsen af oplysninger fra ansatte m. v., medens der i straffeloven gives bestemmelser vedrørende tilfælde, hvor oplysningerne tilvejebringes af uvedkommende.

Ud fra dette synspunkt foreslår straffelovrådet indføjet en »hæleribestemmelse«, der rammer den, der uden at have medvirket til fredskrænkelsen skaffer sig eller udnytter oplysninger m. v., der er fremkommet ved overtrædelsen.

Det fremgår af det anførte, at der utvivlsomt herudover er behov for en bestemmelse, der rammer udnyttelsen af viden, der hidrører fra ansatte i ~~den~~ pågældende virksomhed. Bestemmelsen bør som nævnt findes i konkurrenceloven. Selv om denne lov

for tiden behandles i forbrugerkommissionen, der har til opgave ». . . . bl. a. at undersøge forbrugerens stilling inden for lovgivningsområder af særlig interesse i denne sammenhæng, således f. eks. konkurrencelov«, ville det være naturligt at gennemføre den her behandlede ændring af konkurrenceloven sammen med de ændringer af straffeloven, der foreslås nedenfor. Problemerne vedrørende ansattes hemmeligholdelsespligt og andres udnyttelse af brud på denne pligt har været genstand for en omfattende nordisk udredning, og det er ikke de her foreslåede bestemmelser, der har givet anledning til fortsat politisk debat. Straffelovrådet ville finde det naturligt, at der i forbindelse med den lovgivning, der i øvrigt bør gennemføres til sikring af privatlivets fred, foretages en ændring af konkurrenceloven. Man kunne bygge på forslaget i den nævnte betænkning (og det ikke gennemførte lovforslag) med den ene modifikation, at tilfælde af industrispionage, hvor gerningsmanden er en virksomheden uvedkommende, holdes uden for konkurrenceloven og rammes gennem den nye bestemmelse i straffeloven.

Konkurrenceloven (Bek. nr. 145 af 1. maj 1959 af lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse) skulle herefter indeholde følgende regler:

Den, der er i tjeneste- eller samarbejdsforhold til en virksomhed eller udfører et hverv for denne, må ikke på utilbørlig måde skaffe sig eller forsøge at skaffe sig kendskab til eller rådighed over virksomhedens erhvervshemmeligheder.

Er den pågældende kommet til kendskab om, eller har han fået rådighed over virksomhedens erhvervshemmeligheder på retmæssig måde, må han ikke ubeføjet viderebringe eller benytte sådanne hemmeligheder. Forbudet vedvarer i 1 år efter tjeneste- eller samarbejdsforholdets ophør, eller 1 år efter, at udførelsen af et hverv er ophørt.

Erhvervsdrivende må ikke benytte en erhvervshemmelighed, såfremt kendskab til eller rådighed over den er opnået i strid med de ovenfor nævnte bestemmelser.

Den, der i anledning af udførelsen af arbejde eller i øvrigt i erhvervsøjemed er blevet betroet tekniske tegninger, beskrivelser, opskrifter, modeller eller lignende, må ikke ubeføjet benytte sådant materiale eller sætte andre i stand hertil.

Straffelovrådet går ud fra, at normalstraffen som foreslået i konkurrencelovsbetænkningen bør være bøde, men der vil eventuelt være behov for at kunne anvende frihedsstraf i de groveste tilfælde.

Overtrædelse bør undergives betinget offentlig påtale, jfr. nedenfor om de foreslåede påtaleregler i straffeloven.

Der er ikke behov for i de foreslåede bestemmelser i konkurrenceloven at tage forbehold for det tilfælde, at strengere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning, idet en almindelig bestemmelse herom allerede findes i konkurrencelovens § 18, ligesom der allerede i § 17, stk. 3, findes en almindelig regel, hvorefter strafforvar kan pålægges aktieselskaber og lignende.

Strafferammerne og påtalereglerne.

Det fremgår af kap. IV, at den almindelige strafferamme for overtrædelse af straffelovens gældende bestemmelser vedrørende fredskrænkelser er bøde eller hæfte. Denne beskedne strafferamme afspejler den relativt ringe trussel, disse bestemmelser oprindelig skulle værne imod. Fremkomsten af det nye tekniske udstyr har imidlertid i høj grad forstærket truslen mod privatlivets fred. Dette har naturligvis medført en større samfundsmæssig interesse i at sikre et tilstrækkeligt værn.

Som en markering af den ændrede samfundsmæssige vurdering, som udviklingen har medført, finder straffelovrådet det rigtigt at skærpe den almindelige strafferamme, således at denne også kommer til at rumme fængsel indtil 6 måneder. Den samfundsmæssige beskyttelse bør yderligere styrkes ved at ændre påtalereglen til betinget offentlig påtale, således at den krænkede blot ved at indgive anmeldelse har mulighed for at få det offentlige til at efterforske sagen og i givet fald føre den for domstolene. Også for

de alvorligste forhold - herunder bl. a. industriel spionage, hvor større økonomiske interesser kan være involveret - bør den ændrede samfundsmæssige vurdering markeres gennem en skærpelse af strafferammen. Medens det almindelige strafmaksimum efter den gældende bestemmelse i § 264 a er fængsel i 1 år og kun under særlige omstændigheder kan gå op til fængsel i 4 år, foreslår straffelovrådet nu et almindeligt strafmaksimum på fængsel i 4 år for den groveste kriminalitet på dette område.

2. Hovedpunkterne i de foreslåede udvidelser i straffebestemmelserne.

- a. Der foreslås en straffebestemmelse vedrørende aflytning eller optagelse af samtale mellem andre ved hjælp af et skjult apparat (§ 263, nr. 3).
- b. Der foreslås en straffebestemmelse vedrørende fotografering uden tilladelse af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt område, og udspejning af sådanne personer ved hjælp af kikkerter og lignende (§ 264 a).
- c. Der foreslås en straffebestemmelse vedrørende videregivelse af oplysninger m.v., der rækker videre end de hidtidige regler navnlig ved at ramme videregivelse af billeder af en anden under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bestemmelsen er udformet, så den også beskytter mod krænkende oplysninger m. v. vedrørende afdøde personer. (§ 264 c).
- d. Det foreslås at udvide straffebestemmelserne, således at de også omfatter den, der uden selv at være meddelagtig i den oprindelige fredskrænkelse, senere skaffer sig eller udnytter de ved krænkelsen fremkomne oplysninger (§ 264 b).
- e. Strafferammen for fredskrænkelser, der nu efter §§ 263 og 264 er bøde og hæfte, foreslås ændret, således at der i rammen også optages fængsel indtil 6 måneder.
- f. Straffebestemmelserne foreslås undergivet betinget offentlig påtale.

3. Forslag til ændrede straffebestemmelser.

§ 263. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

1. bryder eller unddrager nogen et brev, telegram eller anden lukket meddelelse eller optegnelse, eller gør sig bekendt med indholdet,
2. skaffer sig adgang til andres gemmer,
3. ved hjælp af et apparat hemmeligt aflytter eller optager telefonsamtaler eller anden samtale mellem andre, eller forhandlinger i lukket møde, som han ikke selv deltager i eller hvortil han uberettiget har skaffet sig adgang.

§ 264. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

1. skaffer sig adgang til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted,
2. undlader at forlade fremmed grund efter at være opfordret dertil.

Stk. 2. Begås det i stk. 1, nr. 1, nævnte forhold med forsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om forretnings- eller fabrikationsforhold eller med dokumenter eller optegnelser, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.

§ 264 a. Den, som uden tilladelse fotografere personer, der befinder sig på et sted som nævnt i § 264, stk. 1, nr. 1, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.

§ 264 b. De i §§ 263, 264 og 264 a indeholdte straffebestemmelser finder tilsvarende anvendelse på den, der uden at have medvirket til gemingen skaffer sig eller udnytter oplysninger m. v., der er fremkommet ved overtrædelsen.

§ 264 c. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, der uberettiget videregiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges

unddraget offentligheden. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person.

§ 264 d. Med bøde eller hæfte straffes personer, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv, eller som i medfør af offentlig beskikkelse eller anerkendelse udøver eller har udøvet et erhverv, såvel som sådanne personers medhjælpere, når de røber privatlivet tilhørende hemmeligheder, der er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed, medmindre de har været forpligtede til at udtale sig eller har handlet i berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv.

§ 275. De i dette kapitel nævnte forbrydelser er, med undtagelse af de i §§ 266, 266 a og 266 b omhandlede, undergivet privat påtale.

Stk. 2. I de i §§ 263-265 nævnte tilfælde kan offentlig påtale dog ske, når den forurettede begærer det. Det samme gælder, når nogen, der virker eller på den tid, hvorom talen er, virkede i offentlig tjeneste eller hverv, sigtes for et forhold, der kan medføre eller kunne have medført stillingens eller hvervets fortabelse, og når en sigtelse fremsættes i navnløs eller med urigtig eller opdigtet navn forsynet skrivelse.

4. Bemærkninger til de enkelte bestemmelser.

Til § 263.

Den gældende bestemmelse fastlægger i indledningsordene dels strafferammen - bøde eller hæfte - dels den betingelse, der er udtrykt med ordene: »krænker nogens fred«.

Strafferammen foreslås skærpet, således at den også kommer til at rumme fængsel indtil 6 måneder, jfr. om begrundelsen herfor s. 56. Ved at indføre fængselsstraf i rammen gøres sagerne til statsadvokatsager, jfr. retsplejelovens § 721. Der gives herved mulighed for under efterforskningen at foretage beslaglæggelse og ransagning, jfr. retsplejelovens kap. 68 og 69, ligesom det har betydning med hensyn til mulighederne for at

foretage anholdelse og fængsling efter retsplejelovens kap. 71 og 12.

Som det fremgår af det ovenfor s. 25 og 26 anførte, anvendte man i det oprindelige straffelovsudkast fra 1912 udtrykket »krænker nogens fred« i indledningsordene samtidig med, at man i de følgende bestemmelser om krænkelse af brevhemmeligheden m. v. yderligere gav udtryk for et forbehold med hensyn til reglernes udstrækning ved anvendelse af ordet »uberettiget«. Det fandtes i de senere straffelovsudkast overflødig med dette dobbeltforbehold, og resultatet blev, at man bibeholdt indledningsordene »den, som krænker nogens fred«, men strøg »uberettiget«. Under folketingsbehandlingen blev et yderligere forbehold - udtrykt med ordene »uden rimelig grund« - imidlertid på ny indføjjet, men alene for så vidt angår reglen om krænkelse af andres gemmer. Som nævnt s. 27 må man nærmest anse dette udtryk for overflødig ved siden af forbeholdet i indledningsordene.

Der antages generelt i strafferetten at gælde et forbehold om, at givne straffebestemmelser kan fortolkes, så de ikke omfatter handlinger, der vil falde ind under en given bestemmelses gerningsbeskrivelse, men er ganske atypisk i forhold til det, der er bestemmelsens sigte, jfr. *Hurwitz*, alm. del, s. 10, hvor den såkaldte retsstridighedsbetingelse omtales. Når man alligevel i en række straffebestemmelser ved udtrykkelig forbehold gør opmærksom på, at ikke enhver handling, der er omfattet af gerningsbeskrivelsen, bør falde ind under det strafbare område, skyldes det, at man her har at gøre med bestemmelser, man har måttet give en så bred udformning, at der helt regelmæssigt skal ske en udskillelse af legale handlinger, der i øvrigt ville falde ind under bestemmelsens ordlyd.

Med hensyn til krænkelse af brevhemmeligheden og andres gemmer vil det fortsat være hensigtsmæssigt at markere, at nogle handlinger, der er omfattet af gerningsbeskrivelsen, efter en konkret vurdering må holdes uden for det strafbares område. Dette er udtrykt gennem ordet »uberettiget«. Ud

fra sproglige hensyn er dette udtryk placeret i indledningen til den pågældende bestemmelse, hvorved forbeholdet også vil omfatte den nye bestemmelse i nr. 3, der vedrører hemmelig aflytning. Straffelovrådet er ganske vist gået ud fra, at handlinger, der falder ind under denne bestemmelses gerningsbeskrivelse, i alle normalt tilfælde bør anses for strafværdige. Man kan imidlertid nok nævne tilfælde - f. eks. den ene ægtefælles egen foranstaltning af aflytning over for den anden ægtefælle - hvor handlingen får en sådan karakter, at forholdet ikke er egnet til en samfundsmæssig regulering gennem straffebestemmelser.

Til nr. 1. Bestemmelsen svarer til den hidtidige regel i § 263, stk. 1, nr. 1, men der er sket en ændring af formuleringen for at klargøre bestemmelsens rækkevidde.

Med hensyn til den gældende bestemmelses formulering og fortolkning henvises til afsnittet ovenfor s. 26-27.

Som nævnt s. 26 er det tvivlsomt, om den gældende bestemmelse forudsætter, at gerningsmanden har haft forsæt til at gøre sig bekendt med indholdet af det brev m. v., der brydes. Straffelovrådet mener som anført det nævnte sted ikke, at et sådant videregående forsætskrav bør opstilles. I den foreslåede formulering fremgår dette modsætningsvis af, at man ved siden af åbning af andres breve selvstændigt har kriminaliseret det at gøre »sig bekendt med indholdet«.

Igennem denne udvidelse af gerningsindholdet har man endvidere gjort det klart, at bestemmelsen skal omfatte den, der ikke selv bryder brevet, men gør sig bekendt med indholdet af et brev, som fremtræder som oprindelig sendt til en anden i lukket forsendelse, jfr. s. 26.

Er der ikke tale om, at den pågældende selv gør sig bekendt med indholdet af brevet, men blot fra en anden skaffer sig meddelelse om, hvad dets indhold var, vil forholdet falde ind under den foreslåede bestemmelse i § 264 b, jfr. nedenfor.

Som nævnt ovenfor s. 27 er telefonaflytning blevet henført under § 263, stk. 1, nr. 1,

ved en analogi, jfr. straffelovens § 1. Telefonaflytning foreslås nu udtrykkeligt kriminaliseret gennem den nye, selvstændige bestemmelse i § 263, nr. 3, jfr. nedenfor.

Straffelovrådet har drøftet, hvorledes straffebestemmelserne kan udformes, så de tager hensyn til det forhold, at anvendelsen af diktat - eventuelt ved brug af diktermaskine - i vidt omfang er trådt i stedet for egenhændige skriftlige optegnelser. Behovet for strafferetligt værn omkring denne moderne teknik er den samme, som gælder i forhold til de traditionelle skriftlige meddelelser og optegnelser.

Med henblik på at imødekomme dette beskyttelsesbehov har man omformuleret § 263, nr. 1, ved anvendelse af ordene: »bryder eller unddrager nogen . . . anden lukket meddelelse eller optegnelse, eller gør sig bekendt med indholdet«. Bestemmelsen tilsigter at ramme såvel den, der bryder en forsendelse med en indtalt meddelelse, som den, der på et kontor gør sig bekendt med indholdet af et stenogram eller maskinelt diktat, idet selve den anvendte teknik giver meddelelsen den fornødne »lukkede« karakter.

Den tekniske udvikling har yderligere gjort det nødvendigt, at beskyttelsen også omfatter brevet eller meddelelsen på tilblyvelsesstadiet. Det forhold, at uvedkommende skaffer sig kendskab til f. eks. indholdet af et brev ved at foretage aflytning på det tidspunkt, brevet indtales til diktermaskine, eller ved at foretage fjernfotografering, medens det skrives, må ganske sidestilles med det forhold, at uvedkommende skaffer sig kendskab til indholdet, efter at brevet er afsendt. Den anvendte formulering »lukket meddelelse« sigter derfor også til de nævnte tilblyvelsesstadier. I overensstemmelse hermed vil også aflytning af telekommunikation - f. eks. telex - i det omfang kommunikationen ikke har karakter af samtale og derfor falder ind under bestemmelsen i nr. 3, være dækket af den her omhandlede bestemmelse.

Ved at udelade ordene »til en anden rettet« i den hidtidige bestemmelse og yderligere ved siden af »meddelelse« at medtage

»optegnelse« har man tillige opnået, at også ensidige optegnelser, f. eks. dagbøger, er omfattet. Dette gælder også regnskabsbøger og kartoteker, hvis fortrolige karakter vel normalt understreges af det forhold, at de uden for kontortid anbringes specielt aflåst (og derved vil være omfattet af § 263, nr. 2). Indenfor kontortid vil disse optegnelser på grund af deres almindelige karakter af at være lukket for udenforstående blive beskyttet af reglen i nr. 1.

Til nr. 2. Som nævnt ovenfor s. 27 og 58 må det særlige forbehold, der i den gældende bestemmelse er udtrykt med ordene »uden rimelig grund«, nærmest anses for overflødig ved siden af det almindelige forbehold, der findes i indledningen til § 263. Som ovenfor anført foreslår straffelovrådet bibeholdt et almindeligt forbehold i indledningen til § 263 (udtrykt ved ordet »uberettiget«), og man har derfor strøget det særlige forbehold i nr. 2. Bortset herfra er den foreslåede regel enslydende med den gældende.

Til nr. 3. Bestemmelsen, der beskytter mod hemmelig aflytning, er ny. Begrundelsen for og indholdet af den foreslåede bestemmelse er gennemgået ovenfor s. 50.

Ved at anvende ordet »apparat« har man begrænset bestemmelsen, så den ikke omfatter f. eks. lytten ved døre, jfr. s. 51.

Det er den *hemmelige aflytning*, bestemmelsen rammer. Der ligger ikke heri noget krav om, at apparatet i sig selv skal være skjult, men blot at det skal være skjult i forhold til dem, mod hvem aflytningen rettes. Også tilfælde, hvor apparatet anvendes åbent fra en gade, men rettes mod et vindue, således at tilfældige forbipasserende kan se, at aflytning foregår, men dette er uoplyst for dem, der opholder sig i lokalet med det pågældende vindue, vil således falde ind under straffebestemmelsen.

Som nævnt s. 51 har straffelovrådet kun ment, at straffebestemmelsen skulle ramme telefonsamtale, anden samtale, eller forhandlinger som føres *mellem andre*, derimod ikke samtaler m. v., som den pågældende selv deltager i og har ret til at deltage i. Man

har i forbindelse hermed anvendt udtrykket »lukket møde« svarende til udtrykket »lukket meddelelse eller optegnelse« i § 263, nr. 1. Udtrykket svarer i øvrigt til det, der er anvendt i den norske straffelovs § 145 a, jfr. ovenfor s. 16.

På en del andre punkter afviger den foreslåede formulering derimod fra den norske bestemmelse. Afvigelserne er dog alene af redaktionel karakter. Medens man i det danske udkast beskriver de tilfælde, hvor aflytteren deltager i en forhandling uden at være berettiget til det, med ordene: »forhandlinger i lukket møde . . . , hvortil han uberettiget har skaffet sig adgang«, anvender man i den norske bestemmelse: ». . . har skaffet sig adgang til ved falske foregivender eller ved å snike sig inn«.

Når man ikke i det danske udkast - i modsætning til den norske bestemmelse - har særlige regler om forsøg og medvirken, beror det på, at den danske straffelov indeholder dækkende generelle regler herom i §§ 21-24.

Til § 264.

Til stk. 1. Om den foreslåede forhøjelse af strafmaksimum til fængsel i indtil 6 måneder henvises til bemærkningerne s. 56. Under hensyn til den foreslåede forhøjelse af det almindelige straf maksimum har man ment at kunne undvære den særlige straf forhøjelsesregel, der nu findes i § 264, stk. 3, jfr. ovenfor s. 32.

Bestemmelsen svarer i øvrigt med redaktionelle ændringer til den gældende bestemmelse om husfredskrænkelser i § 264, stk. 1 og 2. Som nævnt ovenfor s. 33 kan der ikke i den gældende bestemmelses udtryk »krænker husfreden« lægges andet, end at den, der skaffer sig adgang til lokaliteten, ikke har haft nogen særlig hjemmel hertil. Man har derfor foretrukket i udkastet at anvende det almindelige udtryk: »den som uberettiget . . .«.

Der er ikke ved at anvende udtrykket: »skaffer sig adgang til« tilsigtet nogen realitetsændring i forhold til det hidtidige udtryk: »trænger sig ind i«, således som dette er

fortolket ovenfor s. 33. Man har imidlertid fundet det rimeligt at anvende samme udtryk, som er anvendt i § 263, nr. 2 (»skaffer sig adgang til andres gemmer«).

Det hidtidige udtryk: »fremmed hus, husrum eller skib eller andet ikke frit tilgængeligt sted« har man blot sprogligt forenklet til: »fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted«.

Med hensyn til betydningen af den supplerende regel i nr. 2, der rammer den, der uberettiget undlader at forlade fremmed grund efter at være opfordret dertil, henvises til bemærkningen ovenfor s. 34. Der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring i forhold til den gældende formulering, der anvender udtrykket »vægrer sig ved på opfordring . . .«.

Til stk. 2. Om den gældende bestemmelse i § 264 a henvises til bemærkningerne ovenfor s. 35. Som dér anført, må man antage, at bestemmelsen kun indebærer en forhøjet strafferamme med hensyn til visse handlinger, der i forvejen ville falde ind under den almindelige bestemmelse om husfredskrænkelser. I den nu foreslåede formulering er dette klargjort ved en henvisning til § 264, stk. 1, nr. 1.

Med hensyn til afgrænsningen af de handlinger, der er omfattet af den strengere strafferamme, har straffelovrådet fundet det gældende kriterium - hvorefter undersøgelse eller fotografering af maskiner og lignende i forbindelse med industriel spionage må antages at falde udenfor, jfr. s. 35 - for snævert. Man foreslår derfor en bredere affattelse: »oplysninger om forretnings- eller fabriktionsforhold eller med dokumenter eller optegnelser«.

Den gældende bestemmelse er endvidere efter straffelovrådets opfattelse for snævert derved, at den kun rammer den, der selv skaffer sig adgang til det fremmede område, men ikke den, der senere udnytter resultatet af andres spionage m. v., jfr. bemærkningerne s. 53. Den nødvendige udvidelse sker imidlertid i den foreslåede selvstændige »hæleribestemmelse« i § 264 b, og den oven-

for s. 55 skitserede ændring af konkurrence-loven.

Med hensyn til den skærpelse af straffesammenhængen, som straffelovrådet foreslår, henvises til bemærkningerne s. 56.

Til § 264 a.

Bestemmelsen, der er ny, indfører straffehjemmel over for den, der ved hjælp af et optisk instrument iagttager eller fotograferer personer, der befinder sig på et område, der er beskyttet af reglerne om husfredskrænkelser. Med hensyn til straffelovrådets overvejelser vedrørende behovet for en sådan bestemmelse henvises til bemærkningerne overfor s. 52.

Det bemærkes i øvrigt, at bestemmelsens 1. pkt., der vedrører fotografering, er formuleret som et forbud, der generelt rammer tilfælde, hvor der ikke foreligger tilladelse til fotograferingen fra de pågældende personer. Bestemmelsens 2. pkt., der vedrører udspejning med kikkert m. v., indeholder derimod et forbehold gennem udtrykket: »uberettiget iagttager«. Om den almindelige betydning af et sådant forbehold henvises til bemærkningerne ovenfor s. 58. Straffelovrådet har ment det rigtigt på denne måde at markere, at det bør være den almindelige regel, at fotografering af personer, der befinder sig på et ikke almindeligt tilgængeligt område, kan rammes gennem straffebestemmelsen. I betragtning af den brug, der senere kan gøres af et fotografi, vil det utvivlsomt føles mere krænkende, at uvedkommende optager fotografier, end at de blot udspejler med kikkert og lignende. Selv om et almindeligt forbud herefter forekommer velbegrundet, fremgår det af det ovenfor s. 58 anførte, at man på grundlag af en strafferetlig grundsætning kan holde atypiske tilfælde uden for straffebestemmelsen. Der tænkes f. eks. på tilfælde, hvor det vel har stået den fotograferende klart, at han i forbindelse med optagelse af et bygningsværk, vil få personer, der tilfældigvis befinder sig i nærheden, med på billedet, men hvor det klart ikke har været ønsket om at fotografere personerne, der har motiveret optagel-

sen. Har de pågældende personer været opmærksom på optagelsen uden at reagere, må man typisk kunne fortolke deres passivitet som stiltiende tilladelse, således at forholdet allerede efter den foreslåede bestemmelses egen ordlyd vil falde uden for det strafbare område; men selv i tilfælde, hvor de pågældende ikke har været opmærksom på optagelsen, vil personernes tilstedeværelse på billedet kunne være af en så sekundær karakter, at det ville være urimeligt at straffe.

Med hensyn til anvendelse af kikkert m. v. har man som nævnt ment det rigtigst i selve bestemmelsens formulering ved anvendelse af ordet »uberettiget« at pege på, at ikke alle forhold, der i øvrigt falder ind under ordlyden bør rammes af straffebestemmelsen. Man har herved haft for øje, at det f. eks. er almindeligt forekommende, at sejlsportsfolk anvender kikkert for at iagttage andre sejlere.

Når man ved siden af »kikkert« har medtaget »eller andet apparat« i bestemmelsens 2. pkt., skyldes det i første række ønsket om at forebygge, at der senere skulle opstå diskussion om, hvorvidt nye optiske instrumenter, som i fremtiden måtte komme frem, er omfattet af bestemmelsen. Man kan dog allerede nu nævne, at anvendelsen af spejlarrangementer (periskoper), der gør det muligt at se over hegn og lignende, vil falde ind under bestemmelsen.

Til § 264 b.

Bestemmelsen, der er ny, rammer personer, der ikke som gerningsmænd eller medvirkende har nogen andel i den oprindelige privatlivskrænkelser, men som senere skaffer sig eller udnytter oplysninger, der er fremkommet ved overtrædelsen.

Med hensyn til behovet for en sådan bestemmelse henvises til bemærkningerne s. 54, hvor også forholdet til konkurrenceloven er behandlet.

Af den foreslåede formulering: »De i §§ 263, 264 og 264 a, indeholdte straffebestemmelser finder tilsvarende anvendelse . . .« følger, at den høje strafferamme på fængsel indtil 4 år, der i § 263, stk. 2, foreslås over

for industriel spionage, også vil komme til at gælde den, der f. eks. køber oplysninger, der er fremkommet ved spionagen.

Det fremgår af formuleringen: »skaffer sig *eller udnytter* oplysninger m. v.«, at bestemmelsen ikke alene er anvendelig over for den, der udfolder aktivitet for at få kendskab til resultatet af fredskrænkelsen, men også den, der blot gør brug af oplysninger, andre frit videregiver til ham, jfr. herved den ovenfor s. 26 omtalte dom i U 1937, s. 836 0.

Med udtrykket »oplysninger m. v.« sigtes til, at fredskrænkelsen ikke behøver at have resulteret i en egentlig oplysning, men at der f. eks. kan være tale om et fotografi optaget i strid med § 264 a, der nu udnyttes ved publicering i en avis.

Til § 264 c.

Bestemmelsen svarer til dels til de gældende regler i § 263, stk. 1, nr. 3-4, men har dog et bredere anvendelsesområde.

Med hensyn til de gældende reglers indhold og fortolkning henvises til s. 27.

Som nævnt ovenfor s. 53 har straffelovrådet fundet behov for ved siden af den gældende beskyttelse mod offentlig omtale eller billedgengivelse af private forhold at give mulighed for at ramme udbredelse af billeder taget under sådanne omstændigheder, at det på forhånd er klart, at en offentliggørelse vil virke overordentlig krænkende. Som det fremgår af det tidligere anførte, har straffelovrådet forudsat, at den foreslåede udvidelse af straffebestemmelsen fik et meget snævert anvendelsesområde. Man har markeret det snævre anvendelsesområde med ordene: »billeder af den pågældende under omstændigheder, der *åbenbart* kan forlanges unddraget offentligheden«.

Medens der i de gældende regler kræves »offentlig meddelelse« har man i udkastet udvidet bestemmelsen til at omfatte »den, der uberettiget *videregiver*«. Medens man naturligvis ikke kan straffe personer, der på legal måde kommer under vejr med andres personlige forhold eller - f. eks. i forbin-

delse med bekendtskab - i besiddelse af billeder af andre under rent private forhold, kan man opstille et værn imod, at sådanne oplysninger og billeder videregives til udenforstående med den risiko for videre udbredelse, der ligger heri. Uden for straffebestemmelsen vil fortsat falde den blotte *forevisning* af billeder for andre.

Om betydningen af det forbehold, der ligger i ordet »uberettiget«, kan henvises til bemærkningerne s. 58.

Udtrykket »meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold« skal ses i sammenhæng med ordet »uberettiget«, og der er ikke tilsigtet nogen realitetsændring i forhold til de gældende regler vedrørende »rent hjemlige forhold« og »andre privatlivet tilhørende forhold, som med rimelig grund kan forlanges unddraget offentligheden«.

Som anført ovenfor s. 31 og 36 er det tvivlsomt, om de gældende regler i § 263, stk. 1, nr. 3 og 4, omfatter krænkende meddelelser m. v. vedrørende afdøde personer, men stærke reale hensyn taler herfor. At der er praktisk behov for beskyttelsesregler, der bl. a. kan værne mod urimelig omtale af selvmord, viser den pressenævnsafgørelse, der er refereret i Juristen 1969, s. 437.

Under den drøftelse, som straffelovrådet som omtalt s. 7 har haft med advokatrådet om problemerne omkring sikring af privatlivets fred, har man fra advokatrådets side stærkt betonet behovet for klare regler vedrørende beskyttelsen over for omtale af afdøde personer.

Straffelovrådet er enig i, at der bør ske en afklaring af retstilstanden, derved at det udtrykkeligt fastsættes, at den nye bestemmelse i § 264 c - der som ovenfor nævnt er en udbygning af de gældende regler i 263, stk. 1, nr. 3 og 4, - også kan anvendes, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person. Man har overvejet, om man skulle formulere en selvstændig straffebestemmelse herom i lighed med den bestemmelse, der i § 274 findes vedrørende ærefornærmende udtalelser mod afdøde, jfr. ovenfor s. 36. Ved at formulere en selvstændig straffebe-

stemmeise også med hensyn til privatlivskrænkende meddelelser og billeder vedrørende afdøde, kunne man dels fastsætte en lavere strafferamme end den, der i øvrigt skal gælde, dels give en udtrykkelig regel om, i hvor lang tid efter dødsfaldet beskyttelsen skal virke, jfr. herom § 274, stk. 2. Man har imidlertid ikke fundet det rimeligt at fastsætte nogen speciel lav strafferamme, ligesom man ikke har fundet at burde fastsætte en bestemt tidsgrænse for beskyttelsen. Erfaringen har vist, at der netop ved omtalen af f. eks. omstændighederne ved selvmord kan forekomme særdeles grove privatlivskrænkelser, og det ville derfor virke ejendommeligt, om man specielt over for sådanne krænkelser gennem en lavere strafferamme gav udtryk for en mildere samfundsmæssig bedømmelse. Spørgsmålet om fastsættelse af en bestemt tidsgrænse for beskyttelsen på f. eks. 20 år må afgøres ud fra en afvejning af hensynet til på den ene side ikke at blotlægge afdødes private forhold og på den anden side den historiske ytringsfrihed. På samme måde, som man i § 274, stk. 2, har undladt at fastsætte nogen tidsbegrænsning for beskyttelsen mod bagvaskelse, må man lægge til grund, at der på privatlivsområdet kan forekomme forhold, der bør nyde en ubegrænset beskyttelse eller dog en beskyttelse, der rækker betydeligt længere end 20 år. Der tænkes herved på f. eks. billeder optaget i forbindelse med selvmord. Frem for at fastsætte bestemte tidsgrænser må det derfor foretrækkes at formulere beskyttel-

sesreglen således, at der ved afgørelsen af, om et forhold skal karakteriseres som strafbart, i det konkrete tilfælde åbnes mulighed for at tage hensyn til såvel den tid, der er forløbet, som den sammenhæng, i hvilken meddelelsen eller billedet fremdrages.

Dette er sket ved - gennem den udtrykkelige bestemmelse i § 264 c, sidste pkt. - at gøre den almindelige bestemmelse i § 264 c anvendelig også på meddelelser eller billeder vedrørende afdøde personer. Ved fortolkningen af udtrykkene »uberettiget« og »åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden« kan man tilgodese hensynet til den historiske ytringsfrihed.

Til § 264 d.

Bestemmelsen svarer ganske til den gældende bestemmelse om tavshedspligt i § 263, stk. 2. Straffelovrådet er opmærksom på, at der utvivlsomt er behov for en revision også af denne bestemmelse, men dette har nær tilknytning til fremkomsten af EDB-teknikken, og spørgsmålet behandles af et særligt udvalg vedrørende registrering, der i efteråret 1970 er nedsat af justitsministeriet.

Til § 275.

Ved denne bestemmelse undergives de foreslåede regler til beskyttelse af privatlivets fred betinget offentlig påtale. Om begrundelsen herfor henvises til bemærkningerne s. 56.

IX.

STRAFFELOVRÅDETS OVERVEJELSER OG FORSLAG OM EN UDVIDET BESKYTTELSE I FORM AF PRIVATRETTLIG ERSTATNING (GODTGØRELSE) FOR IKKE-ØKONOMISK SKADE

1. De gældende regler.

Efter gældende ret vil den, der har lidt en økonomisk skade, d.v.s. en skade der kan vurderes i penge efter en objektiv målestok som f. eks. en tings genanskaffelsesværdi, reparationsudgifter og lignende, kunne kræve sit tab godtgjort hos den, der efter dansk rets almindelige erstatningsregler kan holdes ansvarlig herfor, uden at dette kræver nogen særlig lovhjæmmel.

Derimod er det almindeligt antaget, at erstatning eller - som det ofte benævnes - »godtgørelse« for ikke-økonomiske skader, såsom fysiske og sjælelige lidelser og følelseskrænkelser (som f. eks. tort fremkaldt ved æreskrænkelser), der ved en retsstridig handling er påført den skadelidende, kun kan kræves, hvor der foreligger en særlig lovhjæmmel herfor. Et sådant lovgrundlag findes i ikrafttrædelsesloven til straffelovens § 15, men de i denne bestemmelse indeholdte regler afviger på flere vigtige punkter fra de regler, der gælder med hensyn til erstatning for økonomisk skade.

Foruden § 15, som er den generelle lovbestemmelse, findes der endvidere rundt om i særlovgivningen bestemmelser om godtgørelse for »lidelse, lyde og vansir« i anledning af fysiske legemsbeskadigelser samt visse andre bestemmelser, se herom nærmere i det følgende.

Ikrafttrædelsesloven til straffelovens § 15 findes i lovens 4. kap. om visse følger af retsstridige handlinger og har følgende affattelse:

»Stk. 1. Den, som efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for krænkelse af en andens legeme eller frihed, samt den, der findes skyldig i strafbar krænkelse af en andens person i øvrigt, hans fred eller ære, kan dømmes til, foruden at yde erstatning for økonomisk skade eller tab, at betale den forurettede godtgørelse for lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir samt for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.

Stk. 2. Den, som efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for en andens død, kan dømmes til at give den, som derved har mistet en forsørger, erstatning for det tab, han antages derigennem at lide, fastsat enten til en sum én gang for alle eller til et løbende underholdsbidrag, i sidste fald med eller uden sikkerhedsstillelse, samt godtgørelse for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.

Stk. 3. Krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade i henhold til foranstående bestemmelse falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et til denne indleveret anklageskrift eller stævning. Så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene, kan det ikke overdrages.«

Som det vil ses, giver lovreglen ikke nogen almindelig adgang til domstolene til at give godtgørelse for ikke-økonomisk skade, idet bestemmelsen opstiller særlige betingelser - både med hensyn til, hvilke retsgoder,

hvilke ansvarsgrundlag og hvilke skadelige følger - der må være opfyldt, for at der kan idømmes erstatningspligt.

De retsgoder, det drejer sig om, er kun de »personlige« - såsom legeme, frihed, fred, ære og navn.

Derimod vil der ikke efter § 15 kunne tilkendes godtgørelse ved i øvrigt erstatningspådragende, eventuelt endog straffbare indgreb i »upersonlige« goder, som f. eks. fast ejendom, løsøre, fordringer, kundekreds, varemærker eller andre forretningskendetegn etc. Affektionsinteressen i fast ejendom, ting eller dyr er således klart holdt udenfor godtgørelsespligten.

Hvad angår *ansvarsgrundlaget*, må bemærkes, at det med hensyn til legems- og frihedskrænkelser blot forlanges, at et af de sædvanlige erstatningsgrundlag foreligger, så som ansvar efter den almindelige skyldregel (»culpapreglen«), arbejdsgiverens ansvar for sine ansattes skadegørende handlinger i henhold til DL 3-19-2, motorkøretøjsansvaret i henhold til færdselslovens § 65, samt objektivt ansvar for jernbaner, fly, hunde, atomanlæg etc. Derimod kræves der ved de øvrige personskrænkelser en strafbar handling. Derved sker der en betydelig indskrænkning i området for godtgørelseskravene ved disse personskrænkelser.

Endelig kan der kun kræves godtgørelse for *bestemte ikke-økonomiske skader*, nemlig »lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir samt for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«. Da § 15 som nævnt kun gælder for personskrænkelser, omfatter opregningen dog praktisk talt alle skadelige følger inden for området.

Om fortolkningen af de enkelte skadeposter må henvises til speciallitteraturen. Her skal blot kort bemærkes følgende: »Lidelse« må antages at omfatte både fysisk lidelse, navnlig svie og smerte, og den sjælelige lidelse, som sorg og græmmelse. Også skamfølelsen ved kønsfrihedsforbrydelser må falde ind under udtrykket, men da godtgørelsen som regel her gives skønmæssigt sammen med godtgørelsen for tort og forstyrrelse af stilling og forhold, se f. eks.

U 1937. 1030 H, 1935. 315 H og 121 V, har dette næppe nogen selvstændig betydning. »Tort« er krænkelse af selv- og ærefølelsen, d. v. s. en persons opfattelse af eget værd og omdømme. Krænkelserformen kan være sigtelser og ringeagtstyringer (injuri), fredskrænkelser, f. eks. brud på brevhemmeligheden, offentlig meddelelse om privatlivet tilhørende forhold eller frihedskrænkelser, herunder kønsfrihedsforbrydelser. Ved »ulempe« tænkes navnlig på det fysiske besvær og ubehag ved invaliditet, medens »lyde« nærmest er det sjælelige ubehag eller mindreværdsfølelsen ved invaliditet. »Vansir« omfatter især følelsen af mindreværd over for omverdenen i anledning af skæmmende beskadigelse af legemsdele, så som ansigt og hænder. Den kan navnlig være af stor betydning for personer, hvis erhverv har tilknytning til deres udseende, så som skuespillere, musikere eller personer med kosmetiske erhverv - i slige tilfælde vil vansir ofte også medføre betydelig økonomisk skade. Hvad endelig angår vendingen »forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«, må dette efter § 15's opbygning sigte til ikke-økonomisk skade, som rammer en person i forhold til omverdenen, som f. eks. social deklassering. Bestemmelsen, som nærmest har karakter af et opsamlingsnet, har næppe nogen større selvstændig betydning, idet den praktisk talt altid citeres sammen med en eller flere af de andre opregnede skader.

Det samme gælder det tilsvarende udtryk i § 15, stk. 2, om forsørgertab, idet det normalt »slås sammen« med selve *det* økonomiske forsørgertab. Det må i øvrigt fremhæves, at bestemmelsen efter almindelig opfattelse ikke giver hjemmel for at tilkende godtgørelse for sorgen over den afdøde.

Medens § 15 er fakultativ, jfr. udtrykket »kan dømmes«, foreskriver en række særlige lovbestemmelser om legemsbeskadigelser, at der skal tilkendes erstatning for lidelse, lyde og vansir, jfr. f. eks. færdselslov § 65, stk. 4, jernbaneerstatningslov § 2, luftfartslov § 127, stk. 3, stærkstrømslov § 7. Denne forskel mellem § 15 og special-

lovene har dog ikke sat sig nævneværdigt spor i retspraksis. Man havde ellers tænkt sig, at domstolene under hensyn til kravenes *pønalfarvede karakter* i almindelighed ville have brugt den fakultative regel i § 15 til at graduere godtgørelsen efter skyldgraden og omstændighederne i øvrigt. Men dette er ikke sket ved kravene i anledning af fysiske personkrænkelser, som særlovgivningen alene vedrører.

Derimod er det pønale element kommet tydeligt frem ved de øvrige personkrænkelser, som er omfattet af § 15. Dette gælder således æresfornærmelser, hvor godtgørelsessummerne varierer meget efter tilfældenes beskaffenhed, se f. eks. U 1961. 372 H (25.000 kr.), 1959. 762 H (5.000 kr.), 1958. 1244 (10.000 kr.), 1953. 311 H (10.000 kr.), 1949. 25 H (3.000 kr.), 1948. 694 H (4.000 kr.), 1947. 606 H (500 kr.). Ved sædelighedsforbrydelser varierer beløbene derimod ikke meget, normalt gives ca. 500-1.000 kr. for forførelse, se 1937. 1030 H, 1935. 121, 315 H, og for voldtægt ca. 2.000 kr., jfr. 1955. 291 H, 1959. 759 H, 1963. 1038. Om brud på brevhemmeligheden, se 1937. 836 (ingen godtgørelse), om overtrædelse af rpl. § 1017, stk. 2, nr. 3, se 1955. 187 (500 kr.).

For så vidt godtgørelsespligten efter § 15 eller særlovgivningen blot er betinget af et erstatningsgrundlag, må de almindelige erstatningsretlige grundsætninger så som medvirken, »accept af risiko«, flere skadevoldere o.s.v. finde anvendelse. Lempelsesreglen i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, kan derimod ikke anvendes på godtgørelseskravet, da de forsikringer, den omfatter, er skadesforsikringer og derfor kun dækker den økonomiske skade eller tabet, jfr. lovens § 39. Har skadevolderen tegnet ansvarsforsikring, dækker denne også godtgørelseskravene ved fysiske legemsbeskadigelser (som svie og smerte, lyde og vansir). Derimod dækker en ansvarsforsikring ikke godtgørelseskrav i anledning af freds- og æreskrænkelser.

Godtgørelseskravene efter § 15 kan tilkendes, selv om krænkelsen ikke har med-

ført økonomisk skade. Om kravenes overgang til andre er der givet særlige regler i § 15, stk. 3.

Efter grundsætningen i DL 3-19-2 hæfter en arbejdsgiver (en principal) for de skadeforvoldelser hos trediemand, som hans ansatte har forvoldt ved ansvarspådragende handlinger eller undladelser under udførelsen af deres hverv for arbejdsgiveren. I det omfang, arbejdsgiveren har måttet udrede erstatning til skadelidte, har han som hovedregel regres mod den eller de ansatte, som er direkte ansvarlige for skadeforvoldelsen. Anvendelse af ansvarsreglen i 3-19-2 forudsætter et over/underordningsforhold: et principalforhold. Der hæftes således ikke for selvstændige medhjælpere, som ikke er underkastet direkte direktiv fra arbejdsgiveren vedrørende arbejdets udførelse. Betingelsen fortolkes i nutidens retspraksis relativt liberalt.

Reglen i 3-19—2 er med sikkerhed anvendelig på de godtgørelseskrav, som alene er afhængig af, at dansk rets almindelige erstatningsregler er opfyldt, hvilket efter § 15 gælder med hensyn til legems- og frihedskrænkelser samt ved tab af forsørger.

Derimod er det omtvisteligt, hvorvidt 3-19-2 også kan finde anvendelse på de godtgørelseskrav, som er betinget af en strafbar krænkelse, altså freds- og æreskrænkelser. Nogen domsafgørelse efter ikrafttrædelseslovens § 15 ses ikke at foreligge. Spørgsmålet kunne have været rejst i den nedennævnte dom fra U 1969. 233, men blev det ikke. At 3-19-2 kan anvendes, antages af Ussing: Erstatningsret s. 207 og Popp-Madsen: Bod s. 296, 210-11 og 300 (der blot forlanger, at strafbarheden er fastslået i en (eventuel civil) sag mod den direkte skadevolder), og med legislative betragtninger s. 296-98. A. Vinding Kruse: Erstatningsretten I s. 273 anvender 3-19-2 på »krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade i medfør af ikrafttrædelseslovens § 15 om legemskrænkelser, frihedsberøvelse eller tab af forsørger«, men nævner ikke freds- og æreskrænkelser. Stig Jørgensen ses ikke at have taget stilling til problemet i sin

Erstatningsret, medens Gomard i Juristen 1960 s. 568 udtaler, at ansvaret alene påhviler gerningsmanden.

Ved freds- og æreskrænkelser er det som nævnt en forudsætning for anvendelse af ikrafttrædelseslovens § 15, at der er begået en strafbar handling. Man kunne herfra drage den slutning, at godtgørelseskrav ikke kan gøres gældende mod en arbejdsgiver, der ikke selv er strafansvarlige. Det må imidlertid antages, at bestemmelsens affattelse tager sigte på normalt tilfælde, hvor der er sammenfald mellem den strafansvarlige og den, mod hvem bodsbestemmelsen gøres gældende. Spørgsmålet om, hvorvidt principalansvaret omfatter også godtgørelseskrav, må herefter afgøres ud fra de synspunkter, der i øvrigt anlægges ved fortolkningen af 3-19-2. De reale hensyn, som almindeligt antages at ligge til grund for 3-19-2, så som præventionsmæssige, bevismæssige, risikomæssige og betalingsmæssige hensyn, gør sig gældende med samme eller måske med øget styrke her som i de sædvanlige arbejdsgiver-tilfælde. Hertil kommer, at det ofte vil være vanskeligt at dokumentere det økonomiske tab ved disse krænkelser, hvorfor der er et betydeligt behov for at sikre den krænkede godtgørelse for den ikke-økonomiske skade.

Der er vel således gode grunde til at antage, at domstolene vil anvende 3-19-2 i disse tilfælde, men ved en revision af § 15 bør man dog under hensyn til den anførte tvivl foretrække, at spørgsmålet bringes på det rene.

Rundt om i lovgivningen findes der flere andre særbestemmelser om godtgørelseskrav for ikke-økonomisk skade, som til dels falder uden for § 15's rammer. Som vigtigere eksempler kan nævnes ophavsretslov § 56 og fotografilov § 18, hvis betingelser er identiske og forudsætter strafbar krænkelse af ophavsretten, og ægteskabslovens §§ 26 og 27: »en godtgørelse, der fastsættes under hensyn til begge parter økonomiske kår og de øvrige omstændigheder«. Endvidere kan nævnes retsplejelovens § 641 (erstatning for tort ved ulovlig arrest i gods eller eventuelt på person for fordringer), §§ 1018 a og b

(erstatning for »formueskade, lidelse og tort« i anledning af anholdelse, varetægtsfængsel eller udståelse af straf, som er sket med urette). I andre tilfælde af uretmæssig administrativ frihedsberøvelse af sindssyge eller åndssvage, har domstolene ofte pålagt erstatningspligt, selv om der ikke har været udtrykkelig hjemmel hertil i den herhen hørende lovgivning (jfr. også forudsætningsvis retsplejelovens § 469, stk. 6).

Litteratur om ikrafttrædelseslovens § 15.

Oluf H. Krabbe, Kommentar til borgerlig straffelov under medvirken af Carl Rasting (2. udg. 1935) s. 598-600, C. Popp-Madsen, Bod (1933) s. 205-14, UfR 1933 B s. 224 ff, Henry Ussing, Erstatningsret (1937) s. 138 ff, 205 ff, UfR 1933 B s. 237, Stephan Hurwitz, Den danske kriminalret, Almindelig del (1950) s. 40 f, Speciel del (1955) s. 296 ff om den enkeltes fredsret, Carl Rasting, Presseretten (1951), s. 112 ff, A. Vinding Kruse, Erstatningsretten II del (2. udgave 1969) s. 437 ff, Stig Jørgensen, Erstatning for personskade og tab af forsørger (2. udgave 1963) s. 31 ff (om legemskrænkelser - svie og smerte).

// Spørgsmål om lovændring.

Allerede de ovenfor i kap. VIII onførte forslag til en udvidet strafferetlig beskyttelse af privatlivet mod fredskrænkelser vil uden ændring af den gældende bestemmelse i ikrafttrædelseslovens § 15 medføre en udvidelse også af retten til at kræve godtgørelse af skadevolderen som en privatretlig oprejsning for den krænkede.

Man må imidlertid rejse det spørgsmål, om den nugældende ordning - selv efter gennemførelsen af den nævnte udvidelse - giver de skadelidte et tilstrækkeligt privatretligt værn. Det må navnlig fremhæves som en ulempe i den gældende ordning set i forhold til de krænkede personer, at betingelsen for, at de kan få oprejsning ved retsstridige freds- eller æreskrænkelser, er, at det bliver statueret, at den pågældende krænkelse er strafbar. Skal godtgørelseskravet udføre en mission som et rent privatret-

ligt oprejsningsmiddel, er det i sig selv uheldigt, at det er knyttet til en strafbarhedsbetingelse, idet dette rent processuelt medfører, at den krænkede for at få en privatretlig oprejsning tvinges til at godtgøre, at skadevolderen har gjort sig skyldig i et strafbart forhold. Hertil kommer yderligere den realitet, at den skadelidende kun vil kunne få oprejsning, såfremt krænkelsen falder indenfor de egentlige strafbare krænkelse i straffelovens regler om freds- og æreskrænkelser. Det må også fremhæves, at det i sig selv vil føles som en anomali, at medens godtgørelseskravet for fysisk legemsbeskadigelse samt frihedskrænkelser ikke er knyttet til nogen strafbarhedsbetingelse, men alene til det forhold, at dansk rets almindelige erstatningsregler er opfyldt, kræves det ved de øvrige personkrænkelser, at der har foreligget en strafbar krænkelse.

Det må i denne forbindelse understreges, at dersom man betinger godtgørelseskravet af, at der foreligger et strafbart forhold, vil det være udelukket at inddrage sådanne fredskrænkelser, som man i og for sig synes fortjener en privatretlig reaktion, men hvor man har vejet tilbage for også at sanktionere det ved en straffebestemmelse. Selv efter det foran anførte forslag til en udvidelse af beskyttelsen af privatlivets fred, vil der derfor være tilfælde, som vil kunne føles stærkt krænkende for den pågældende, men hvor man fra straffelovrådets side har fundet det betænkeligt at inddrage forholdet under det egentlige strafbares område, f. eks. uagtsomme freds- og æreskrænkelser. Det vil her være formålstjenligt at give domstolene en udtrykkelig hjemmel til på et rent privatretligt grundlag at udvide beskyttelsen for privatlivets fred udover det strafferetliges område. Dette vil også være en fordel i de tilfælde, hvor der er stærk formodning om forsætlig krænkelse, men hvor dette ikke kan bevises tilstrækkeligt.

Det må også fremhæves, at man gennem en frigørelse af godtgørelseskravet fra kravet om strafbarhed får mulighed for at vise større tilbageholdenhed med udvidelsen af det strafbare område. På grund af de særlige

negative sider, der er forbundet med de strafferetlige sanktioner, må det betegnes som en heldig løsning, at den samfundsmæssige reaktion over for visse handlinger, der findes at måtte modvirkes, således kan indskrænkes til at åbne mulighed for privatretlige følger, jfr. herved ovenfor s. 49.

Den ovenfor side 42 omtalte sag i U 1969. 233 om en TV-udsendelse af en prostituerets færden kan tjene som en illustration af den udvidelse af den privatretlige beskyttelse, som der efter det anførte kan være grund til at indføre. Ved dommen blev det antaget, at udsendelsen havde været en retsstridig krænkelse af sagsøgerindens privatliv, men da krænkelsen ikke kunne anses for strafbar (forsætlig), kunne der ikke pålægges Danmarks Radio nogen erstatningspligt i henhold til § 15. Ændrer man imidlertid § 15 som her foreslået, kan der pålægges erstatningspligt, blot den retsstridige krænkelse kan anses for uagtsomt forvoldt, hvilket antagelig ville være blevet statueret i den pågældende sag.

Det forhold, at man opgiver kravet om strafbarhed, betyder ikke alene, at uagtsomme handlinger vil kunne medføre godtgørelsespligt. Ændringen indebærer også, at handlinger, der ikke er omfattet af nogen straffebestemmelses gerningsbeskrivelse, ud fra en friere domstolsvurdering kan karakteriseres som retsstridige freds- eller æreskrænkelser og dermed begrunde et godtgørelseskrav. Som et eksempel, der belyser denne situation, kan nævnes dommen i U 1944. 608. I denne sag havde en gift kvinde, fru A, truffet aftale med bogtrykker B om at lade sig fotografere nøgen af fotograf F, idet billederne skulle bruges i en reklame for julelys, hvor indstævnte skulle optræde som alf og have tylsgevandter på, der senere skulle retoucheres på billederne. Da B senere skulle udgive et værk indeholdende digte, der illustreredes med nøgne kvindeskikkelser, henvendte han sig til F og fik af ham til brug herved udleveret fotografierne, som han brugte i værket. Fru A havde for fotografierne fået 50 kr. i honorar og forbeholdt sig, at de ikke benyttedes

på anden måde end aftalt. Ved Ø.L.D. af 24. februar 1944 statueredes det, at B og F ved den nævnte benyttelse havde gjort sig skyldig i en retsstridig krænkelse af fru A, og at de har solidarisk ansvarlige herfor. I dommen vedrørende B hedder det:

»Derimod finder retten ikke, at der i det foreliggende tilfælde er tilstrækkelig hjemmel til at tillægge indstævnte (fru A) erstatning for tort, jfr. ikrafttrædelseslovens § 15, og der vil herefter kun kunne tillægges indstævnte erstatning for det tab, som hun må antages at have lidt som følge af den retsstridige krænkelse. Appellanten (B) har erkendt, at der i tilfælde af benyttelse af tidligere optagne model- og prøvebilleder kan blive tale om fornyet honorar og har ved sin undladelse af at indhente indstævntes samtykke afskåret sig fra at være medbestemmende ved fastsættelsen af et sådant honorar. På den anden side findes det af indstævnte under sagen forlangte honorar på 1.000 kr. åbenbart urimeligt. Den erstatning, indstævnte har krav på, finder retten herefter under hensyn til samtlige foreliggende omstændigheder passende at kunne ansætte til 300 kr.«

Som en anden grund til at ophæve strafbarhedsbetingelsen for godtgørelseskravene må nævnes følgende: Skadelidende vil ofte i tilfælde af uagtsomme freds- og æreskrænkelser i henhold til de almindelige erstatningsregler have krav på erstatning for den økonomiske skade, men i mangfoldige tilfælde netop på det her omhandlede område vil den økonomiske skade enten være ringe eller i hvert fald vanskelig at bevise. I sådanne tilfælde mister den almindelige erstatningsregel sin betydning som et værn for de skadelidende, og det vil derfor være af betydning, at domstolene her får hjemmel til at pålægge et rundeligt beløb som godtgørelse for den ikke-økonomiske skade.

Endelig ønsker straffelovrådet at fremhæve, at den her foreslåede fremgangsmåde til at udbygge og forøge beskyttelsen af privatlivets fred ved hjælp af privatretlige sanktioner i form af godtgørelseskrav, er i

god overensstemmelse med tendenserne i den moderne retsudvikling inden for de vestlige retssamfund, hvor man i de senere år, navnlig i Vesttyskland, U.S.A. og Frankrig har arbejdet med et almindeligt princip om en civilretlig beskyttelse af personligheden. I denne forbindelse må det også fremhæves, at man i Norge, hvor man ellers hidtil har været temmelig tilbageholdende med at indrømme godtgørelseskrav for ikke-økonomisk skade, i 1958 indførte hjemmel til at idømme godtgørelsespligt efter billighed i tilfælde af æreskrænkelser og krænkelse af privatlivets fred, selv om der kun foreligger uagtsomhed fra skadevolderens side, og uden at der stilles krav om, at krænkelsen skal være strafbar. I øvrigt henvises til bilag 3 om udviklingen i fremmed ret.

Tiltrædes disse synspunkter, må det herefter drøftes, hvor langt et sådant privatretligt værn bør udtrækkes. Efter straffelovrådets opfattelse vil det ikke være rigtigt at give hjemmel til godtgørelseskrav for ikke-økonomisk skade for alle personkrænkelser, blot dansk rets almindelige erstatningsregler er opfyldt. Efter dansk rets almindelige erstatningsregler vil personer i visse tilfælde kunne gøres ansvarlige på et rent objektivt grundlag, altså pålægges et ansvar, som ikke er knyttet til forsæt eller uagtsomhed hos den pågældende. For så vidt det drejer sig om egentlige legemsbeskædigelser samt frihedsberøvelse, vil en sådan ordning, som jo allerede indeholdes i den nugældende § 15, være naturlig. Men når det drejer sig om de øvrige personkrænkelser, vil en sådan ordning næppe være rimelig. Efter straffelovrådets opfattelse bør man derfor samtidig med, at man frafalder strafbarhedsbetingelsen, dog i disse tilfælde betinge godtgørelseskravet af, at skadevolderen selv har handlet forsætligt eller uagtsomt, jfr. herved også den anførte lovændring i Norge. Hermed er det imidlertid ikke hensigten at udelukke anvendelsen af DL 3-19-2 om arbejdsgiverens ansvar for sine ansattes skadegørende handlinger. Tværtimod skulle opgivelsen af strafbarhedsbetingelsen fjerne den mulige formelle hindring

for anvendelsen. Det må herved erindres, at arbejdsgiveransvaret ikke er nogen »ren« objektiv erstatningsregel, idet den forudsætter uagtsomhed hos den ansatte skadevolder.

Der vil muligvis kunne anføres betænkelighed ved også at inddrage uagtsomme freds- og æreskrænkelser under godtgørelsesreglen. Det må imidlertid fremhæves, at kravet her såvel som ved de øvrige personkrænkelser kun bør kunne indrømmes, dersom krænkelsen kan stemples som »retsstridig«. Hvad der nærmere ligger i denne betingelse, kan ikke angives i nogen generel formel, men vil kræve en nærmere afvejelse af domstolene i de enkelte tilfælde.

Ved fortolkningen må retsstridighedsbetingelsen ses i sammenhæng med, at der skal foreligge en »krænkelse«. Der ligger i dette sidste udtryk et krav om et vist grovere forhold. Ikke en hvilken som helst gene vil kunne opfattes som en krænkelse. Småchikanerier, drillerier og lignende vil således falde udenfor. Den selvstændige betydning af retsstridighedsbetingelsen vil herefter ligge i, at der åbnes mulighed for domstolene til at foretage vurdering af, om en i øvrigt krænkende handling i det enkelte tilfælde vil kunne anerkendes som retsmæssig, f. eks. under hensyn til offentlighedens interesse i en fri nyhedsformidling og meningstilkendegivelse, rimelig kritik af uheldige eller anstødelige forhold etc. Opgaven med at foretage en sådan grænsedragning afviger ikke principielt fra afvejninger, som domstolene på mange andre områder må udføre.

Straffelovrådet nærer derfor ingen betænkeligheder ved at anbefale indførelsen af en generel hjemmel for domstolene til at ikende godtgørelseskrav ved uagtsomme, retsstridige personkrænkelser, hvadenten det drejer sig om freds- eller æreskrænkelser. Der kan herved også henvises til fremstillingen i straffelovrådets betænkning (nr. 487, 1968) om ansvaret for radio- og fjernsynsudsendelser, især s. 26 ff.

Lignende tanker var fremme i forbindelse med straffelovændringen i 1939, og der blev også dengang fremsat forslag til ændring af

ikrafttrædelseslovens § 15. Disse forslag til ændring af § 15 var imidlertid i en retning mere videregående end det, som straffelovrådet i henhold til de ovenfor fremførte synspunkter mener at kunne gå ind for, idet det foruden en udvidelse af de rent civilretlige godtgørelseskrav tillige tilsigtede indførelsen af et stærkt pønalt præget bodsinstitut for retskrænkelser forvoldt ved »utilbørlige handlinger, der var udtryk for skadelyst eller grov hensynsløshed hos skadevolderen«.

Da det godtgørelseskrav, som allerede er indført i ikrafttrædelseslovens § 15, i sig selv rummer pønale elementer, finder straffelovrådet ikke, at der er noget større behov for en yderligere overbygning af disse regler med et egentligt bodsinstitut. Den rigtige tanke i bodsinstituttet vil efter straffelovrådets opfattelse meget vel kunne tilgodeses ved domstolenes administration af godtgørelsesreglerne i den foreslåede udvidede form. Men for at understrege dette foreslår straffelovrådet, at man til § 15 giver en tilføjelse, som fremhæver de pønale elementer i godtgørelseskravet for derigennem at give domstolene et særligt incitament til at tage hensyn til disse elementer ved kravets udmåling.

Som tidligere bemærket er § 15 i dens nugældende formulering kun fakultativ, idet det er overladt til domstolene at skønne over, om et godtgørelseskrav bør indrømmes i det enkelte tilfælde, jfr. udtrykket »kan dømmes til« i stk. 1. Denne forsigtighed i formuleringen skyldtes foruden hensynet til det pønale element, jfr. ovf. under I, navnlig, at man i 1930, hvor man ved gennemførelsen af straffeloven gav § 15 dens nuværende formulering, havde en vis ængstelse for, at den udvidede bestemmelse i forhold til den hidtidige retstilstand kunne medføre misbrug af erstatningsinstituttet således, at kværlantiske personer skulle få held til at gennemføre urimelige godtgørelseskrav. Erfaringerne fra den forløbne tid med hensyn til praktiseringen af § 15 har imidlertid efter straffelovrådets mening ikke givet holdpunkter for denne frygt, og man vil derfor

foreslå, at bestemmelsen gøres til en almindelig regel.

Reglerne om overførelse af godtgørelseskrav i § 15, stk. 3, er der efter straffelovrådets opfattelse næppe større grund til at ændre. At et godtgørelseskrav ikke bør kunne overdrages, f. eks. ved salg, forinden dets størrelse er anerkendt eller fastslået af domstolene, er begrundet i, at en modsat regel kunne indbyde til misbrug, se hertil H. Ussing, Obligationsretten, Alm. del (4. udg.) s. 225 f, A. Vinding Kruse, Erstatningsretten II del, s. 515 ff. I det omfang kravet ikke kan overdrages, kan det efter almindelig opfattelse heller ikke gøres til genstand for kreditorforfølgning. Også denne regel må anses for velbegrundet. Den burde muligvis endda udvides til et totalforbud mod kreditorforfølgning i disse krav.

Derimod kan det diskuteres, om arvereglen vedrørende godtgørelseskravene i § 15, stk. 3, har truffet det rette. Det er formentlig klart, at de ikke bør kunne arves, medmindre skadelidte selv har rejst dem inden retligt eller fået dem anerkendt inden sin død, således som § 15, stk. 3, foreskriver, idet det, som motiverne fremhæver, må være den forurettede og ham alene, der bør være herre over, om kravet skal rejses. Spørgsmålet er imidlertid om det ikke yderligere burde være en betingelse, at kravet er fastslået ved dom, jfr. Popp-Madsen, Bod s. 330 f, jfr. også ændringsforslaget til § 15 fra 1939 (se U 1939 B 93 f, 293 f, 325 f), idet en blot videreførelse af processen til doms vedrørende størrelsen af godtgørelsen for lidelse, tort, lyde og vansir, efter at den forurettede er død, kan virke stødende. Dette vil navnlig kunne siges om godtgørelse for lyde og vansir. Drejer det sig derimod om torterstatning i anledning af freds- eller æreskrænkelser, taler det pønale element stærkere for opretholdelsen af § 15's ordning.

I særlige tilfælde kunne der endog synes at være grund til at udvide reglen. Der tænkes særlig på de tilfælde, hvor en persons selvmord meddeles i pressen på en sådan måde, at læserne må få det indtryk, at selvmordet skyldes angst for økonomisk sam-

menbrud eller strafferetlig tiltale. Viser det sig, at sådanne antydede eller direkte udtalte beskyldninger er grundløse, kunne det synes rimeligt at give arvingerne en udvidet adgang til at rejse godtgørelseskrav, idet den umiddelbart krænkede selv er afskåret fra at rejse sag. Når straffelovrådet imidlertid ikke vil stille forslag om indførelse af en sådan særregel, skyldes det følgende grunde: Afdødes familie vil for det første kunne påtale forholdet efter den foreslåede nye regel i straffelovens § 264 c, jfr. retsplejelovens § 719, stk. 2. Endvidere vil afdødes nærmeste familie utvivlsomt i en del tilfælde kunne betragte forholdet også som en selvstændig krænkelse af deres eget privatliv og dermed som umiddelbart krænkede være kompetente til at rejse sag efter de foreslåede skærpede regler i straffeloven og ikrafttrædelseslovens § 15. Dertil kommer yderligere, at den familiekreds, som vil kunne føle sig krænkede på afdødes vegne, ikke nødvendigvis vil være identisk med afdødes legale arvinger, jfr. herved også at den nævnte bestemmelse i retsplejeloven angiver personkredsen som »afdødes ægtefælle, forældre, børn eller søskende«. Det er herefter straffelovrådets opfattelse, at den nugældende bestemmelse i § 15, stk. 3, har ramt det rigtige balancepunkt, og man finder derfor ingen anledning til at stille noget ændringsforslag til denne bestemmelse.

Det kan i øvrigt oplyses, at der i de nordiske erstatningsretskommissioner for tiden pågår forhandlinger vedrørende det privatretlige erstatningsansvar for personskader og tab af forsørger. Disse forhandlinger vil antagelig slutte med, at der stilles forslag om yderligere ændringer i § 15, men efter hvad der foreligger oplyst for straffelovrådet, skulle disse ændringsforslag ikke medføre modifikationer i de ændringsforslag, som straffelovrådet er gået ind for i det foregående.

Litteraturhenvvisninger vedrørende forslagene til ændring af § 15.

Henry Ussing, U 1939 B. 1939 B. 93-100, A. Drachmann Bentzon, smstds. s. 113-22,

Oluf H. Krabbe, smstds. s. 293-301, C. Popp-Madsen, smstds. s. 325-32, A. Vinding Kruse, Erstatningsretten I, s. 195 ff m. yderligere henv.

///. Lovudkast.

På baggrund af de anførte betragtninger skal straffelovrådet foreslå, at ikrafttrædelseslovens § 15 gives følgende affattelse:

Stk. 1. Den, som er ansvarlig for krænkelse af en andens legeme eller frihed efter dansk rets erstatningsregler eller for forsætlig eller uagtsom retsstridig krænkelse af en andens fred, ære eller person i øvrigt, er pligtig til, foruden at yde erstatning for økonomisk skade eller tab, at betale den forurettede en godtgørelse for lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir samt for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.

Stk. 2. Godtgørelsens størrelse fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 3. Identisk med nugældende stk. 2.

Stk. 4. Identisk med nugældende stk. 3.

Bemærkninger til lovudkastet.

Ad stk. 1.

Med henblik på at skabe et udvidet og dermed mere tidssvarende værn for personligheden og privatlivets fred foreslås betingelsen i den nugældende § 15 om, at personkrænkelser - bortset fra fysiske legemskrænkelser og frihedskrænkelser - kun kan danne basis for et godtgørelseskrav, dersom krænkelsen har været strafbar, ophævet. Derimod stilles der krav om, at krænkelsen skal have været retsstridig, og at skadevolderen har handlet forsætligt eller uagtsomt. Vedrørende den nærmere begrundelse herfor henvises til bemærkningerne i det foregående. Som det vil ses af formuleringen, er bestemmelsen gjort obligatorisk i modsætning til den nugældende fakultative formulering: »kan dømmes til«.

I hvilke tilfælde, retskrænkelsen kan stemples som retsstridig, kan, som allerede

tidligere anført, ikke besvares ved en almindelig regel, men det må overlades til domstolenes vurdering i de enkelte tilfældegrupper.

Som følge af, at strafbarhedsbetingelsen er erstattet af en henvisning til retsstridighed og uagtsomhed, skulle der som tidligere anført ikke være nogen formel hindring for at anvende reglen i DL 3-19-2 om arbejdsgiverens ansvar for sine ansattes retsstridige krænkelse af en andens person, forudsat af 3-19-2's betingelser for principalansvaret i øvrigt er tilstede, hvilket bør henskydes til domstolenes afgørelser i det enkelte tilfælde. Derimod må formuleringen af bestemmelsen forhindre, at domstolene pålægger et rent objektivt ansvar for disse personkrænkelser, jfr. herved at det er en betingelse, at den direkte skadevolder har handlet forsætligt eller uagtsomt.

At man således har udelukket tilkendelse af godtgørelse i tilfælde, hvor der på grundlag af en særlig regel om objektivt erstatningsansvar ville være mulighed for at kræve erstatning for økonomiske tab af hændelige uheld, har meget ringe praktisk betydning. Der kan næppe tænkes tilfælde, hvor handlinger, der efter de i dag gældende regler kan medføre et objektivt erstatningsansvar, samtidig vil kunne medføre krænkelse af en andens fred eller ære. Det ville derfor ikke have betydet nogen praktisk forskel, hvis man ved de her omhandlede krænkelse af en andens »fred, ære eller person i øvrigt« havde betinget godtgørelsespligten af, at den pågældende efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for krænkelsen, i stedet for som i udkastet at udforme betingelsen på den måde, at der skal foreligge en forsætlig eller uagtsom retsstridig krænkelse. Når man alligevel har valgt den sidstnævnte formulering, skyldes det dels, at man har fundet det rigtigst i selve lovteksten at pege på, at godtgørelse forudsætter skyld hos den, der har foretaget krænkelsen af den andens fred etc., dels at man ikke på forhånd kan udelukke den mulighed, at der senere over for visse handlinger, der også kan medføre nogle af de her omhandlede former for krænkelse, bliver indført et objektivt erstatningsansvar.

Hvad derimod angår legemskrænkelser og frihedskrænkelser er henvisningen til dansk rets almindelige erstatningsregler bibeholdt uden tilføjelse af særlige betingelser, hvilket betyder, at en skadevolder ligesom efter den nuværende retstilstand vil kunne gøres ansvarlig også efter objektive ansvarsregler, som ikke er betinget af forsætlig eller uagtsom adfærd (skyld) fra skadevolderens side. Som eksempler kan nævnes erstatningsansvaret efter jernbaneerstatningsloven (nr. 117 af 11. marts 1921), luftsfartsloven (nr. 252 af 10. juni 1960), atomanlægsloven (nr. 170 af 16. maj 1962) og hundeloven (lovbekg. nr. 232 af 23. juni 1962) samt de tilfælde, hvor domstolene uden lovhjemmel har pålagt et objektivt ansvar.

Endelig bemærkes det, at da bestemmelsen også i den nu foreslåede form alene taler om personkrænkelser, vil den ligesom den nugældende bestemmelse ikke omfatte krænkelse af affektionsinteressen i ting, dyr eller fast ejendom. Der kan ganske vist tænkes tilfælde, hvor et godtgørelseskrav for krænkelse af affektionsinteressen kunne føles påkrævet, f. eks. ved chikane, ødelæggelse eller hærværk, men under hensyn til vanskelighederne ved at praktisere et sådant godtgørelseskrav - f. eks. med hensyn til at fastslå tilstedeværelsen af en påstået affektionsinteresse - og til at kravet næppe ville få synderlig præventiv effekt, har straffelovrådet ikke anset det for formålstjenligt at stille forslag herom.

Ad stk. 2.

Som tidligere anført har domstolene ved praktiseringen af den nugældende § 15 i adskillige tilfælde lagt vægt på det pønale element i godtgørelseskravet. Det er navnlig sket ved æreskrænkelser. Men som ligeledes anført finder straffelovrådet det hensigtsmæssigt ved en nyformulering af § 15 udtrykkelig at fremhæve det pønale element, som ofte gør sig gældende ved idømmelse af et godtgørelseskrav — ikke mindst ved fredskrænkelser. Dette vil der for øvrigt være særlig grund til at fremhæve, når man ophæver strafbarhedsbetingelsen.

Som det fremgår af formuleringen, skal fastsættelsen af godtgørelsens størrelse ske under hensyn til »krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt«. Under udtrykket »krænkelsens grovhed« kan der ikke alene tages hensyn til krænkelsens objektive omfang, men også til hvilken person, den rammer, f. eks. om det er en i offentligheden kendt person. Ved udtrykket »handlingens beskaffenhed« er der navnlig tænkt på skyldgraden og måden, hvorpå krænkelsen er sket. Under »omstændighederne i øvrigt« kan der tages hensyn til andre momenter, f. eks. i skærpende retning, om krænkelsen er sket for vindings skyld, eller som formildende omstændighed, at krænkelsen er foretaget i en omend fejlagtig - overbevisning om, at krænkelsen er tilladelig, fordi den kan tjene offentlige interesser. Endvidere vil man kunne tage hensyn til parternes økonomiske forhold.

Det må erindres, at godtgørelseskravene i § 15 ikke altid er af pønalt karakter, idet der også kan indrømmes godtgørelseskrav for almindelige erstatningspådragende legems- og frihedskrænkelser, og der vil som følge heraf være tilfælde, hvor der intet er at bebrejde den ansvarlige, f. eks. i de tilfælde, hvor en arbejdsgiver uden nogen form for medskyld bliver gjort ansvarlig for sine ansattes skadevoldende handlinger i henhold til DL 3-19-2, eller hvor der andetsteds i lovgivningen er indført et objektivt ansvar for legemsbeskadigelser og frihedskrænkelser. Det samme kan tænkes, hvor en arbejdsgiver bliver gjort ansvarlig for sine ansattes forsætlige eller uagtsomme freds-, æres- og personkrænkelser. I sådanne tilfælde vil der altså i godtgørelseskravets udmåling ikke indgå noget pønalt element, og udmålingen af kravets størrelse må alene ske på basis af skadens (den ikke-økonomiske) omfang.

I øvrigt erindres der om bemærkningerne ovenfor s. 69 om godtgørelseskravenes betydning som privatretligt værn i de tilfælde, hvor den almindelige erstatningsregel vedrørende erstatning for økonomiske skader ikke giver de skadelidende tilstrækkelig be-

skyttelse. Det må for øvrigt i denne forbindelse bemærkes, at størrelsen af det økonomiske tab ikke bør tillægges nogen væsentlig betydning ved udmålingen af godtgørelseskravet for den ikke-økonomiske skade, så som lidelsen, torten etc. En æreskrænkelser kan f. eks. være uden effekt på den krænkede økonomi, men ikke desto mindre af en så grov karakter, at den fortjener en al-

vorlig sanktion i henseende til pålæggelse af et betydeligt godtgørelseskrav.

Ad stk. 3 og 4.

Straffelovrådet foreslår som tidligere anført ingen ændringer i disse bestemmelser, men det er muligt, at der fra de nordiske erstatningsretskommissioner vil fremkomme ændringsforslag.

X.

SAMMENFATTENDE BEMÆRKNINGER

Straffelovrådet har i denne betænkning behandlet spørgsmål vedrørende en udvidet beskyttelse af privatlivets fred. Det har været rådets opgave at overveje såvel straffebestemmelser som de muligheder, der ligger i en udbygning af de erstatningsretlige regler.

Som der nærmere er redegjort for i indledningen s. 7, har man i et vist omfang måttet begrænse emnet. En række problemer, der i og for sig har sammenhæng med spørgsmålet om beskyttelsen af den enkelte privatliv og personlighedens integritet, behandles allerede af andre organer (EDB-registrering og andre former for registrering, anvendelsen af båndoptagelser som bevismiddel og straffeprocessuelle spørgsmål). Straffelovrådet har derfor kunnet koncentrere sig om de tilfælde, hvor fremkomsten af det såkaldte spionudstyr giver private - eventuelt pressen - nye muligheder for på utilbørlig måde at blotlægge andre borgeres private forhold.

I betænkningens *kapitel I* har man opsummeret de senere års faglige og politiske debat af problemet.

Kapitel II indeholder en kort teknisk beskrivelse af det såkaldte spionudstyr, og man gengiver nogle sagkyndiges opfattelser med hensyn til mulighederne for at hindre udbredelse (import, salg o.s.v.) af dette udstyr.

Kapitel III indeholder oplysninger om de regler, der gælder i en række andre lande. En bredere fremstilling af udviklingstenden- sen i fremmed ret findes i en oversigt udarbejdet af professor, dr.jur. A. Vinding Kruse, der er optaget som bilag 3 til betænkningen.

De gældende straffebestemmelser (vedrørende brevhemmeligheden, husfreden o.s.v.) gennemgås i *kapitel IV*. Udover en gen-

givelse af de gældende bestemmelser og deres forhistorie har man givet en nærmere indholdsmæssig fortolkning. Man har herved fremdraget en lang række punkter, hvor en ajourføring af formuleringen vil være hensigtsmæssig.

Fotografilovgivningen behandles i *kapitel V*, og der redegøres for baggrunden for, at den danske lov om retten til fotografiske billeder - i modsætning til den tilsvarende norske lov - ikke indeholder en regel, der som udgangspunkt forbyder udbredelsen af billeder af andre personer. Straffelovrådet foreslår ikke en regel om retten til eget billede indført i den danske fotografilov, idet man finder det mere hensigtsmæssigt at regulere fotografering i sammenhæng med andre spørgsmål om privatlivets fred.

Der antages i dansk ret udover de specielle lovbestemmelser at gælde en almindelig ulovfæstet regel om beskyttelsen af privatlivets fred og personlighedens integritet. En nærmere redegørelse herfor findes i *kapitel VI*. Det fremhæves, at svagheden ved det gældende system er de ringe reaktionsmuligheder, der eksisterer i tilfælde, hvor domstolene ud fra den almindelige retsgrund- sætning karakteriserer en bestemt handling som retsstridig. Man kan hindre, at handlingen fortsættes, men i de tilfælde, hvor krænkelsen allerede er sket, har den krænkede typisk ingen mulighed for at opnå en økonomisk godtgørelse. Dette kapitel skal ses i sammenhæng med *kapitel IX*, hvor der foreslås en almindelig beskyttelsesregel i form af økonomisk godtgørelse til de krænkede.

Kapitel VII indeholder en gennemgang og vurdering af de presseetiske regler. Straf-

felovrådet fremhæver de betydelige fordele, en beskyttelse af privatlivets fred gennem presseetiske regler frembyder i sammenligning med en retlig regulering. Man må imidlertid erkende, at det presseetiske system, som det indtil nu er udformet her i landet, er behæftet med en række nærmere præciserede svagheder, der reducerer systemets betydning. Det antages, at en videre udbygning af det presseetiske system ville indskrænke behovet for anvendelsen af de almindelige retsregler i forhold til pressen.

Straffelovrådets forslag til de fremtidige beskyttelsesregler findes i kapitel VIII og IX.

I *kapitel VIII* behandles problemets strafferetlige sider. Bl. a. under hensyn til de krav, der må opstilles med hensyn til en præcis formulering af straffebestemmelser, har man ikke fundet det muligt at udforme en mere generel grundsætning om beskyttelse af privatlivets fred sanktioneret gennem straf; straffelovgivningen på området må fortsat bygges op som en række bestemmelser, der tager stilling til, hvor grænserne for den strafbare adfærd skal sættes i forhold til de enkelte krænkelsemuligheder.

På grund af de udbredte legitime anvendelsesmuligheder for komponenter, der indgår i det såkaldte spionudstyr, finder straffelovrådet ikke et almindeligt forbud mod dette udstyr praktisk gennemførligt, jfr. nærmere s. 49; straffebestemmelserne må rette sig mod den uberettigede anvendelse af disse apparater og udnyttelsen af informationer, der fremskaffes på denne måde - og ikke mod apparaternes indførelse, fremstilling eller udbredelse.

Bortset fra en ajourføring af de allerede gældende straffebestemmelser med henblik

på at klargøre disses rækkevidde og en forhøjelse af strafferammerne m. v. foreslår straffelovrådet gennemført nye straffebestemmelser til beskyttelse mod aflytning og udspjning (fotografering) samt andres udnyttelse af de oplysninger, der er fremkommet ved den ulovlige virksomhed. Hovedpunkterne i de foreslåede nye straffebestemmelser er opregnet s. 56.

I *kapitel IX* behandles spørgsmålet om en udvidet beskyttelse i form af økonomisk godtgørelse for den tort, den krænkede lider. Efter den gældende regel i § 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven er tilkendelse af godtgørelse for det ikke-økonomiske tab ved en privatlivskrænkelse betinget af, at der foreligger en strafbar handling. Det følger heraf, at der alene kan tilkendes offeret en økonomisk godtgørelse, hvis der foreligger en handling, der er omfattet af en straffebestemmelses gerningsbeskrivelse, og der har foreligget det fornødne forsæt fra gerningsmandens side. Som berørt ovenfor i omtalen af kapitel VI er der behov for en erstatningsretlig beskyttelse, der rækker ud over de tilfælde, hvor der kan statuere strafansvar. Domstolene har allerede efter gældende ret på grundlag af en almindelig retsgrundsætning mulighed for at nedlægge forbud mod en bestemt handling, der anses for krænkende for privatlivets fred. Straffelovrådet foreslår dette system udbygget, således at offeret i tilfælde, hvor en forsættelig eller uagtsom krænkelse allerede er sket, får krav på godtgørelse for den derved tilføjede ikke-økonomiske skade. I de sjældnere tilfælde, hvor krænkelsen tillige har medført et økonomisk tab, skal der som hidtil være mulighed for at få dette dækket gennem de almindelige erstatningsretlige regler.

GOD PRESSESKIK VED OMTALE AF STRAFFESAGER

Hvad er reportage?

1. Kriminalreportagens mål er i læseværdig form at bringe korrekt information om lovovertrædelser og deres behandling hos politi, anklagemyndighed og domstole.

Ordet »reportage« omfatter i denne og de følgende bestemmelser såvel meddelelser og referater som kommentarer.

Kald ingen skyldig før han er dømt!

2. Skyldspørgsmålets afgørelse må ikke foregribes. Afgørelsen af, om nogen er skyldig eller ej, tilkommer alene domstolene efter en retsforhandling, der giver den pågældende den af retsplejeloven garanterede fulde adgang til forsvar. Enhver meddelelse eller kommentar i pressen, der direkte eller indirekte stempler en sigtet eller tiltalt som skyldig, uanset hans benægtelse, er derfor forkastelig.

Vis hensyn!

3. Reportagen i alle dens faser og former må ske under rimelig hensyntagen til, at der ikke tilføjes nogen - herunder den ved lovovertrædelsen forurettede part, vidner og sigtede — krænkelser eller ulemper, der ikke er nødvendig af hensyn til den samfundsmæssige interesse i, at offentligheden bliver holdt underrettet. Megen varsomhed skal udvises ved nævnelse af den krænkedes navn, ikke mindst i sædelighedssager.

Finder der i et retsmøde angreb sted på anmelderen, den krænkede, vidner eller på udenforstående personer, bør der ved eventuelt referat udvises særlig varsomhed, fordi disse normalt ikke har lejlighed til at imødegå angrebet.

Privatlivets fred bør i det hele respekteres i videst muligt omfang.

Særlig skal det søges undgået, at pressen ved sin reportage om udtagne stævninger, indgivne politianmeldelser og lignende fremmer et skandaliserings- eller afpresningsformål.

En sigtets eller domfældts slægtskabsforhold - specielt hans slægtskab med kendte personer - bør ikke fremdrages, ligesom fremhævelse af nationalitet, race, politisk parti eller lignende ikke bør ske, for så vidt det intet har med sagen at gøre.

Følg en fast linie med hensyn til nævnelse af navn!

4. Der skal i videst muligt omfang følges en fast, saglig linie ved afgørelsen af, hvilke sager der omtales og i hvilket tilfælde navnet på den implicerede nævnes.

Navngivelse eller anden identifikation af en sigtet eller tiltalt person bør i almindelighed undlades, når ingen almen interesse taler for at offentliggøre navnet. Særligt hensyn bør her tages, dels hvor det drejer sig om sager mod unge, dels hvor en betinget dom kan forventes, og endelig ved sager af mindre alvorlig karakter.

Også med hensyn til navngivelse af domfældte personer bør udvises tilbageholdenhed, når det skønnes forsvarligt, f. eks. på grund af dommens ringe interesse eller sagens nærmere omstændigheder. Særligt hensyn bør også her tages til unge lovovertrædere og ved betingede domme.

Anvendelse af stillingsbetegnelse uden nævnelse af navn bør undgås, hvis der derved kastes uberettiget mistanke på en snæver kreds af personer.

Henstilles det fra rettens side under en sags behandling, at et navn ikke offentlig-

gøres, bør henstillingen følges, medmindre ganske særlige grunde taler derimod.

Afsiges der egentlig kendelse om referatforbud, skal dette ubetinget respekteres.

Brug pålidelige kilder!

5. Reportagen skal bygge på pålidelige oplysninger, i videst muligt omfang fra kompetente personer, der har med sagens behandling at gøre.

Vederlag for oplysninger må ikke ydes politiets, anklagemyndighedens eller dommerkontorernes personale, medmindre tilladelse fra kompetente myndigheder foreligger.

Genér ikke efterforskningen, hjælp snarere!

6. Reportagen skal så vidt muligt undgå at lægge hindringer i vejen for politiets efterforskning.

Begrundede henstillinger fra politiet eller anklagemyndigheden om, at en lovovertrædelse eller enkeltheder ved denne ikke omtales, bør følges, medmindre særlige grunde taler derimod.

Efterlyser politiet mistænkte personer, skal efterlysningen bringes med det af politiet angivne indhold.

Der bør vises varsomhed med at bringe interviews med personer, der kan forventes afhørt af politiet eller i retten, idet en person, der har set sin forklaring gengivet i et blad, let vil føle sig bundet af sine udtalelser, selv om en afhøring under de sædvanlige processuelle garantier ville have givet et andet resultat.

Billedstof kræver takt!

7. Ved indsamling og gengivelse af billedmateriale skal der udvises særlig hensynsfuldhed og takt.

Der bør i almindelighed ikke rettes henvendelse om billeder til nære pårørende af forulykkede eller dræbte.

Ubetænksom anvendelse af billeder kan forvolde større lidelse, end man på forhånd kan overse og bør derfor undgås.

Overskrifter skal dække indholdet!

8. Det skal nøje påses, at overskrifter og underoverskrifter i form og indhold har dækning i den pågældende artiklens tekst.

Pas også på plakaten!

9. Teksten på gadeplakater («spisesedler») skal svare til bladets indhold. Overdrevent sensationelle eller i øvrigt smagløse og chokerende avisplakater strider mod god presseetik.

En anmeldelse kan være ubeføjet!

10. Meddelelse om, at politianmeldelse er indgivet mod navngiven person, bør som regel ikke bringes, før anmeldelsen har givet anledning til indgriben fra politiets eller anklagemyndighedens side, såsom anholdelse, fængsling, beslaglæggelse eller ransagning, sigtelse for strafbart forhold, begæring om retslig forundersøgelse eller rejsning af tiltale.

Omtale af indgivet anmeldelse kan dog finde sted, hvis det anmeldte forhold i forvejen er kendt i videre kredse eller har væsentlig almen interesse eller det efter de foreliggende omstændigheder må antages, at anmeldelsen er solidt underbygget.

Det er meget væsentligt, at det af meddelelsen fremgår, om den pågældende har erklæret sig skyldig. Hvis denne oplysning mangler, bør der ske henvendelse til den anmeldte inden noget refereres.

En sigtelse er noget mere end en anmeldelse, men kan stadig være ubeføjet!

11. Før der bringes meddelelse om, at der af politiet er rejst sigtelse mod en navngiven person, "skal meddelelsens rigtighed være kontrolleret.

Samtidig bør det skaffes oplyst, om sigtede har erklæret sig skyldig eller ikke-skyldig, og hvis det sidste er tilfældet, bør det ubetinget oplyses.

Da sigtelser kan være rejst på et rent foreløbigt grundlag, skal det af meddelelsens

form og indhold klart fremgå, at der alene er tale om en sigtelse. Henstilling fra politi eller anklagemyndighed om på det foreliggende grundlag ikke at omtale en rejst sigtelse bør som regel efterkommes.

Tiltale er ikke dom!

12. Også på en straffesags senere stadier - således navnlig ved meddelelser om indledning af retslig forundersøgelse og rejsning af tiltale - bør det nøje påses, at de meddelelser, der bringes, er rigtige, at den sigtedes påstand om ikke at være skyldig refereres, og at det gøres klart for læserne, at de omtalte skridt fra myndighedernes side ikke er ensbetydende med, at der er faldet dom i sagen.

Navnlig må indholdet af et anklageskrift ikke gengives eller kommenteres, som om det var ensbetydende med en dom.

Ikke alle enkeltheder bør nævnes!

13. I sager, der angår sædelighedsforbrydelser, drab og andre voldsforbrydelser, bør udpenslede beskrivelser af gerningsmandens handlemåde og den ofret tilføjede overlast undgås.

De i forbindelse med en strafferetlig undersøgelse tilvejebragte mentalerklæringer og andre erklæringer vedrørende personlige forhold bør ikke refereres i enkeltheder.

Lad fortiden ligge!

14. En tiltalt eller domfældt person bør som regel forskånes for i pressen at få fremdraget en ham tidligere overgået straffedom af gammel dato. Domme, der angår forhold, som er uden betydning for det forhold, han nu er tiltalt eller dømt for, bør ikke omtales.

Domme, der er overgået sagens vidner eller den krænkede, bør kun nævnes, hvis de klart har betydning for sagen.

Omtal ikke benådning og lignende!

15. Meddelelser om domfældte personers prøveløsladelse eller benådning bør som regel ikke bringes.

Slå ikke enhver rømning stort op!

16. Rømning fra ungdomsfængsler og fra andre institutioner af personer, der ikke frembyder særlig fare, bør - hvis meddelelse herom ikke helt kan undlades - behandles med mådehold.

Skriv objektivt' og loyalt!

17. Referat af retsforhandlinger skal være objektivt og loyalt.

Referatet må ikke sammenblandes med kommentarer dertil på en sådan måde, at det kan forveksles, hvad der er referat, og hvad der er kommentar for bladets egen regning.

Særlig varsomhed må udvises med hensyn til at bringe nedsættende karakteristik af den anklagedes optræden i retten.

Kritik af afsagte domme må ikke give et fortegnet eller vildledende indtryk af dommen og dens begrundelse.

Undgå det ensidige referat!

18. Hvis det på grund af bladets udgivelsestid, eller fordi der er flere dages retsforhandling, ikke er muligt i samme nummer af bladet at referere begge parter's bevisførelse og procedure, skal referatet klart tilkende-give, at det kun omfatter en del af forhandlingen, og der skal, så vidt muligt i næste nummer af bladet, bringes et i hvert fald summarisk referat af den manglende del af retsforhandlingen.

Har et blad bragt omtale af en straffesag, der ender med tiltalefrafald eller frifindelse, bør denne udgang af sagen refereres.

Begåede fejl bør rettes!

19. Berigtigelse af forkerte oplysninger skal straks finde sted, når begæring herom fremsættes af nogen deri interesseret person eller myndighed. Berigtigelse skal endvidere finde sted på bladets eget initiativ, hvis og så snart bladet selv bliver opmærksom på fejl af betydning i de bragte meddelelser. Uafhængigt af disse regler skal på forlangende presselovens almindelige bestemmelser om berigtigelse bringes i anvendelse.

Pas på statens sikkerhed!

20. I sager, der angår spionage, militære hemmeligheder eller statens sikkerhed i øvrigt, bør særlig varsomhed og ansvarsbevidsthed udvises i reportagen.

Berusede motorførere!

21. Særlig med hensyn til færdselssager erindres om det under § 4 stk. 1 tidligere anførte, således at nævnelse af navn sker efter faste retningslinier.

Skattesvigere!

22. Ved omtale af sager om skattesvig bør navn i almindelighed først nævnes, hvor der foreligger en dom med frihedsstraf eller bøde i betydeligt omfang.

Drejer sagen sig om domme over personer, der beklæder sådanne stillinger i det offentlige liv, at afgørelsen svækker disses egnethed til den pågældende stilling, kan navnet

nævnes også uden for de i stk. 1 nævnte tilfælde, men nævnelse af navn bør ske efter faste retningslinier, jfr. § 4, stk. 1.

Administrative afgørelser i skattesager med eller uden bøde bør kun omtales, hvor ganske særlige forhold foreligger.

Selv mord!

23. Selvmord eller selvmordsforsøg bør i almindelighed ikke omtales. Hvis omtale undtagelsesvis af særlige grunde findes påkrævet, bør det ske så skånsomt som muligt. Det samme gælder »udvidet selvmord«, hvor den pågældende har søgt døden sammen med sine børn eller ægtefælle.

Injuriesager!

24. Ved reportage om injuriesager bør det have i erindring, at pressen ikke bør fremme en injuriants ønske om ved misbrug af pressen at skandalisere den injurierede.

DANSK PRESSENÆVN

1. Pressenævnets virksomhed er baseret på de af dagspressens organisationer godkendte regler for god presseskik ved omtale af straffesager og de til reglerne knyttede udtalelser af presseetisk karakter samt uden for den egentlige kriminalreportage i det omfang, reglerne herom tilsigter at beskytte mod alvorlig krænkelse.

2. Pressenævnet træder i funktion, når der fra enkeltpersoner eller institutioner indsendes klager over, at et dagblad i omtalen af en sag ikke har handlet i overensstemmelse med reglerne for god presseskik. Hvis klagen indsendes fra tredjeperson, kan Pressenævnet kun tage sagen op, hvis den er af væsentlig betydning. Nævnet afsiger kun kendelse, hvis et flertal af nævn og suppleanter skønner, at det ikke strider mod den pågældendes interesser. Den forurettedes navn nævnes ikke, medmindre den pågældendes tilladelse foreligger.

3. Pressenævnet afgør selv, om det vil afvise en klage som faldende uden for nævnets virkeområde, eller om det vil optage sagen til behandling og eventuelt afsige en kendelse.

4. Når nævnet har besluttet at behandle en sag, skal klagen forelægges det indklagede blad til skriftlig udtalelse. Under sagens behandling kan nævnet indhente supplerende oplysninger hos parterne og samtidig undersøge mulighederne for en forligsmæssig ordning. Når nævnet afsiger en kendelse, tilstilles den parterne, og det indklagede blad er forpligtet til at offentliggøre kendelsen uden

efterskrift. Hvis kendelsen fuldt ud giver bladet medhold, er det frit stillet med hensyn til offentliggørelsen. Kendelser udsendes gennem Ritzaus Bureau til orientering eller til offentliggørelse i bladene.

Hvis nævnet behandler sagen uden at formulere en kendelse, kan dets udtalelse tilstilles de implicerede parter, og dets konklusion kan indgå i halvårsberetningen uden identificering af de implicerede.

5. Nævnet bør tilstræbe enstemmighed om kendelsens formulering, og dissens offentliggøres ikke. I tilfælde af stemmelighed inden for nævnet er den juridiske formands stemme afgørende. Afstemning i nævnet er hemmelig. Et nævntmedlem, hvis blad er genstand for klage, skal betragtes som inhabil og ved sagens behandling erstattes af en suppleant.

6. Nævnet består af 3 faglige medlemmer samt en fremtrædende jurist som formand. Denne udpeges af Danske Dagblades Fællesrepræsentation. Der udpeges tre suppleanter. De tre medlemmer og de tre suppleanter udpeges for en 2-årig periode af Danske Dagblades Fællesrepræsentation.

7. Nævnet fastsætter selv sin forretningsorden efter indvundne erfaringer og antager den fornødne medhjælp.

8. Henvendelser til nævnet skal rettes til sekretæren, chefredaktør B. Thorndal, Ritzaus Bureau, Mikkel Bryggersgade 3, 1001 København K.

Vedtaget af Danske Dagblades Fællesrepræsentation 1. december 1968,

OVERSIGT OVER RETSREGLERNE OM BESKYTTELSEN AF PERSONLIGHEDENS OG PRIVATLIVETS FRED I DE VIGTIGSTE VESTLIGE LANDE

(Udarbejdet af prof., dr. jur. A. Vinding Kruse).

I. INDLEDNING

I de vestlige demokratier findes der allerede fra ældre tid adskillige regler, som beskytter personligheden og privatlivets fred. Efter anden verdenskrig er problemerne blevet aktualiserede, ikke mindst som følge af massemediernes betydelige vækst samt udviklingen af »spionudstyr«, og spørgsmålene har mødt betydelig interesse både fra de juridiske forfattere og fra lovgivningens side.

I denne forbindelse bør opmærksomheden henledes på art. 12 i *FNs verdenserklæring om menneskerettighederne fra 1948* og *Europakonventionen fra 1950 om menneskerettighederne*, hvorefter art. 8 forpligter signatarmagterne til at opretholde respekten for privatlivet og familielivet, korrespondancehemmeligheden og samtidig opregner de grunde, som kan føre til at gøre afvigelser fra disse principper. Endvidere må det nævnes, at *Den internationale juristkommission* har arbejdet intensivt med disse problemer og afholdt en speciel konference herom i Stockholm (maj 1967). Under Stockholm-konferencen blev der vedtaget en udførlig udtalelse om retten til privatlivets fred, hvor der gås ind på alle de forskellige problemer, der kan opstå i denne forbindelse, og som munder ud i en opfordring til alle lande om at træffe passende forholdsregler i lovgivningen og på anden måde til at fremme beskyttelsen af privatlivets fred. Det fremhæves, at beskyttelsen af privatlivets fred bør fremmes både med strafferetlige og privatretlige (erstatningsretlige) retsmidler. Endvidere arbejder *Europarådets ekspertkomité for menneskerettighederne* for tiden med spørgsmålene.

Retsreglerne vedrørende privatlivets fred og beskyttelsen af personligheden, som gælder i de forskellige fremmede retsforfatninger, har historisk haft meget divergerende udgangspunkter. Hertil kommer betydelige forskelligheder med hensyn til terminologien og den systematik, som har været afgørende for reglernes placering i de forskellige retsforfatninger. Disse forhold gør en direkte sammenligning temmelig vanskelig. Men hovedtrækkene i fremmed ret viser dog visse ensartede tendenser.

De tilfældegrupper, som interessen samler sig om, er følgende:

- 1) Beskyttelsen over for statsmyndighedernes anholdelser og fængsling af personer, kropsvisitationer og husundersøgelser. Denne tilfældegruppe er historisk set den ældste, men vil ikke blive behandlet nærmere i nærværende sammenhæng, idet straffelovrådet i nærværende betænkning ikke skal behandle spørgsmålene i denne forbindelse, men derimod andre privatpersoners, massemediernes og private firmaers krænkelser af personligheden og privatlivets fred.
- 2) Æreskrænkelser. Også denne gruppe hører til det klassiske område, hvis regler historisk set går langt tilbage.
- 3) Privatpersoners ulovlige indtrængen og gennemsøgning af private lokaler, andres private ejendomsområde etc.
- 4) Krænkelse af brevhemmeligheden.

Også grupperne 3. og 4. hører som bekendt til de klassiske områder for beskyttel-

sen af privatlivets fred. Af nyere problemkredse må navnlig nævnes følgende:

- 5) Indtrængen i en persons private sfære gennem skygning, udspionering, telefonterror etc.
- 6) Hemmelig aflytning af andres telefonsamtaler.
- 7) Hemmelig lydoptagelse, fotografering eller filmsoptagelse af privatpersoner.

Disse former for indgreb i privatlivets fred er som bekendt navnlig blevet aktualiseret i nyere tid gennem pressens og de nyere massemediers (radio og fjernsyn) udnyttelse af disse midler.

- 8) Udnyttelse af elektronisk aflytningsapparat.
- 9) Ulovlig udbredelse af fortrolige oplysninger, som f. eks. er givet til advokater, tjenestemænd, læger etc.
- 10) Ubertrettiget offentlig afsløring af andres rent private forhold.
- 11) Ulovlig brug af andres billede eller misbrug af andres ord eller meddelelser (f. eks. gennem forvrængninger eller opdigtede interviews.).
- 12) Misbrug af fortrolige oplysninger, f. eks. opnået gennem ansøgninger, medicinske eller psykologiske undersøgelser af ansøgere etc.

Beskyttelsen mod de ovenfor opregnede indgreb i privatlivets fred er af temmelig ulige udstrækning i de forskellige retsforfatninger. Men de senere år viser dog en klar tendens til at inddrage flere og flere af tilfældegrupperne under den retlige beskyttelse.

II. USA

Indgreb i privatlivets fred - såvel fra myndighedernes som fra privatpersoners side - har gennem lang tid haft betydelig aktualitet i USA. Industrispionage i næringslivet, massemediers hensynsløse fremgangsmåder, indgående tests af ansøgere og myndighedernes hårdhændede metoder for at fremskaffe bevis i straffesager har medført en righoldig retspraksis om de forskellige former for ind-

greb i privatlivets fred. De enkelte staters konstitutionelle regler har domstolene i kampen for beskyttelsen af privatlivets fred kunnet anvende i adskillige tilfælde ved hjælp af vidtgående fortolkninger af bestemmelserne. Dette gælder navnlig mod hårdhændede metoder anvendt af myndighederne til fremskaffelse af beviser i straffesager.

Den vigtigste nydannelse i amerikansk ret set i forhold til engelsk ret (som har været det retlige udgangspunkt, se nedenfor under 3) er imidlertid, at adskillige førende juridiske forfattere på grundlag af en berømt afhandling af Warren og Brandeis fra 1890 har hævdet, at privatlivets fred bør anses for beskyttet af et *alment princip*: »*right of privacy*«, som domstolene må kunne anvende uden direkte lovhjælp. Dette synspunkt er blevet godtaget af domstolene i de fleste enkeltstater og er i en del tilfælde givet en temmelig vidtrækkende anvendelse. Det er imidlertid ikke let nøjagtig at angive, hvor langt beskyttelsen rækker efter den omfangsrige domspraksis, der findes, og dette har medført en betydelig retsusikkerhed. Sammenfatningsvis kan det dog nok hævdes, at amerikansk ret yder beskyttelse mod de fleste af de indgreb i privatlivets fred, som er opregnet ovenfor. Sammen med Vesttyskland er USA vel nok det land, som til dato har arbejdet mest med beskyttelsen af privatlivets fred. Men der er dog stadig mange tvivls spørgsmål, som diskuteres intensivt i amerikansk litteratur.

I de seneste år er navnlig spørgsmålet om aflytning med elektronisk apparatur blevet indgående diskuteret. Her er retsstillingen temmelig uklar, både med hensyn til myndighedernes ret til at anvende disse metoder til fremskaffelse af bevis og privatpersoners anvendelse af den slags aflytningsudstyr. I en federal lov, Communication Act (1934), findes et almindeligt forbud mod at røbe indholdet af telefonsamtaler og radiomeddelelser. Bestemmelsen har givet anledning til en del fortolkningstvivl, men det er den herskende opfattelse, at forbudet kun retter sig mod røbeisen af indholdet, således at aflytning ikke i og for sig er ulovlig. Det antages

endvidere, at det er lovligt at videregive indholdet af samtalen til personer inden for aflytterens virkefelt, således at t. eks. en politimand uden retskendelse lovlig kan aflytte en telefonsamtale og videregive indholdet til sine kolleger.

I Illinois, Kalifornien, og nogle andre enkeltstater findes der endvidere forbud mod »eavesdropping« ved hjælp af aflytningsapparatur uden samtykke fra deltagerne i samtalen. Overtrædelse af forbudet er belagt med straf og erstatningspligt.

Det må endvidere nævnes, at beskyttelsen for privatpersoner mod almenhedens informationsinteresse gennem massemedierne er temmelig svag. Dette gælder navnlig, når det drejer sig om personer, som selv har gjort sig offentligt bekendt. Men også straffede personer, ofre for forbrydelser og ulykker og vidner hertil kan i vidt omfang drages frem af massemedierne uden at kunne påkalde sig nogen beskyttelse. Princippet om »rigt of privacy« viser dog i de senere år en tendens til at kunne frembringe en vis minimumsbeskyttelse. Der er også fra forskelligt hold i USA fremsat stærke krav om en øget beskyttelse, ikke mindst mod de moderne aflytningsapparater og andet lignende »spionudstyr«, hidført gennem lovgivning på federal plan, idet man betvivler, at domstolene i det lange løb vil kunne magte disse opgaver. Et lovforslag om beskyttelse af privatlivets fred, navnlig mod aflytning, er da også i 1966-67 blevet forelagt og i 1968 vedtaget af kongressen, jfr. herom s. 24.

Sluttelig skal det bemærkes, at der i det omfang, hvor amerikansk ret yder beskyttelse for privatlivets fred, sker denne normalt gennem privatretlige sanktioner, navnlig ved at domstolene indrømmer den krænkede erstatningskrav mod de pågældende, som ulovligt har krænket hans privatliv.

III. ENGLAND

I engelsk ret ligger tyngdepunktet i beskyttelsen mod personkrænkelser og krænkelse af privatlivets fred også i de civile reaktionsmidler, såsom forbud eller anerkendelse af

erstatnings- eller godtgørelseskrav. Men beskyttelsen rækker ikke så langt som i amerikansk ret. Dette hænger sammen med, at retsmidlerne principielt kun kan anvendes ved krænkelse inden for bestemte, historisk givne, tilfældegrupper (»torts«), hvor søgsmålsret er blevet anerkendt. Som de vigtigste kan nævnes »tresspass« (intrængen på privatområder), »nuisance« (generende adfærd, f. eks. telefonterror) og »defamation« (ærekrænkelser). Amerikansk ret har ganske vist taget sit historiske udgangspunkt i disse engelske retsregler, men udviklingen er som anført stort set endt i anerkendelse af det almene princip om »right of privacy«. I modsætning hertil har hverken engelsk retspraksis eller lovgivning anerkendt princippet om »right of privacy«.

Engelsk retspraksis har derimod søgt at strække de klassiske krænkelsesmåder ret vidt for derigennem at give en øget beskyttelse. Således har man navnlig anvendt reglerne om ærekrænkelser temmelig vidtgående for at ramme nogle af de tidligere nævnte krænkelsesformer. Engelsk rets regler om ærekrænkelser (»defamation«) er temmelig udviklede. Retsmidlerne er i det store og hele af privatretlig karakter, nemlig dom til erstatning (damages) eller forbud (injunction), men der foreligger dog også i særlige tilfælde mulighed for kriminel forfølgelse. En ærekrænkelse eller injurie foreligger, når en udtalelse må anses for at kunne skade den krænkede i hæderlige menneskers agtelse eller den må anses for at nedsætte hans omdømme i henseende til udførelsen af hans offentlige eller professionelle pligter og gøremål, eller udsætte ham for had eller foragt. Området herfor strækkes relativt vidt.

Den nærmere udformning af reglerne bygger på en hovedsondring mellem to former for injurier, nemlig »libel« og »slander«. Hvis injurien blot er udtalt mundtlig, foreligger der »slander«, medens »libel« kun omfatter de tilfælde, hvor injurien er trykt, skreven eller foreligger i anden permanent form. Nyere retspraksis har dog også medtaget radio- og TV-udsendelser. Sondringens betydning er, at den krænkede ved »slander«

normalt kun kan få tilkendt skadeserstatning, dersom han kan bevise, at han har lidt et økonomisk tab, medens han ved »libel« kan få injurianten idømt en betydelig erstatningspligt uden at behøve at præstere et sådant bevis. Endvidere kan kun »libel« blive strafferetligt forfulgt. Begrundelsen for denne sondring har man i ældre tid set i den omstændighed, at skrevne eller trykte injurier gennemsnitligt betragtet dels indebærer en større grad af »ondskabsfuldhed«, dels er egnet til at virke langt mere skadende end de blot mundtlige injurier. Nu om dage anerkendes det dog almindeligt, at sondringen er irrationel. Ikke desto mindre blev sondringen opretholdt, da man i 1952 gennemførte en særlig injurielov (Defamation Act). Loven indførte navnlig særlige regler om fritagelsesgrunde for injuriersøgsmål som f. eks. en uforbeholden undskyldning i forbindelse med et tilbud om betaling af en passende erstatning. Det kan bemærkes i denne forbindelse, at de engelske domstole i øvrigt ofte idømmer eksorbitant høje erstatninger for »libel«; f. eks. er 10.000 £ og opefter ikke ualmindeligt.

Som bemærket har engelsk ret i mangel af mere adækvate retsregler eller generelle principper søgt at ramme visse former for indgreb i privatlivets fred ved hjælp af reglerne om ærefornærmelser. Som eksempel kan nævnes, at det er blevet anset for retsstridigt at benytte en kendt amatør golfspillers billede uden hans tilladelse i et chokoladefirmas reklamer, fordi det blev anset for fornærmeligt, idet anvendelsen af hans billede som reklame kunne bibringe folk det indtryk, at han havde ladet sig betale derfor og derved havde optrådt på en for en amatørsportsmand uværdig måde.

Det erkendes imidlertid fra mange sider, at den nuværende retstilstand i engelsk ret giver en alt for ringe beskyttelse af privatlivets fred, navnlig mod offentlig omtale af rent private forhold samt udspionering.

I 1961 blev der i Overhuset fremsat et forslag (Lord Mancrofts Bill) til beskyttelse af »right of privacy«. Lovforslaget ville principielt indrømme en klageret mod enhver,

som uden vedkommendes samtykke i aviser, film, fjernsyn eller radio fremsætter udtalelser om hans personlige forhold eller adfærd. Forslaget blev imidlertid ikke gennemført. I 1967 fremsattes der yderligere et par forslag i Underhuset, et med forslag til almene regler om »right of privacy«, og et vedrørende forbud mod telefonaflytning, men ingen af disse forslag er blevet vedtaget. Problemerne er nu blevet overgivet til The Law Commission, som dog endnu ikke er fremkommet med noget reformforslag.

Derimod har den britiske afdeling af Den internationale juristkommission i januar 1970 afgivet en betænkning, der dels indeholder en redegørelse for engelsk rets nuværende utilfredsstillende stilling med litteraturhenvisninger, dels en - på retssammenlignende grundlag - rekommandation af en ny lovgivning vedrørende privatlivets fred. Det foreslås navnlig, at der gennemføres en civilretlig beskyttelsesregel med ethvert væsentligt og uberettiget indgreb i en persons private forhold dog under rimelig hensyntagen til samfundets interesser, navnlig presse- og ytringsfriheden. Der er altså nærmest tale om at legalisere »privatlivets fred« som et generelt princip (retlig standard), og indgrebet gøres altså til en selvstændig »tort«. Dernæst foreslås det i vidt omfang at kriminalisere brugen af elektroniske, optiske eller andre apparater til hemmeligt at overvåge (udspionere) andres private forhold. Endvidere er der i efteråret 1969 fremsat et privat lovforslag »Right of Privacy Bill«, som for tiden er til debat i Underhuset. Lovforslagets hovedbestemmelse er praktisk talt identisk med den ovennævnte betænkningens forslag om at gøre uberettigede indgreb i privatlivets fred til en selvstændig tort.

IV. VESTTYSKLAND

Ældre tysk ret anerkendte de klassiske former for angreb på personligheden og privatlivets fred, såsom æresfornærmelser, angreb på legeme og sundhed samt frihedsberøvelse. Og Bürgerliches Gesetzbuch fra 1900

(B.G.B.) hjemlede i § 823, jfr. § 847, kun erstatning for ikke-økonomisk skade ved angreb på legeme, sundhed og ved frihedsberøvelse.

I tiden frem til slutningen af verdenskrig II trængte imidlertid ideen om en »almen personlighedsret« (»Persönlichkeitsrecht«) frem i den retsvidenskabelige litteratur og vandt også på visse specialområder, navnlig ved ophavsretten, anerkendelse i lovgivningen og i retspraksis.

Gennemforelsen af den vesttyske grundlov (af 23. maj 1949) med dens bredt formulerede anerkendelse af de menneskelige frihedsrettigheder og retten til personlighedsudvikling gav imidlertid stødet til en almindelig anerkendelse i domspraksis af retsprincippet om værn for personligheden. De bestemmelser, som navnlig er blevet taget i anvendelse, er art. 1, der udtaler, at »den menneskelige værdighed er ukrænkelig. Det er enhver offentlig myndigheds pligt at respektere og beskytte denne ret«, og art. 2, der udtaler (i stk. 1), at »enhver har retten til fri udfoldelse af sin personlighed, for så vidt han ikke krænker andres rettigheder, den forfatningsmæssige orden eller støder an mod moralske regler (Sittengesetz)«. Stk. 2: »Enhver har retten til liv og legemes integritet (Unversehrtheit). Den personlige frihed er ukrænkelig. Der kan kun gøres indgreb i denne ret med hjemmel i lov«.

Domstolene anså sig nu på basis af disse udtalelser i grundloven for beføjet til at anvende princippet om personlighedsbeskyttelsen i en lang række tilfælde, og det kan efter denne udvikling karakteriseres som et alment retsprincip på linie med det amerikanske »right of privacy«. Sideløbende med denne udvikling er princippet og dets begrænsning af modstående interesser, såsom vidnepligt, hensynet til informationsfriheden og pressefriheden etc., blevet indgående drøftet i tysk retslitteratur, og dets indhold må nu på basis af de senere års domspraksis siges at have et betydeligt fastere og klarere indhold end det tilsvarende amerikanske.

Med hensyn til offentlig meddelelse om private forhold har der således udviklet sig

en omfattende retspraksis, hvorved informationsinteressen er blevet afvejet mod den enkeltes krav på at lades i fred på hans privatlivs integritet. Her har den »almene personlighedsret« fået stor betydning. Generelt kan det siges, at tysk retspraksis er betydeligt mere tilbageholdende end den amerikanske praksis med hensyn til at prisgive den enkelte privatpersons interesser til fordel for pressens, TV's og radioens sensationslyst og nysgerrighed. Der er gennem praksis blevet fastlagt nogenlunde klare linier med hensyn til spørgsmålet om, hvilke personer scm i større eller mindre grad må finde sig i, at deres forhold bliver gjort til genstand for offentlig omtale, og retspraksis har også søgt at præcisere, hvilke områder som altid må betragtes som strengt private, og hvilke som må kunne prisgives i visse tilfælde.

Hvad angår lydbandoptagelse, fotografering og filmsoptagelse har anerkendelsen af princippet om den almene personlighedsret medført en radikal forandring i retstilstanden. Principielt er uhjemlet lydoptagelse, fotografering og filmsoptagelse forbudt inden for den private sfære. Men praksis har anerkendt visse undtagelser fra princippet. [nogle retstilfælde vedrørende båndindspilning har domstolene således anset det for lovligt i visse alvorlige interessekonflikter, f. eks. når det gælder at sikre vigtige beviser, som ikke kunne opnås på anden måde.

Brud på brev- og telefonhemmeligheden anses også for at udgøre en krænkelse af personlighedsretten, men her forelå der allerede en lovregulering, som i hovedsagen svarer til de nordiske regler.

Hvad angår skygning, udspionering og telefonterror og lignende giver tysk strafferet et vist værn, men det er ufuldstændigt på forskellige punkter, bl. a. ved krænkelse som ikke forstyrrer den offentlige orden. Nogen retspraksis, hvor den almene personlighedsret er blevet påberåbt, synes dog ikke at have forekommet, men inden for den retsvidenskabelige litteratur er man enige om, at princippet må give beskyttelse i hvert fald mod mere alvorlige krænkelse af den nævnte art.

Uhjemlet anvendelse af en andens navn er forbudt allerede ifølge B.G.B., men det antages, at den almene personlighedsret også giver et værn mod anvendelse af en andens navn, f. eks. i reklameøjemed. Offentliggørelse af en andens billede er principielt forbudt uden den af billedes tilladelse; dette princip blev allerede fastslået i 1907 ved loven om ophavsret til kunstneriske og fotografiske værker, som i denne henseende stadig er gældende.

Den almene personlighedsret har man i retspraksis også anset beskytter bl. a. mod forvrængninger af andres udtalelser og mod forfalskede interviews«.

I de seneste år er der endvidere foretaget forskellige lovgivningsinitiativer.

Ved en ændring af den tyske straffelov i 1968 indførtes der straf for hemmelige båndoptagelser af andres ikke offentlig udtalte meddelelser samt for anvendelse af samme. Endvidere blev der sat straf for retsstridig anvendelse af aflytningsapparater, som bliver brugt til at optage andres ikke offentlig udtalte ord etc.

På det privatretlige område fortjener navnlig at nævnes den meget udførlige proposition, som forbundsregeringen fremlagde i 1959. Forslaget var i det store og hele kun en kodificering af den hidtil gældende praksis om princippet om personlighedsretten. Ikke desto mindre mødte den kompakt modstand fra massemediernes side og blev ikke gennemført. En mindre omfattende lovregulering foreslås i en betænkning fra 1967, og de heri indeholdte principper turde have betydelige chancer for at blive gennemført. Forslaget drejer sig i det væsentlige om en ændring af de erstatningsretlige regler, således at domstolenes praksis i henseende til at idømme en godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved alvorlige krænkelser af personligheden og privatlivets fred får formel hjemmel i lovgivningen.

V. FRANKRIG

I fransk ret gav allerede artikel 1332 i Code civil fra begyndelsen af det 19. århundrede

domstolene en almindelig hjemmel til at idømme erstatning både for økonomiske og ikke-økonomiske skadetilføjelser. Denne meget bredt formulerede erstatningsregel medførte, at de franske domstole allerede i begyndelsen af det forrige århundrede gav beskyttelse mod visse former for krænkelser af personligheden, navnlig vedrørende retten til eget billede og mod misbrug af en andens navn.

Men det var først under indflydelse af den tyske diskussion om en udvidet beskyttelse af personligheden og privatlivets fred baseret på mere almene retsprincipper, at fransk retslitteratur og retspraksis i de senere år har taget problemerne op på en bred basis, og man arbejder nu - om end noget mere restriktivt end tysk ret - med et alment princip om personlighedsretten (*droit de la personnalité*).

I en række domsafgørelser fra de seneste år har de franske domstole grebet ind mod offentliggørelse af private forhold, herunder publicering af ulovlig tagne fotografier. Rets tilstanden er dog endnu ikke helt afklaret, f. eks. i henseende til hvad der omfattes af den private sektor, eller hvad der ligger i begrebet en »offentlig person«. Men i det store og hele er de franske domstoles indstilling nærmere den noget strengere tyske bedømmelse mod massemediernes end den mere milde amerikanske indstilling.

Med hensyn til skygning, udspionering, telefonterror og tilsendelse af anonyme breve har man anvendt artikel 1382. Retsspraksis er temmelig omfattende og har medført en betydelig beskyttelse i denne henseende. Navnlig er man gået strengt til værks, når de nævnte aktiviteter er blevet foretaget med henblik på offentliggørelse, f. eks. vedrørende et barns sygdom i en reportage i et ugeblad.

Med hensyn til hemmelig fotografering og filmsoptagelse synes fransk retspraksis at være en del mildere end den tilsvarende tyske praksis.

Vedrørende brev- og telefonhemmeligheden gælder der ligesom i Tyskland strafferetlige og administrative regler, som på no-

genlunde samme måde som i de nordiske lande forbyder den slags krænkelse. Ulovlig telefonaflytninger har spillet en betydelig mindre rolle. De tilfælde, som domstolene har bedømt, har vedrørt politiets aflytninger. Spørgsmålet er ikke lovreguleret, men domstolene har anset det principielt for ulovligt af hensyn til en tiltaltes ret til at forsvare sig. Elektroniske aflytningsapparater synes endnu ikke at have spillet nogen større rolle. I nogle nyligt afgjorte retstilfælde har domstolene anvendt artikel 1382 på fiktive eller forvrængede interviews.

Som følge af domstolenes beredvillighed til med hjemmel i artikel 1382 at give privatlivets fred og personligheden en vidtgående beskyttelse har man ikke anset større lovreformer for nødvendige. Det har været drøftet, om der burde skabes særlige regler for massemedierne, men også her har domstolene i de senere år været indstillet på at gå temmelig langt med hensyn til beskyttelsen. I 1953 blev der afgivet en større betænkning fra en sagkyndig komité med et reformforslag vedrørende code civil. Forslaget indeholder et afsnit »om personlighedsretten«, men de heri indeholdte regler har dog ikke større interesse, da reglerne mest vedrører retten til eget billede samt brevhemmeligheden. Artikel 165 indeholder dog en mere generel regel, idet den udtaler, at enhver ulovlig krænkelse af personligheden giver den skadelidte ret til at kræve forbud mod fortsat krænkelse, uden at han herved mister sin ret til at kræve erstatning af den skyldige. Det nye i denne bestemmelse er, at den under indflydelse fra tysk ret udtrykkelig giver den krænkede ret til at nedlægge forbud som et yderligere retsmiddel ved siden af erstatnings- eller godtgørelseskravet.

VI. LITTERATUR

Af nordisk litteratur om fremmed rets stilling og emnet i det hele må navnlig henvises til C. Popp-Madsen, *Bod*, Kbh. 1933, Johs. Andenæs, *Privatlivets fred*, *Strejflys over et moderne retsproblem*, T. f. R. 1958, s.

367 ff., Stig Strömholm, *Right of privacy and rights of the personality*, A comparative survey, Stockholm 1967, samt forhandlingerne på Det 22. nordiske juristmøde (Reykjavik 1960) vedrørende »Privatlivets fred« med Gunnar Thoroddsen som indleder, Det 24. nordiske juristmøde (Stockholm 1966) vedrørende »Personlighedsskyddet och mass-media« med Kurt Grönfors som indleder og Det 25. nordiske juristmøde (Oslo 1969) vedrørende »Erstatning for ideell skade« med Kristen Andersen som indleder.

Særlig om ulovlig aflytning henvises til svensk betænkning: SOU 1970:47, kap. 14.

VII. SAMMENFATNING

Den foran givne oversigt over retsudviklingen i USA, England, Vesttyskland og Frankrig viser med tydelighed, at behovet for og ønsket om effektive beskyttelsesregler mod krænkelse af privatlivets fred og personligheden har været i stadig stigende vækst i de senere år. Opfindelsen af elektronisk aflytningsudstyr, båndoptagningsapparater, spionkameraer etc. samt massemediernes stadig større udbredelse og indflydelse har utvivlsomt haft væsentlig betydning for denne udvikling.

I alle de nævnte lande har der været fremsat en række reformforslag til ændringer og udbygning af lovgivningen med henblik på en øget beskyttelse af privatlivets fred, og selv om kun enkelte af disse lovforslag indtil dato er blevet gennemført, er de et tydeligt vidnesbyrd om udviklingen.

Bemærkelsesværdig er også domstolenes øgede lydhørhed for på basis af almene retsprincipper at give beskyttelsen af personligheden og privatlivets fred et væsentligt større område end hidtil. Det må her tilføjes, at det i vidt omfang synes at være lykkedes domstolene, navnlig de vesttyske og franske at nå frem til rimelige og anerkendelsesværdige standpunkter ved en afvejelse af hensynet til privatlivets fred over for offentlighedens interesse i fri information, debat og saglig kritik fra massemediernes side.

Til trods for de væsentlige forskelle både i terminologisk og i systematisk henseende mellem de forskellige retssystemer må det tillige fremhæves som et betydningsfuldt fællestræk, at udviklingen i de senere år viser

en klar tendens til at overflytte hovedvægten til de civile retlige sanktionsmidier, såsom erstatningsansvar og forbud, medens de strafretlige værn reserveres til de særlig grove krænkelser.

SUMMARY

The Criminal Law Council was set up in 1960 as a permanent consultative body in matters relating to criminal law. The Council is composed as follows:

Professor Stephan Hurwitz, LL.D., Parliamentary Commissioner (»ombudsman«), Chairman;

Professor Knud Waaben, LL.D., Vice-Chairman;

Mr. Erik Andersen, President of the Eastern High Court; and

Mr. H. Olafsson, Director of Public Prosecutions.

In the consideration of the question discussed in this Report concerning the right of privacy, the following experts on the law of liability were co-opted to the Council:

Professor A. Vinding Kruse, LL.D.; and
Mr. H. Urne, High Court judge.

The permanent secretary to the Council, Mr. L. Nordskov Nielsen, Director of Prison Administration, took part in the discussions.

The work of the secretariat was discharged by Mr. H. H. Brydenscholt, Head of the Criminal Law Division of the Ministry of Justice.

The Criminal Law Council, which in this Report has examined the possibilities, in criminal law as well as in civil law, of extending the protection of the right of privacy, has had to limit the subject in various respects. A number of problems which actually are bound up with the protection of the private life of the individual and the integrity of personality are already being considered by other bodies (EDP recording and other forms of registration, the use of tape recording as evidence, and questions relating to criminal procedure). So the Criminal Law

Council has been able to concentrate on the cases where the appearance of the so-called spy-equipment provides new opportunities to private individuals, including the press, for unduly disclosing matters appertaining to the private affairs of other citizens.

Chapter I of the Report summarizes the professional and political debate on the problem.

Chapter II contains a brief technical description of the so-called spy-equipment, recounting the views of some experts on the possibilities of preventing the circulation (importation, sale, etc.) of such equipment.

Chapter III gives particulars on the rules applying in a number of other countries. A broad exposition of the trend of foreign law is found in a survey prepared by Professor A. Vinding Kruse, LL.D. (Annex 3 to the Report).

The penal provisions in force (on the secrecy of the mails, the peace of the home, etc.) are examined in *Chapter IV*. Besides citing the provisions in force and accounting for their previous history, the Chapter gives an interpretation of their content. In this context, mention is made of a great number of points in which it would be expedient to bring their wording up to date.

The photography legislation is discussed in *Chapter V*, which accounts for the views underlying the fact that, unlike the corresponding Norwegian law, the Danish law on the right to photographic pictures contains no rule which as a point of departure prohibits the circulation of pictures of other persons. The Criminal Law Council does not recommend any rule on the right to one's own picture to be included in the Danish

Photography Act, it being deemed more expedient to regulate photographing in connection with other questions relating to the right of peace and privacy.

In addition to the special legal provisions, a general unwritten rule on the protection of the right of privacy and the integrity of personality is assumed to apply in Danish law. This matter is the subject of *Chapter IV*. It is stressed that the shortcoming of the system in force is the slender possibilities of reaction that exist in cases where the courts characterise a particular act as unlawful on the basis of the general principle of law. It is possible to prevent the act from being continued; however, where the violation has already taken place, the injured person has typically no chance of obtaining compensatory damages. That Chapter shall be viewed in connection with Chapter IX, recommending a general rule of protection in the form of compensatory damages to the injured person.

Chapter VII examines and estimates the rules governing the ethics of journalism. The Criminal Law Council points out the considerable advantages afforded by protection of the right of privacy through ethical rules of journalism, as compared with a legal regulation. On the other hand, it should be recognised that the Danish system of press ethics, in its present form, is subject to a number of specified defects, which tend to diminish its importance. It is held that a development of the system of press ethics would reduce the need for applying the general legal provisions in relation to the press.

The proposal of the Criminal Law Council concerning the future rules of protection are found in Chapters VIII and IX.

Chapter VIII deals with the penal aspects of the problem. In view, i.a., of the requirements that must be made in regard to a precise wording of penal clauses, it has not been considered feasible to draw up a more general principle on the protection of the right of privacy sanctioned through punishment; the penal legislation in this field must

continue to take the form of a number of provisions delimiting the punishable behaviour in relation to the individual possibilities of violation.

By reason of the wide lawful applications of components forming part of the so-called spy-equipment, the Criminal Law Council does not find a general prohibition of such equipment practicable; the penal clauses should be directed against the unauthorised use of such devices and the utilisation of data provided in that way, and not against the importation, production or sale of the devices.

Aside from the updating of the penal provisions already in force with a view to clarifying their scope and from the increase of the ranges of penalties, etc., the Criminal Law Council recommends the enactment of new penal provisions protecting against tapping and spying (photographing) and against the utilisation by others of the data resulting from the unlawful activity.

The main points of the proposed new penal provisions are:

- (1) the proposal of a new penal provision on the tapping or recording of a conversation between others by means of a hidden device;
- (2) the proposal of a new penal provision on photographing, without their permission, of persons being in an area to which there is no free access, and on the spying on such persons by means of field-glasses or the like;
- (3) the proposal of a penal provision concerning the passing on of data and pictures that goes further than the rules in force, notably by including the passing on of pictures of another person in circumstances which he can obviously expect not to be disclosed publicly. The provision is so drawn up as to protect also against offensive particulars and pictures relating to deceased persons;
- (4) the proposal of extending the penal provisions so as to include also any person who, without being a party to the

original violation of the peace or privacy of some other person, later procures for himself or utilises the data or pictures resulting from the violation;

- (5) the proposal of changing the range of penalties for violation of the peace or privacy of others, extending at present from a fine to simple detention, to include imprisonment for any term not exceeding six months (in the case of industrial espionage, etc., imprisonment for any term not exceeding four years);
- (6) the proposal of rendering the penal provisions, which so far have been liable to private prosecution, liable to conditional public prosecution (on condition that the injured person requests prosecution.)

Chapter IX discusses the question of extending the protection by way of compensatory damages for moral injury. Under the rule in force, that of section 15 of the Commencement Act to the Criminal Code, award of damages for non-pecuniary loss

suffered through a violation of privacy is conditional upon the commission of a punishable act. It follows that the injured person may be awarded compensatory damages only where an act that is covered by the terms of a penal provision has been committed and there has been the necessary criminal intention on the part of the perpetrator. As mentioned above in the reference to Chapter VI, there is a need for a protection under the law of liability extending beyond the cases where criminal liability may be imposed. The courts may already under the law in force, on the basis of a general legal principle, prohibit a particular act **that is** deemed to violate the peace or privacy of others. The Criminal Law Council recommends a development of that system so **that**, where an intentional or negligent violation has already taken place, the injured person becomes entitled to damages for the moral injury inflicted thereby. In the less frequent cases where the violation has resulted also in a pecuniary loss, the provision **for** its compensation through the general rules of liability shall be maintained.